

Studentski list **Teofil**

God. XII. (2017.), br. 1 (16)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

**ČLANCI | PROMIŠLJANJA | FILOZOFSKO-TEOLOŠKI STUDIJ
IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI | INTERVJUI | NAŠA OSTVARENJA | KRONIKA**

Izdavač

Katolički bogoslovni fakultet
u Đakovu

Odgovara

doc. dr. sc. Suzana Vuletić

Glavni urednik

Bruno Diklić, II. god.

Uredničko vijeće

Tihomir Borić, V. god.
Slađana Bradarić, III. god.
Lucija Grabovac, III. god.
Kristijan Japarić, III. god.
Martina Peunić, III. god.
Ivana Žavcar, II. god.

Suradnici u ovom broju

Dinko Glavaš, V. god.
Luka Ivković, V. god.
Ivana Katilović, V. god.
Marijana Kvaka, V. god.
Ružica Mihić, V. god.
Bernarda Petričević, V. god.
Andrea Tarle, V. god.
Martina Glavašić, IV. god.
Ivana Munk, IV. god.
Kristijan Posavac, IV. god.
Agata Puhalo, IV. god.
Leonnel Radinski, IV. god.
Domagoj Brkić, III. god.
Ante Miljanić, III. god.
Klara Kokić, II. god.
Antun Nikolić, II. god.
Mateja Perić, II. god.
Mia Miranda Hancock, I. god.
Marko Ivančičević, apsolvent
Nikola Kaurin, đakon
Darko Rapić, KBF Split

Adresa uredništva

KBF u Đakovu
Petra Preradovića 17
31 400 Đakovo
031/802-402
djkbfb.unios.hr

Lektura

s. Marija Stela Filipović

Grafička obrada i tisak

Glas Slavonije d.d., Osijek

Naklada

300 primjeraka

Bruno Diklić

Leonnel Radinski

Ante Miljanić

Lucija Grabovac

Bruno Diklić

Tihomir Borić

Ivana Žavcar

Luka Ivković

Antun Nikolić

Tihomir Borić

Marko Ivančičević

Dinko Glavaš

Ružica Mihić

Agata Puhalo

Ivana Munk

Darko Rapić

Martina Peunić

Ivana Žavcar

Slađana Bradarić
i Kristijan Japarić

1	Riječ urednika
3	Članci
3	Filozofija Vladimira Solovjeva
8	<i>Fides quaerens intellectum</i>
11	Žena u spisima svetoga Pavla
14	Adventski gregorijanski koralni kao primjer zvučne (biblijske) teologije
18	O ljubavi i prijateljstvu između muškarca i žene
22	Povijesno-teološko promišljanje o marijanskim ukazanjima na primjeru Fatime (1917.-2017.)
25	Vjerodostojnost življenja. Jeronimove upute đakonu Sabinjanu
29	Promišljanja
29	Vježbanje u kršćanstvu – promišljanje s Kierkegaardom
32	»Homoseksualna« vs. »karizmatika« Crkva. Pastoralna apologija jednoga ne-karizmatika
36	Odnos braka i celibata
38	Teološko-antropološko značenje ljudskoga tijela u novijim crkvenim dokumentima
42	Tko je moj prijatelj?
44	Težnja za slobodom i kriza moralnosti
46	Kriza božanskih krjeposti u modernom svijetu
48	O egzorcizmu
52	Filozofsko-teološki studij
58	Izvanastavne aktivnosti
62	Intervjui
62	Intervju s novim profesorima
65	Intervju s najboljim studentima
69	Naša ostvarenja
71	Kronika
71	Znanstvena kronika
73	Društvena kronika
77	Predstavljanje prve godine

Bruno Diklić, urednik

Poštovani i dragi čitatelji!

Pišući kršćanskoj zajednici u Korintu, sv. Pavao govori o ispravnom poimanju i uporabi darova Duha Svetoga, budući da je isticanje i stavljanje prevelikog naglaska na pojedine darove unosilo nemir te dovodilo do podjela unutar same zajednice (usp. 1 Kor 12, 1-11). »Različiti su dari, a isti Duh; i različite službe, a isti Gospodin; i različita djelovanja, a isti Bog koji čini sve u svima.« (1 Kor 12, 4-6) – riječi su kojima Pavao ukazuje, s jedne strane na različitost darova, a s druge na njihovo jedinstvo, ispravljajući i šireći tako pogled Korinćana na darove Duha te jačajući povezanost zajednice. Leon Morris lijepo je istaknuo da se Duh ne može boriti sam protiv sebe. Darovi, koje daje jednomu čovjeku imaju za cilj promicanje iste one božanske namisli koju trebaju promicati i različiti darovi, koje prima svaki drugi pojedinac. Pavao ovdje koristi termin χάρισμα kako bi opisao te različite darove, u ovom smislu duhovne. Ali on taj termin koristi i da bi opisao sasvim obične Božje darove darovane ljudima, tj. darove u općenitom smislu (usp. Rim 11, 29). Taj izričaj ima korijen u riječi χάρις (milost) koja označava besplatni, velikodušni i nezasluženi dar.

U rukama vam je novi broj studentskoga lista *Teofil*. Ovaj broj, iako nije tematski, ima za cilj prikazati plodove različitih i raznolikih darova đakovačkih studenata. Ovaj je list tako jedinstvo razlika (*coincidentia differentiarum*) sasvim običnih, ali Božjih darova. U njemu su članci i tematska promišljanja samih studenata iz različitih područja filozofije, psihologije, fundamentalne i moralne teologije, patrologije, dogmatike (teološke antropologije i mariologije) te crkvene povijesti, kao i

iz biblijske i pastoralne teologije, crkvene glazbe i dr. Po prvi put donosimo i opis studentskoga programa na svakoj pojedinoj godini filozofsko-teološkog studija. Isto su tako prikazane različite izvannastavne aktivnosti, kao i znanstvena te studentska događanja tijekom akademske godine 2016./2017. Broj obogaćuju i intervjui Uredništva s nagrađenim studentima i s novim profesorima. Sve to ima za cilj prikazati bogatstvo studiranja na ovom učilištu. Na tragu toga, ovaj je broj *Teofila* specifično upućen srednjoškolcima, osobito maturantima, koji se zanimaju za filozofsko-teološki studij kao takav.

Raduje nas i nastavak suradnje s kolegama sa splitskoga KBF-a te im ovom prilikom zahvaljujemo na svim dosadašnjim gostujućim člancima za naš časopis, ali i na mogućnosti objavljivanja radova naših studenata u njihovu listu *Odras*.

Bog nam je podario različite talente te raznolike, a opet posebne darove. Ali oni imaju isti božanski izvor. Stoga se naši darovi međusobno nadopunjuju kako bi postigli jedan te isti cilj. Tu se krije pravo bogatstvo. Ako te darove ispravno koristimo, na što nas poziva sv. Pavao, onda se svi međusobno možemo izgrađivati i tako u konačnici proslaviti samoga Gospodina.

Tako je i ovogodišnji broj našega lista sinteza plodova različitih nezaslužanih darova i panorama različitih aktivnosti đakovačkih studenata. Ovaj je broj, kako je već istaknuto, jedinstvo raznolikosti sasvim običnih, ali Božjih darova koji izgrađuju našu studentsku zajednicu! Na njima smo dužni biti zahvalni. Stoga možemo moliti zajedno s psalmistom: »Non nobis Domine, non nobis, sed nomini Tuo da gloriam.« (Ps 115, 1)

Neka i ovaj broj bude barem mali doprinos izgrađivanju zajedništva na našem Fakultetu!

ČLANCI

Filozofsko-teološki radovi

Filozofija Vladimira Solovjeva

Leonnel Radinski, IV. god.

Uvod

Ovaj rad želi prikazati temeljne misli Vladimira Solovjeva. Nužno je dotaknuti se osnovne filozofije, poput logike i moralnoga djelovanja s naglaskom na Dobru/Bogočovještvo. Ta dva pojma uvelike označavaju Vladimira Solovjeva kao izvrsnoga filozofa, koji razumom pokušava otkriti tajne Božjega nauma s čovjekom. Specifičnost je njegova što ukazivanje nije ostalo na pukoj teoriji, nego se konkretiziralo i u njegovu djelovanju, koje je bilo u skladu s onim što je promicao. On ukazuje i na same opasnosti ovoga svijeta koji nas vodi u zabludu, koji nam daje lakši put kako bismo se osjećali bogovima, stoga je temeljna naka na njegove filozofije ukazati na nasljedovanje Krista. Premda je to teži put, Solovjev nam je paradigma za takvo nasljedovanje. Nakon što su ga brojni mislioci onoga vremena odbacili, utjehu i prijateljstvo našao je u nekolicini ljudi koji su bili na njegovoj strani. Jedan od njih bio je i naš biskup Strossmayer koji ga je ugostio i pomagao mu tiskati knjige. Koliko je bilo njihovo prijateljstvo, svjedoči činjenica da je Strossmayer želio pod cijenu života ostvarenje njihova zajedničkog nauma, ekuumenizma, ali dajući prvenstvo Solovjevu kao onomu koji je veći od njega samoga.

Logika

Solovjev ima argumentiranu filozofiju, unatoč pogrješkama. Uočava se dobro probavljen i argumentiran tekst. Imamo dva zaključka koja

prikazuju historijski i logički razvoj empirizma i idealizma. Uzmimo prvu premisu koja je dogmatička: *Mi mislimo biće*; donja je Kantova: *Mi mislimo uvijek samo pojmove*; Hegel je zaključio: *Biće je dakle pojam*. U drugom je zaključku prva premissa Baconova: *Prava se bit stvari, što je doista, pokazuje našem zbiljnomu iskustvu*; Locke je postavio drugu premisu: *Našemu se iskustvu pokazuju samo pojedina stanja svijesti*. Mill je otuda načinio zaključak: *Pojedina su dakle stanja svijesti prava bit stvari*. On je uvijek imao potrebu da iznese genealogiju sustava stoga piše da je Hegel najveći začetnik materijalizma, iza njega dolazi Feuerbach, koji svojim naukom odbacuje Boga. Max Striner je došao do toga da slavi potpuni egoizam, neograničeni individualizam i bra-toubilačku žestinu u društvenim borbama. Solovjev izjavljuje da vjera u nepromjenjivu dogmu ne osuđuje naš razum na nekakav zastoj, da ona ne isključuje ni želje, ni potrebe, ni sredstva da se jasnije vidi nepomična istina; vjera ne samo da ne osuđuje umni napredak, nego ga ona jače savjetuje i zahtijeva.¹

Idealna spoznaja

Solovjevljeva *Filozofska načela jedinstvene spoznaje* preporuka je idealne osnove misli. Govori o utilitarnom znanju koje je empiričko i služi privrednom društvu. No, filozofija uzdi-

¹ Usp. M. D' HERBINGY, *Vladimir Solovjev*, Tisak Kraljevske zemaljske tiskare, Zagreb, 1919., str. 81.-84.

že razum više no utilitarno znanje činjenica. Težnja bogoslovske naravi za vječnim i neograničenim životom upućuje čovjeka prema vjerskom društvu. Tri su stupnja koja uređuju težnje:

1. Privredni odnosi za što većom proizvodnjom rada
2. *Idealna* skladnost određuje pravni i zakonski red među radnicima
3. Težnja bogoslovske naravi

Solovjev navodi kako je poganstvo narušilo sklad težnji, kako je sazdalo najgori, najokrutniji i najnesnosniji apsolutizam: sva je spoznaja podređena teozofiji. Sloboda je zavládala hijerarhijom i relativizirala osnove društva. On zastupa tri vida slobode :

1. Slobodna teurgija – razborita suradnja obrtnika, umjetnika i mistika, sve troje prožeto je željom da uzdignu svoju braću do Boga.
2. Slobodna teokracija – red u nastajanju ljudskih društava: privreda koja razvija rad, da olakša ljudske duhovne radnje. Duhovi se međusobno pomažu da ostvare skupno i pojedinačno jedinstvo s Bogom, koje sam Bog predlaže Riječju i Crkvom.
3. Slobodna teozofija – sklad između znanosti, filozofije i teologije. To je organska sinteza bez koje su oni odijeljeni odlomci, prilike istine, a ne njezina cjelina.

Teozofska je filozofija rješenje. Ona ne ide u jednom smjeru. Ona je sukladnost volje i oduševljenja za dobro. Logika je ta koja razvija put kojim se i u kojoj mjeri može spoznati apsolutno biće. Neograničeno biće ne spada pod naše iskustvo, već ga spoznajemo po djelovanju. Prava mudrost zna da je Bog sve jedinstvo Biće (ali ne u panteističkom smislu), nego drugačije i savršenije. Ono ne spada pod naše iskustvo, koje ga ne može spoznati, kao

ni pod umno poimanje. Mi ga spoznajemo po njegovu djelovanju. To djelovanje obraća prema njemu sva ograničena bića, svu njegovu bit i sve njihovo relativno bivstvovanje; to je ono djelovanje koje nam se prikazuje samo od sebe u empiričkim pojavama vanjskoga svijeta; ono je u početku, u sredini i na kraju našega mišljenja. *Filozofska načela jedinstvene spoznaje* temeljna je rasprava među Solovjevlevim djelima. Njegova disertacija *Kritika apstraktnih načela* filozofija je koja se igra mislima, ne obazirući se na život i njegovu ozbiljnost u kojoj se mora uočiti opasnost od jednostrane filozofije (empiričke/racionalne) koja će se u konačnici završiti skepticizmom. Pozitivist se zadovoljava statičkom sociologijom. On ostaje kod same činjenice. Ali, čim uzima u obzir (traži) socijalnu dinamiku, on već osniva socijalnu dinamiku i traži idealni element. Ima pogled o onom što bi trebalo biti u društvu. Dakle, činjenica je prožeta idejom. Ta ideja dok god upravlja i nije ostvarena, jest ideal. Ideal je preteča realnom djelatnosti. Filozof stoga treba pronaći najprije idealno ustrojstvo društva, što bi trebalo biti. U vidu toga što je istina, teza se okupila oko jedne glavne misli: *Upoznaj samoga sebe*. Na Solovjeva ima utjecaj i Augustin koji kaže: »Bože, uvijek isti, da mi je spoznati sebe, da mi je spoznati Tebe.« Da bi se osobno unutrašnje razmatranje diglo do božanske istine i oslobodilo od učinaka što ih je ona proizvela po svojoj slici, potrebno se Jakovljevim ljestvama uzdizati do Boga, pronalaziti ga u svim njegovim djelima kako bismo spoznali potpunu istinu.²

Moral

Solovjevleva razmišljanja o moralu najbolje se iščitavaju iz djela *Opravlđanje dobra, moralna filozofija*. U njemu Solovjev ima za cilj kod

² Usp. M. D' HERBINGY, *Vladimir Solovjev*, str. 86.-98.

čitatelja probuditi i pomoći mu da upozna razlog i smisao života. Govoreći o tom problemu, postavlja tri stožerna pitanja jedno iza drugoga: Čemu život? Vrijedi li živjeti? Treba li smisao tražiti u moralnom poretku? Vrijedi li/dopušta li viši polet *duhovnoga* žrtvovanja onoga što bi bilo prekoračenje u fiziološkim težnjama?

Mnogi su se, ističe Solovjev, oslobodili vjerskih istina pod izlikom polučivanja umne nezavisnosti. No, oni podređuju svoj razum ropstvu. Jesu li ubojice vlastitoga ljudstva uvjerene da život nema smisla? Ne, oni samo vide nedostatnost života i to je ono što ih proždire. Estetičarima smeta moral, dok se žele zanositi lijepim. Ljepota, veličina i sila. Trojstvo koje je Nietzsche pronašao te njime zamijenio kršćanstvo. No, to se sve dokončava lijesom. Aleksandar Veliki primjer je ljepote, veličine i sile, ali je umro i ništa nije ostavio osim stvari bez snage, veličine i ljepote. Antikrist Nietzsche nije vidio nerazdruživost snage, veličine i ljepote od vječnog Dobra. One mogu sići do ograničenoga preko neograničenoga. Nije opazio ni evanđelje kao poruku pravoga spasa. Mnogi si od toga stvaraju utvare, ne vidjevši pravi smisao i pravu ljepotu, završavaju u smrti nijećući Dobro koje nadilazi smrt. Žele biti gospodari sadašnjosti i završe u očaju. Cilj im je ukinuti Dobro kakvo ono jest. No sve se treba ravnati prema Dobru. Nije Solovjevljeva naka-na osuditi, nego ukazati da postoji pravi put. Premda svi teže lakšemu putu, treba izabrati onaj hrđaviji i teži put. Savjest je svjetlo koje kresne u duši i ukaže da put nije dobar, ona je svjetlo koje je opravdanje dobra. Sve što je ljudski život treba se ravnati prema vrhovnom Dobru za svoje dobro. Individualni život, historijski, socijalni, narodni život tri su područja gdje se Dobro opravdava svojim putem dobrote i pravednosti. Životinje idu pasivnim

putem iskustva; one ne moraju birati, ali čovjek bira, pa i kad odluči ići putem moralne pasivnosti, on je aktivan u odabiru. Razum nalazi u čovjekovoj djelatnosti tri spontana pravca koja, kao viša, odobrava: sposobnost i težnju nadići materiju, uzajamna solidarnost i potvrda tajne te neizbježiva zavisnost od svrhunaravnoga.

Čuvstvo stida ključno je za svladavanje materije. Duh počinje osjećati prvenstvo i počinje vladati. Nastojanje duhovnoga života da svlada animalni život princip je asketizma, a uzajamna solidarnost nameće se motritelju kao činjenica, i kao potreba. Asketizam – najveći je problem što se uzdigao do negativnoga elementa, do toga da nastoji odstraniti svijet iz sebe. No, to nije tako. Asketizam je borba. Svaki promatrač, koji želi zaći dublje u čovjekovu psihologiju, mora priznati da se svaki čovjek osjeća ovisnim od svrhunaravnoga. Kako god djelovali savjest će nam pokazati i voditi nas na pravi put. Možemo se opirati, ali i ne moramo. Psihologija dokazuje tri razumna elementa čudorednosti u čovjeku: težnja za asketizmom, težnja za ljubavlju i težnja za zavisnosti od svrhunaravnoga

Ona nas vodi mišljenju o Dobru. To je mišljenje urođeno. Osuđivanje svake empiričke filozofije (eudajmonizma, utilitarizma). Odatle dolazi dužnost? Dužnost se ne oslanja na Kantove postulate. Ona je mogla biti određena od Beskrajnoga. Ljudska savjest proglašuje volju Beskrajnoga, a da ne zna odakle joj nalog. Ali će vjernost tomu glasu dovesti čovjeka do Boga. Asketsko nastojanje oslobađa duh, pripravlja ga za požrtvornost što ga dovodi do agapea. Ali ne agapea samo u smislu filozofskoga, za to je primjer Krist, nego do agapea koji se uzdiže do ljubavi prema Bogu. Dolazi do zaključka kako velike epohe, u kojima se utvrdila savjest, i filozofske škole, koje

to tvrde, samo pokazuju uzvišen sklad kršćanskoga nauka. Sam cilj određen je kako bi nam se volja mogla primaknuti. Ako nema cilja, ne vrijedi volji primicanje. Onomu, komu Bog daje vlast da tumači moral, taj moral ljudima treba rasvijetljivati. Stoga sam Solovjev dolazi do zaključka da je papa uzor nasljedovanja Krista, svećenički čin Kristov ovjekovječuje se u papi. I on kao takav tumači moral.³

Pitanje religije

Religija je, općenito i apstraktno govoreći, povezanost čovjeka s apsolutnim principom i središtem svega bivstvujućeg. Ako se prizna realnost takvoga principa, onda je jasno da se po njemu moraju određivati svi interesi, cjelokupni sadržaj njegova života i svijesti, da sve što čovjek čini, spoznaje i stvara ovisi o njemu i da sve mora stajati u odnosu prema njemu. To uviđa Solovjev kada konstatira »da religija za moderno civilizirano čovječanstvo, dapače za one u njihovoj sredini koji priznaju religiozni princip u zbilji, više nema to sveobuhvatno i središnje značenje«. Ili, drugim riječima: »Današnja religija prilično je jadna stvar – religija kao općevladajući princip, kao središte duhovne gravitacije, jednostavno više ne postoji.« Vidljivo je da je Solovjev svjestan prosvjetiteljskih i sekularizacijskih procesa koji su religiju nastojali potisnuti na margine društvene stvarnosti. To potiskivanje religije iz opće svijesti ljudi, »životnoga svijeta«, imalo je prije svega za cilj stvaranje društva koje u potpunosti može egzistirati i funkcionirati bez religije. Isključivanje religije iz čovjekova »životnog svijeta« ima za cilj emancipaciju i afirmaciju čovjeka, dakle davanje prednosti egzistenciji pred transcendencijom. Zbog tih postavki Solovjev se kritički sučeljava s pitanjima koja se tiču socijalizma i pozitivizma, koji su za-

jedno nastojali zauzeti ono mjesto u društvu koje je pripadalo religiji.⁴

Antropološki okviri

Nasuprot prosvjetiteljstva i pozitivizma, nasuprotnjihova percipiranja čovjeka kao onoga koji nema veze s transcendentnim, pokušavajući ga smjestiti u imanentne okvire, gdje transcendencija ne igra nikakvu značajnu ulogu, Solovjev čini krucijalan odmak te tumači čovjeka na sljedeći način: »Dakle, čovjek se u okvirima Solovjeve antropologije pojavljuje ne samo kao materijalno, nego kao i duhovno biće koje svoje konačno ispunjenje pronalazi u slici Božjoj, odnosno u stvarnosti bogočovještva. U tako zamišljenoj antropologiji, čovjek ne ostaje puka činjenica, nego po duši i sam postaje sličan Bogu.«⁵ Iz ovoga vidimo bitnu razliku koja proširuje okvire samoga čovjeka kao onoga koji je povezan s transcendentnim, premda nam neki filozofsko-društveni pravci predlažu i pokazuju čovjeka kao onoga koji je neovisan o onostranom. Razmatrajući te teze, možemo uvidjeti njihove slabosti i njihove nedostatke. Čovjek postaje manipulator prirode, postaje i više od toga. On zapravo postaje manipulator samim sobom. »Manje su vidljive, ali ne zato i manje uznemirujuće, mogućnost manipulacije sobom, koje je čovjek stekao. Istražio je skrivene zakutke bitka, dešifrirao je sastavnice ljudskoga bića te je sada, da tako kažemo, kadar sam izgraditi čovjeka tako da na svijet više ne dolazi kao dar Stvoritelja, nego kao produkt našega djelovanja, produkt koji se onda može odabrati prema potrebama koje sami određujemo.«⁶

⁴ Usp. J. OSLIĆ, Temeljni aspekti filozofije religije kod Vladimira Solovjeva s posebnim osvrtom na predavanja o »bogočovještvo«, u: *Diacovensia* 18 (2010.) 1, str. 162.

⁵ Isto, str. 163.

⁶ J. RATZINGER, *Kršćanstvo i kriza kultura*, Verbum, Split, 2008., str. 19.-20.

³ Usp. M. D' HERBINGY, *Vladimir Solovjev*, str. 98.-112.

Ovdje je jasno vidljiva kriva čovjekova percepcija u kojoj se Bog smatra onim što ograničava čovjeka u njegovu naumu, ali time čovjek dolazi do paradoksa u kojem on sam sebe ograničava, pretvarajući sebe u nekakvu mehaničko-utilitarističku komponentu za društvo. Otudjenjem tvorca, čovjek otuđuje samoga sebe. Premda nije svjestan toga, on postaje u svojoj humanosti sve više nehuman i nemoralan.

Filozofsko-teološka rasprava o božanskom principu

»Čovjek u sebi ujedinjuje sve moguće suprotnosti, ali se sve one mogu svesti na jednu veliku suprotnost između bezuvjetnoga i uvjetnoga, između apsolutne i vječne bitnosti (*Wesenheit*) i prolazne pojavnosti ili privida (*Scheinhaftigkeit*). Čovjek je istodobno božanstvo i ništavilo. Prema Solovjevljevu sudu, kod čovjeka treba imati u vidu tri temeljne razine: čovjeka treba promatrati kao prirodno biće, kao duhovno biće i naposljetku kao božansko biće. Samo ova trostrukost čovjeka čini cjelovitim i jedinstvenim bićem. Izostane li bilo koja od ovih razina ili se ona svjesno zapostavi, nemoguće je očekivati da će čovjek ostvariti željeni rast svoje osobnosti.«⁷ Solovjev navodi da je božanski princip sve – jedinstvo koje prebiva u apsolutnom miru i nepromjenjivosti. On je transcendentan. Točnije, on je djelujuća snaga jedinstva – kao Logos *ad extra*, koji nam se očituje u mnoštvenosti konačnoga bitka. No, sam Logos *ad extra* ima težnju utjeloviti sve ono što on posjeduje u drugima kako bi se stvorilo sve – jedinstvo nasuprot kaosu koji djeluje u stvorenom svijetu. Iz same aposteriorne spoznaje vidljivo je kako se taj proces događa vrlo sporo te se čini

da je sve – jedinstvo na izmaku, tumačeći pritom da se to događa zbog čovjekove slobode koja izvire iz božanskoga principa. Budući da kod božanskoga principa nema prisile, nego se sve događa u slobodi i po slobodi, čini se razumljivim zašto taj povratak iz kaosa, iz nastaloga mnoštva, do ideje sve-jedinstva može teći samo na način postupnosti. Jer se i samo sve-jedinstvo očituje u konačnosti na način postupnosti.⁸

Zaključak

Bogočovještvo je istinsko i pravo rješenje za nas. Izostavimo li ijednu komponentu našega bića, bila ona prirodna, duhovna ili pak božanska, naginjemo prema nedostatnosti. Prihvativši ovu trostrukost, čovjek može biti zadovoljan. Osvrnemo li se na samu povijest bilo naroda, bilo filozofije, uvidjet ćemo da je zapravo slijepa vjera u razum osudila čovjeka na propast. Promotrimo li koliko se loših stvari događa u svijetu zbog odbijanja Istine i uzimanja relativizacije slobode kao potpune dogme, moramo se upitati jesmo li mi danas slobodni ili nas se smatra produktom i izvorom zarade. Budimo stoga braća po Kristu, a ne po poslu. Jedino tako ćemo doživjeti potpunu zaradu i iskreno zadovoljstvo. Zadovoljstvo i sreću koja doseže potpune granice, ne ostavljajući nas siromašnima, već bogatima. Imajmo u misli Dobro, prije i nakon svakog djelovanja koje je pred nama jer ćemo drugačije otuđiti sami sebe otudjenjem tvorca, kao što smo i činili kroz povijest. Za čovjeka koji je mišljenja da će novcem učiniti sve, možemo vjerovati da će učiniti sve za novac, ali za čovjeka koji slijedi primjer Krista možemo samo vjerovati da će učiniti sve za drugoga.

⁷ J. OSILIĆ, Temeljni aspekti filozofije religije kod Vladimira Solovjeva, s posebnim osvrtom na predavanja o »bogočovještvu«, str. 170.

⁸ Usp. isto, str. 166.

Fides quaerens intellectum

Ante Miljanić, III. god.

Uvod

Vjera i razum izgledaju poput dvaju krila kojima se ljudski duh uzdiže k promatranju istine. Sam je Bog pak onaj koji je usadio u srca ljudi nastojanje da saznaju istinu i da ipak spoznaju i njega, kako bi, spoznavajući i ljubeći, prispjeli isto tako k punoj istini o samima sebi. Na tom je tragu bio i sv. Anselmo. Za Anselma nemoguće je razdvajanje filozofije i teologije, odnosno nemoguće je sustavno razumijevanje sadržaja vjere bez primjene filozofskih misli i metodike. On je formulirao načelo *fides quaerens intellectum*, što je bilo i podnaslov njegova najpoznatijega djela *Proslogion*. Anselmo smatra da prvenstvo vjere ne ide za tim da se natječe s istraživanjem koje je svojstveno razumu, te jasno tvrdi da razum mora istraživati ono što ljubi, jer što više nešto ljubi, tim više to želi spoznati. Tko živi za istinu, širi se do nekog oblika spoznaje koji sve više i više izgara od ljubavi prema onom što spoznaje, premda mora priznati da nije učinio sve što je želio.¹ Temeljno slaganje između filozofske spoznaje i spoznaje vjere potvrđuje se. Naime, vjera zahtijeva da se njezin predmet shvati uz pomoć razuma, jer razum, dotičući vrhunac istraživanja, drži nužnim sve što vjera pokazuje.²

1. Vjera

Temelj kršćanske vjere susret je s događajem, s Osobom, koja životu daje novi obzor i za-

jedno s tim konačni pravac, pa prema tomu slijedi da je vjera temeljni čin kršćanske egzistencije.³ Vjera nije znanstveni sustav, nego povjerenje. Vjerovati ne znači u prvom redu držati istinitim neke izričaje. Bez sumnje, i to je uključeno u pojam vjerovanja, ali tek u drugotnom planu i tek zbog prvotnog i temeljnog značenja vjerovati. Vjerovati u kršćanskom smislu znači u prvom redu potpuno se predati živomu Bogu, kao cjelovito biće, s razumom i srcem.⁴ Kršćanska vjera pronalaženje je onoga Ti koji čovjeka nosi i koji, u ovoj neispunjenosti i nesavršenosti, daruje čovjeku obećanje neuništive, vječne ljubavi. Valja naglasiti kako je vjera bitno i egzistencijalna. Ona obuzima čovjeka, zahvaća ga u njegovoj cjelokupnosti. Ratzinger za primjer vjere i vjernosti navodi Abrahama, praoca naše vjere. U liku Abrahama jasno je izraženo njegovo povjerenje Bogu. Abraham, zbog obećanja koje mu Bog daje, napušta svoju domovinu, iz sigurnosti svojega doma odlazi u nesigurno, nepoznato. Abrahamova je vjera takva da se bitno odnosi na budućnost, ona označava spremnost na žrtvovanje sadašnjosti poradi budućnosti.⁵ Vjera je otvaranje stvarnosti koje je svojstveno samo čovjeku koji ima povjerenja, koji ljubi, koji kao čovjek djeluje, i kao takva ne potječe od znanja, nego je izvorna, a za ono istinski ljudsko važ-

³ Usp. BENEDIKT XIV., *Deus caritas est*, KS, Zagreb, 2006., br. 1

⁴ W. KERN – F. J. NIEMANN, *Nauka o teološkoj spoznaji*, KS, Zagreb, 1994., str. 14.

⁵ Usp. J. RATZINGER, *Vjera i budućnost*, KS, Zagreb, 2008., str. 25.

¹ Usp. IVAN PAVAO II., *Fides et ratio*, KS, Zagreb, 2013., br. 42

² Usp. isto.

nija je i značajnija nego znanje.⁶ U prvom se redu vjeruje u Nekoga ili Nekomu, odnosno u Boga kao osobno biće koje me stalno prati. I kad potpuno vjerujem u Boga, ja mu se posve predajem i to na takav način da nisam više ja središte svojega osobnog razmišljanja i htijenja, nego Bog koji je u meni i sa mnom i za mene. Vjera je u tom pogledu po svojoj strukturi i po svojoj ulozi ekscentrična, dapače i ekstatična. Vjera je, prema tomu, neka vrsta transpozicije, odnosno premještanje svojega Ja, odnosno ekstrinsekcija, izbacivanje samog sebe, potpuno i savršeno predanje samoga sebe i svojega života drugomu. Čin samonadilaženja, autotranscendencije, koji je inače značajka svakoga živog bića i koji možemo primijetiti u svim duhovnim pojavama, osobito u učenju, dostiže svoj najviši i nedostižan domet u kršćanskoj vjeri.⁷ Prema Tomi Akvinskom vjera se ne može odnositi na ono što se vidi. Kršćanin može vjerovati u Boga jer se Bog sam objavio u Isusu Kristu, ušavši u povijest, u prisutnost, zbog čega je kršćanska vjera bitno povijesna.⁸ Njezin središnji obrazac ne glasi: »Vjerujem u nešto«, već »Vjerujem u Tebe«. U tom se nalazi temeljna značajka vjere.⁹ Vjera u Isusa Krista personalna je vjera jer se ne prihvaća nekakav sistem, nego prihvaća osobu koja je istovjetna sa svojom riječi.¹⁰ Vjera kao osobno pouzdanje u Boga i vjera koju ispovijedamo u Vjerovanju neraskidivo su povezane, jedna na drugu upućuju i zahtijevaju. Očituje se duboka povezanost

između življene vjere i njezinih sadržaja.¹¹ Bitno je naglasiti da vjera traži jedinstvo, zahtijeva zajednicu vjernika jer se ona bitno odnosi na Crkvu.¹²

2. Razum

Razum je sposobnost čovjeka da razumijeva i istražuje stvarnost u kojoj se nalazi, a onda i samoga sebe. Razum je temeljna duhovna čovjekova sposobnost, a tom duhovnom sposobnošću čovjek otkriva značenje, smisao i razumijevanje svijeta i sebe. Razum je refleksivne naravi, ali i spekulativne. Ima sposobnost odmakla od sebe prema stvarima, a onda se i vraća samomu sebi. Razum je temeljna spoznajna mogućnost svijeta, sebe, a potom i Boga. Čovjek se po svom razumu može pitati o bitku. Sam razum ima u sebi mogućnost za Boga.¹³

3. Fides et ratio

Fides et ratio enciklika je Ivana Pavla II. o odnosu vjere i razuma. Vjera i razum izgledaju poput dvaju krila kojima se ljudski duh uzdiže k promatranju istine.¹⁴ Čovjeku su vjera i razum, dvije mogućnosti, dva dara, poput dvaju krila, koji lete prema spoznaji istine. Želi se tu ukazati na plodan odnos vjere i razuma, odnosno, teologije i filozofije. Dokument u početcima ne polazi od Božje objave, teoloških teza, nego polazi od čovjeka i njegovih pitanja. To je novost u crkvenom naučavanju. Papa polazi od potrage za smislom, a tu je utkana i potraga za istinom. Papa polazi od jednoga natpisa koji je uklesan na hramu

⁶ Usp. J. RATZINGER, *Vjera i budućnost*, str. 22.

⁷ Usp. W. KERN – F. J. NIEMANN, *Nauka o teološkoj spoznaji*, str. 14.-15.

⁸ Usp. I. RAGUŽ, *Credo. Meditacije o apostolskoj ispovijesti vjere*, KS, Zagreb, 2000., str. 9.-15.

⁹ Usp. J. RATZINGER, *Uvod u kršćanstvo*, KS, Zagreb, 2007., str. 74.

¹⁰ Usp. isto, str. 202.

¹¹ KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Nota s pastoralnim smjernicama za godinu vjere*, KS, Zagreb, 2012., str. 33.

¹² Usp. J. RATZINGER, *Uvod u kršćanstvo*, str. 92.

¹³ Usp. W. KERN – F. J. NIEMANN, *Nauka o teološkoj spoznaji*, str. 20.

¹⁴ Usp. IVAN PAVAO II., *Fides et ratio*, str. 5.

u Delfima – Γνωθί σεαυτόν – *Spoznaj samoga sebe*.¹⁵ Kršćanska vjera nije neki izvanjski dodatak čovjeku i njegovu životu, nego se nadovezuje na ljudsko iskustva i pitanja, te upravo surađuje i usklađena je s općom ljudskom potrebom za istinom. Punina istine, za kojom čovjek traga, jest u Isusu Kristu. Papa se vraća na Augustinov princip odnosa vjere i razuma – *Credo ut intelligam, intelligo ut credam*.¹⁶ Vjera pomaže razumu da nadide ograničenosti koje su mu postavljene. Razum pomaže vjeri u razumijevanju, otkrivanju onoga u što se vjeruje. Razum pomaže vjeri da bude ljudska, čvrsta, da stoji na zemlji, da otvara nove sadržaje te čuva vjeru od praznovjerja, banalnosti, pretjerane afektivnosti.¹⁷ Čuva vjeru od fanatizma, fundamentalizma, isključivosti te pomaže vjeri da bolje razumije sadržaje. Razum bez vjere i vjera bez razuma postaju oslabljeni, osiromašeni i u opasnosti zastranjivanja. Razum lišen vjere zalazi na stranputicu koja dovodi do opasnosti da se ne vidi krajnji cilj. Vjera bez razuma u opasnosti je da bude jeftina i privatizirana. Vjera nije žrtvovanje razuma – *sacrificium intellectus*. Bez razumnosti u samoj sebi, kršćanska bi vjera bila prazno vjerovanje, ne bi bila ozbiljna. Vjernik mora reći: »Znam komu sam povjerovao.« (2 Tim 1, 12)¹⁸ Vjera je već neko imanje onoga čemu se nadamo. Dakle, vjera uključuje određeno imanje zbiljnosti koje imamo. Vjera, nada i ljubav uključuju znanje, ozbiljnost i nisu tek puka fikcija. Vjera i razum komplementarne su jer je vjera upućena na razum i razum je upućen na vjeru. U suodnosu vjere i razuma

otvara se put dubljoj i kvalitetnijoj spoznaji svijeta, Boga i sebe. Sveti je Augustin to zaključio rekavši da nitko ne vjeruje u nešto, a da nije prije pomislio da to treba povjerovati.¹⁹

Zaključak

Čin vjere svakog pojedinog kršćanina mora biti, ako želi biti zreo i potpun, potkrijepljen kritičkim ispitivanjem, razumnim znanjem. Ta potkrijepljenost očigledno može imati razne stupnjeve, smije imati čak i svoje slabe strane, ali mora postojati. Ona raste i razvija se zajedno s rastom cijeloga bića, s egzistencijalnim iskustvima pojedinog vjernika u njegovu svijetu i s njegovim svijetom. Sadržaj vjere treba, koliko god je moguće, razmišljajući produbljivati i obogaćivati, i tumačiti ga u njegovu unutarnjem suodnosu. Vjernički razum poseže za razumijevanjem *analogia fidei*, uzajamnoga usklađivanja i razjašnjavanja otajstava vjere. Ako vjera pretpostavlja razum – *fides supponit intellectum* kao primijenjeni stari aksiom da milost pretpostavlja narav – *gratia supponit naturam*, onda je očigledno riječ o vjeri što traži razum – *fides quaerens intellectum*. Znanje koje je što je više moguće obogaćeno, morat će nastojati primijeniti vjeru kršćanskomu životu da život tako bude u skladu s vjerom. Vjera, koju smo vjerni njezinu identitetu protumačiti, mora prema najboljim mogućnostima posjedovati snagu i moć za naš svakidašnji život i za našu povijest.²⁰

¹⁵ Usp. IVAN PAVAO II., *Fides et ratio*, br. 1

¹⁶ Usp. isto, br. 16-23

¹⁷ Usp. IVAN PAVAO II., *Fides et ratio*, br. 48

¹⁸ Usp. W. KERN – F. J. NIEMANN, *Nauka o teološkoj spoznaji*, str. 20.

¹⁹ Usp. isto.

²⁰ Usp. isto, str. 21.

Žena u spisima svetoga Pavla

Lucija Grabovac, III. god.

Uvod

Apostol Pavao zasigurno je jedna od najznačajnijih osoba u Novom zavjetu. Pavao je u svojim poslanicama dotaknuo različite teme, a jedna je od njih i položaj žena u ondašnjem vremenu. Mišljenja o sv. Pavlu podijeljena su; dok jedni misle da je »ženomrzac«, drugi ga drže onim koji ženi potvrđuje njezino dostojanstvo u Isusu Kristu. U ovom pregledu bavit ćemo se samo pojedinim tekstovima Pavlove bogate teologije te ćemo pokušati dati odgovor koja je strana vjerodostojnija.

1. Žene – suradnice Pavla

Prva Crkva nastaje u ambijentu obiteljske kuće. U svakoj od tih kuća nalazila se žena koja je stvarala topao, obiteljski ugođaj. Pavlovi spisi i Djela apostolska daju nam uvid kako su se žene, zajedno s Pavlom i s ostalim apostolima, borile u širenju radosne vijesti.

Lidija. Evanđelje je u Europu došlo po Lidiji, bogatoj trgovkinji iz Filipa. Primivši Pavla u svoj dom, postala je stupom apostolske Crkve, Pavlovom prijateljicom i majkom mlade Crkve, a njezina kuća kolijevkom kršćanstva u Europi. Lidijino krštenje označuje kraj diskriminacije koja je ženama sprječavala ulazak u narod spašenih. U tom je smislu kršćanstvo doista bilo radosna vijest za žene.

Kloja. Kloju povezujemo s crkvama u Korintu i Efezu. Pavao ne govori neposredno o njoj, već spominje njezine: »Klojini mi, braćo moja, o vama rekoše da među vama ima svađa.« (1 Kor 1, 11). Pavao ne kaže: *općenito se govori*, već kao izvor informacija navodi Klo-

jino ime. Ovo bi značilo da Kloja, kao dobro informirana, ima određenu ulogu u korintskoj Crkvi. Ona je izabrana kao službena izvjestiteljica, možda zbog trgovačke aktivnosti između dvaju gradova ili zbog toga što je bila sposobna i pouzdana žena za tu vrstu zadatka.

Priska. Priska je Pavlova suradnica čije se ime najviše spominje u Novom zavjetu. Prvi njen susret s Pavlom dogodio se u Korintu, gdje je Pavao našao posao kod Priske i njezina muža Akvile, koji su bili šatorari. U slučaju Priske, zanimljivo je to da Pavao, od šest puta kada ju spominje zajedno s mužem, četiri puta navodi njezino ime ispred muževljeva. To može značiti da je Priska bila aktivnija u apostolatu dok je njezin suprug bio angažiraniji u obiteljskom zanatu. U svakom slučaju, riječ je o ženi koja je bila vjerna Pavlova suradnica, ponekad potpuno autonomna u širenju evanđelja, koja je Apolona poučila o vjeri.

Apija. U Poslanici Filemonu Pavao po prvi put naslovljuje ženu među primateljima pisma: »Ljubljenom Filemonu, suradniku našem, i sestri Apiji, i Arhipu, suborcu našem, i Crkvi u tvojoj kući.« (Flm 1, 1-2) Apija je nazvana sestrom, što bi je na prvi pogled moglo okarakterizirati kao običnu vjernicu. Međutim, kako je njezino ime na drugom mjestu, može se zaključiti da je bila više od toga. Sve upućuje na zaključak da je Apija bila jedan od stupova Crkve u Kolosima, poput Filemona i Arhipa.¹

¹ Usp. J. JUROŠ, Sveti Pavao i žene, u: *Obnovljeni život* 66 (2011.) 1, str. 107.-117.

2. Žene neka šute

»Kao u svim crkvama svetih, žene na sastancima neka šute.« (1 Kor 14, 33) O položaju i ulozi žene Pavao govori i u drugim tekstovima. Ovo o čemu ćemo sada govoriti daljnja je primjena načelâ po kojima je Pavao i u drugim mjestima postupao. Žene kršćanke ne bi trebale biti »isturene«, trebale bi se kloniti nepotrebnoga omalovažavanja tadašnjih općeprihvaćenih shvaćanja. Barclay to komentira ovako: »Vrlo je vjerojatno da je apostol imao na umu prije svega raspušteno moralno stanje u Korintu, te misao da se mora paziti da se ne učini ništa što bi tada još mladoj Crkvi moglo nanijeti i najmanju sumnju o nečednosti.« Moramo biti oprezni kada Pavlovo načelo primjenjujemo na današnju, vrlo različitu, situaciju.

Ako riječi *kao u svim crkvama svetih* povežemo s ovim stihom, onda bi to značilo da Pavao ovdje poziva Korinćane na to da svoje postupke usklade s općeprihvaćenom kršćanskom praksom. Kad bi žene uzele na sebe ulogu učitelja, to bi značilo diskreditiranje kršćanstva u očima većine tadašnjih ljudi. Zato ih Pavao poziva da se drže običaja. No on čini i više od toga. On se poziva na zakon da ih podsjeti na mjesto i ulogu koju žena treba imati. Calvin drži da Pavao ovdje želi reći kako žena ne smije govoriti za vrijeme javnoga bogoslužja, iako se može dogoditi da iskrnsne potreba da i žena govori javno.

Nadalje, zabrana da žene govore u crkvi proteže se i na postavljanje pitanja. To one trebaju činiti kod kuće. Naime, govorenje u crkvi jest ono što se smatra ružnim, a Pavlu je vrlo stalo do toga da se to izbjegne. Ovaj nam redak pokazuje da se ono što Pavao ovdje osuđuje u Korintu već i događalo. Pavao je više nego jednom imao povoda da se potuži na oholost Korinćana. Očito je da su se smatrali slobodnima da utiru nove putove, pri čemu

su dostatnim opravdanjem za to smatrali vlastito shvaćanje kršćanstva. Imajući pred očima takav njihov stav, Pavao ironično pita vuče li Riječ Božja svoje zemaljsko porijeklo od Korinćana ili im je ona stigla tek naknadno. Korinćani ne smiju smatrati da jedino oni znaju što je kršćanski, a što ne. Nužno je uzeti u obzir običaje i shvaćanja »u svim crkvama svetih«. Pavao je vjerno iznio svoje mišljenje o pitanjima koja su mu bila postavljena, a nimalo ne sumnja u to da ga je Bog vodio u svemu što je rekao.²

3. Pavlov ispravak tumačenja Post 2, 21-22

Ovdje se polazi od Pavlove rečenice: »Krist je glava svakom čovjeku, čovjek je glava ženi, a Bog je glava Kristu.« (1 Kor 11, 3) Pavao govori o onom što je bilo uvjerenje kod Židova: muškarac je glava ženi u smislu podrijetla i u smislu glave – gospodara.³

Izraz glava upućuje na pojam nadređenog autoriteta, ali se time taj autoritet nikako pobliže ne određuje. Bedale nas podsjeća da u starom vijeku funkcija živčanoga sustava nije bila poznata, tako da se ni na ulogu glave nije gledalo kako se gleda danas. Bedale smatra kako se ovim izrazom da žena vuče svoje postojanje od muškarca, pa mu je utoliko i podređena. Podređenost je ono što je Pavlu najvažnije. No, on se zalaže za puno partnerstvo i zajedništvo, ali takvo partnerstvo u kojem je muškarac glava doma.⁴

Nadalje, Pavao, uzimajući u obzir židovsko razumijevanje teksta, ne želi dokinuti nego naglasiti razliku između spolova: »Jer nije

² Usp. L. MORRIS, *Novozavjetni komentari. Tumačenje Prve Pavlove poslanice Korinćanima*, DV, Novi Sad, 1984., str. 189.-190.

³ Usp. J. JUROŠ, *Sveti Pavao i žene*, str. 107.-117.

⁴ Usp. L. MORRIS, *Novozavjetni komentari. Tumačenje Prve Pavlove poslanice Korinćanima*, str. 143.

muž od žene, nego žena od muža. I nije stvoren muž radi žene, nego žena radi muža.« (1 Kor 11, 8-9) Međutim, kako bi spriječio zaključak da je muškarac prvi, a žena druga, nastavlja: »Ipak, u Gospodinu – ni žena bez muža, ni muž bez žene! Jer kao što je žena od muža, tako je i muž po ženi; a sve je od Boga.« (1 Kor 11, 11-12) Pavao prikazuje muškarca i ženu jednakima u dostojanstvu, ali međusobno ipak različitima. Njegovo inzistiranje na razlici između muškarca i žene ujedno otkriva kontekst razgovora u kojem se Pavao želi distancirati od stava koji želi potpuno izjednačiti muškarca i ženu, a koji očito vlada Korintom. Sporne je retke moguće parafrazirati ovako: muškarac je u nečem drukčiji od žene (stvoren je neposredno od Boga), a žena je u nečemu različita od muškarca (od nje je rođen svaki muškarac).⁵

4. Žene, budite podložne!

»Žene, pokoravajte se svojim muževima kao što dolikuje u Gospodinu! Muževi, ljubite svoje žene i ne budite osorni prema njima.« (Kol 3, 18-19) Ponavljanje značajnoga izraza u *Gospodinu* podsjetnik je da je kod vjernika ljudske odnose potrebno promatrati sa stano- višta odnosa prema Kristu. Pokoravanje žene

mužu dolikuje onima koji su u *Gospodinu* i koji na taj način prihvaćaju božanski plan kako ga je zamislio Tvorac. No za obitelj, naglasak leži na uzajamnim dužnostima. Ako je žena podložna, to je u kontekstu muževljeve ljubavi. Ne smije biti nikakva zahtjeva s muževljeve strane jer kršćanska ljubav (*agape*) mnogo je više od obične, prirodne ljubavi (*eros*). Ona prije svega traži dobro voljene osobe, a ne zadovoljstvo koje bi se moglo izvući iz tog odnosa. Negativan oblik opomene jest upozorenje mužu da postoji opasnost od razdražljive tiranije, kada gorčina i osornost zauzmu mjesto ljubavi.⁶

Zaključak

Na temelju napisanoga možemo uvidjeti kako se Pavao zalaže za potpunu jednakost muškarca i žene. Naglašava kako smo svi jednaki u Isusu Kristu. Također treba uzeti u obzir vrijeme i mentalitet u kojem su pojedini tekstovi napisani. O Pavlovu poštovanju prema ženama govori nam i njegova suradnja s pojedinicima. Dakle, sv. Pavao nije »ženomrzac«, upravo suprotno, on je onaj koji se u svojim poslanicama odnosi prema ženi s velikim poštovanjem te joj vraća prvotno dostojanstvo u Isusu Kristu.

⁵ Usp. J. JUROŠ, Sveti Pavao i žene, str. 107.-117.

⁶ Usp. H. M. CARSON, *Novozavjetni komentari. Tumačenje Pavlovih poslanica Kološanima i Filemonu*, DV, Novi Sad, 1983., str. 83.

Adventski gregorijanski koral i kao primjer zvučne (biblijske) teologije

Bruno Diklić, II. god.

Uvodno promišljanje

Došašće ili advent (lat. *adventus* – dolazak) razdoblje je kojim započinje svaka liturgijska godina. Liturgija prvoga dijela došašća (od Prve adventske nedjelje do uključivo 16. prosinca) stavlja naglasak na eshatološke teme, a drugi dio došašća (17. do 23. prosinca) intenzivna je priprava za nadolazeću svetkovinu Kristova rođenja. Tako je došašće zapravo uvijek razdoblje iščekivanja, čekanja. Taj je period nezamisliv bez pjesme, što dokazuje i činjenica da u našem narodu postoji lijep broj adventskih pučkih popijevki koje sadrže različite teološke slike eshatološke i/ili mesijanske tematike.¹ No, u našem radu ne ćemo promatrati teologiju pučke adventske popijevke, već ćemo analizirati dva najpoznatija gregorijanska koral iz razdoblja došašća: »Čuj, jasni glas odjekuje« (*Vox clara ecce intonat*) i »Nebesa, odozgor rosite« (*Rorate coeli desuper*). Naš rad ne će biti stručna glazbena analiza tih koral, već pokušaj da predstavimo iste kao primjer prave (biblijske) teologije, u ovom slučaju auditivne.

1. Riječ-dvije o gregorijanskom koralu

Kao što se tijekom stoljeća postupno razvijala liturgija, tako se paralelno s njom razvijala i liturgijska glazba. Ona prvotna liturgijska

glazba poznata je pod sintagmom *gregorijanski koral*. To je jednoglasno pjevanje na liturgijski tekst rimskoga obreda na latinskom jeziku. To je pjevanje, dakle, nastalo za liturgiju i u liturgiji i postalo je, ali i ostalo do danas, službeno liturgijsko pjevanje u rimokatoličkoj Crkvi. Ono je ritualni napjev – vlastit liturgiji rimske Crkve (usp. SC 116). Ne ulazeći u detaljnu analizu gregorijanskoga koral kao takvog, moramo ovdje ipak donijeti neke osnovne karakteristike istoga. Gregorijansko je pjevanje (1) unisono (jednoglasno) u odnosu na polifoniju i homofoniju (višeglasje), (2) vokalno (bez instrumentalne pratnje), (3) slobodnoga ritma, (4) dijatonsko i (5) modalno u odnosu na druge ljestvice.²

Bitno je još naglasiti da kod gregorijanskog koral nije toliko bitna glazba koliko tekst. Tekst je primaran, a glazba mu se prilagođava i tako ga zaodijeva. Gregorijanski je koral zapravo molitva temeljena uglavnom na svetopisamskim riječima. Pierangelo Sequeri nije pogriješio kada je zapisao da je za gregorijansko pjevanje potrebna duša, i to duša koja moli, koja moli pjevajući.³ Zbog svega navedenog ne čudi da su ti isti koral teološki vrlo bogati. Oni su tako prava zvučna teologija jer odražavaju vjeru Crkve.

² Usp. P. Z. BLAJIĆ, Povijest gregorijanskog koral, u: *Crkvena glazba. Priručnik za bogoslovna učilišta*, HKD sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1988., str. 135.-137.

³ Usp. P. SEQUERI, *Musica e mistica*, Libreria Editrice Vaticana, 2005., str. 104.-105.

¹ O hrvatskim adventskim pučkim popijevkama više vidi u: R. D. LJUBIČIĆ, Adventske crkvene pučke popijevke, u: *Sveta Cecilija* 80 (2010.) 3/4, str. 3.-10.

2. »Čuj, jasni glas odjekuje« (*Vox clara ecce intonat*)

Ovaj himan potječe iz 5./6. st., a pripisuje se sv. Ambroziju. Redovito se uzima u prvom razdoblju došašća (do uključivo 16. prosinca) kao himan Jutarnjih hvala Božanskoga časoslova. Evo teksta:

*Čuj, jasni glas odjekuje,
U tami nas opominje:
Oda sna sad se trgnite
S nebesa Isus dolazi.*

*Nek' duh se diže klonuli,
Nek' praha više ne grli,
U visu nova zvijezda sja,
Od rana da nas ozdravlja.*

*To Bog nam šalje Jaganjca,
Da briše naše dugove:
Svi skupa sad sa suzama
Za oproštenje molimo!*

*Kad iznovice dođe on
I strahom zemlju napuni,
Nek' ne kazni nas griješnike,
Nek' pomiluje blago nas.*

*Gospodstvo, slava, hvala, čast
Sa Ocem Sinu višnjemu
I s njima Duhu Svetomu
Nek' bude u sve vjekove. Amen.*

četvorice evanđelista (usp. Mt 3, 1-12; Mk 1, 1-8; Lk 3, 1-18, Iv 1, 19-28). Štoviše, u četvrtom evanđelju čitamo kako sam Ivan Krstitelj za sebe kaže da je on glas: »Ja sam glas koji viče u pustinji: Poravnite put Gospodnji! – kako reče prorok Izaija.« (Iv 1, 23) Ivan, dakle, propovijeda i poziva na obraćenje. To je i zadaća ovoga jasnog glasa (*vox clara*), spomenutoga u himnu. On opominje (*inrepat*). Taj glagol *inrepat* možemo razumjeti kao opominjanje, jadikovanje, ali i hrabrenje, sokoljenje da ustrajemo u budnosti i spremnosti. Opominjući glas odjekuje u tami (*obscura*) i poziva molitelja da bude budan, da se prene oda sna (*somnia*) jer s nebesa dolazi Isus. Tama je stavljena kao suprotnost svjetlu, a san kao opozicija budnosti. San znači ono smrtonosno stanje u koje vodi grijeh, a prenuti se iz njega znači obratiti se i vratiti životu.⁴ Te stihove možemo promatrati kao svojevrsnu parafrazu riječi sv. Pavla: »Vrijeme je već da se oda zna prenememo (...) Noć po odmače, dan se približi!« (Rim 13, 11b-12a) Imperativnim izrazima: *nek' duh se diže klonuli* i *nek' praha više ne grli*, himan poziva na uspravan stav i pogled uprt u nebo, a ne u zemlju, prašinu, prolaznost. O tom je uspravnom stavu i čvrstom pogledu govorio Isus u tzv. eshatološkoj besjedi: » (...) Kad se sve to stane zbivati, uspravite se i podignite glave jer se približuje vaše otkupljenje.« (Lk 21, 28) Razlog takvom stavu nova je zvijezda (*sidus novum*) na nebu – sam Isus Krist. Ta je zvijezda od Boga poslani Jaganjac (*Agnus*) koji ima zadaću obrisati i oprostiti grijehe te od rana ozdraviti ljude.

U nastavku himna iščitavamo motive koji odišu tonom posljednjega suda: strah koji ispunja zemlju, kazna, molitva u suzama i sl. Pitanja vezana uz tu tematiku oduvijek zao-

Prvi motiv koji susrećemo jest glas (*vox*). Taj glas podsjeća na propovijedanje Ivana Krstitelja po jordanskoj okolici, kako čitamo kod

⁴ Usp. D. SESBOÛE i X. LÉON-DUFOUR, San, u: X. LEON – DUFOUR (ur.), *Rječnik biblijske teologije*, KS, Zagreb, 1980., str. 1126.

kupljaju ljudski rod i posve je normalno da ljudi traže odgovore na ista pitanja. Naime, svi kršćani ispovijedaju da će Krist doći ponovno kao Sudac na koncu vremena te da će suditi pravednicima i nepravednicima. Ovi motivi u himnu jesu odraz teološkoga, tj. eshatološkoga tumačenja koje naglašava strah i kaznu. Ovdje ne želimo negirati posljednji Sud kao takav, već želimo istaknuti pretjerano naglašavanje straha, bojazni, pakla i kazne. Naime, za onoga koji vrši Božje zapovijedi, koji je budan, koji doista *živi došašće*, nema straha od posljednjega suda.

3. »Nebesa, odozgor rosite« (*Rorate coeli desuper*)

Ova poznata adventska antifona, temeljena na Iz 45, 8, ima zadaću ulazne pjesme (*introitus*) mise Četvrte nedjelje došašća. Pronalazimo ju već u kodeksima iz 10. st. Poznata je hrvatska parafraza ove pjesme *Padaj s neba, roso sveta*.⁵ Evo teksta antifone s pjesmom:

Ant. Nebesa odozgor rosite i oblaci pravednog daždite.

1. *Ne srdi se, Gospodine, ne spominji se krivnje do vijeka. Evo, opustošen je grad Svetoga, Sion postade pustinjom: Jeruzalem je napušten, kuća svetosti tvoje i slave tvoje, gdje su te hvalili oci naši.*
2. *Sagrijehismo i kao čovjek gubav postadosmo, i popadosmo svi mi kao lišće, i opachine naše kao vjetar odnesoše nas, sakrio si lice svoje od nas, i bacio si nas u ruke opachina naših.*
3. *Pogledaj, Gospodine, nevolju naroda svojega i pošalji koga imaš poslati; pošalji Jaganjca, gospodara zemlje, od stijene pustinjske gore kćeri Sionske, da on digne jaram ropstva našega.*

4. *Utješi se, utješi se narode moj, brzo dolazi spasenje tvoje; zašto se žalošću izjedaš, jer ti se bol obnavlja? Spasit ću te, nemoj se bojati, jer sam ja Gospodin Bog tvoj, Sveti Izraelov, tvoj Otkupitelj.*

Antifona započinje vokativnim zazivom, zapovijedu: *Nebesa, odozgor rosite*. Ovdje je u obličju vode, tj. rose prikazan dolazak Spasitelja s nebasa. U nastavku su arhaičnim izrazom *dažd* (kiša, pljusak) oblaci pozvani da daju Pravednika. Kao što je kiša dar odozgor, s neba, tako je i Spasitelj darovan ljudima: spasenje je nezasluženi dar.⁶ Prorok Izaija ne koristi bez razloga sliku rose (usp. Iz 45, 8a). Rosa se u prirodi pojavljuje u rano jutro, nakon tamne noći. Ona je nenametljiva u svakom smislu, dolazi u tišini bez nekih zvukova kao što je slučaj s kišom, tučom, grmljavinom, nevremenom. Sam Isus također govori da nitko ne zna ni dana ni časa kada će Sin čovječji opet doći (usp. Dolazak Sina Čovječjega – Mt 24, 26-31; Iznenadnost ovih događaja – Mt 24, 32-44; Prispodoba o budnom upravitelju – Mt 24, 45-51). Rosa pada na zemlju dok svi spavaju, dok ljudi nisu budni, dok nisu u potpunosti svjesni onoga što se oko njih događa. Zato je ona slika Gospodinova dolaska, ali dolaska za koji nitko od ljudi ne zna kada će se on zbiti. Tako ova antifona ocrtava važnu karakteristiku došašća: budnost, a time i iščekivanje bilo ponovnog Gospodinova dolaska, bilo onoga prvog. Vapaj proroka za rosom i kišom možemo promatrati i iz perspektive svakodnevnoga života. Naime, da bi zemlja mogla donijeti ploda, potrebna je kiša. »Zemlja je, dakle, zbilja koja je obilježena suhoćom i žeđu, ona koja trajno čezne za vodom da ugasi žeđ, da bi tako mogla dati život.«⁷ Tako je spasenje, tj. Isusov dolazak, ono što *oplođuje zemlju*, što joj daje da urodi plodom.

⁵ Usp. A. CRNČEVIĆ, *Rorate coeli desuper*. Teološka i muzikološka promišljanja nad jednom adventskom skladbom, u: *Živo vrelo* 26 (2009.) 12, str. 7.

⁶ Usp. isto, str. 7.

⁷ Isto, str. 8.

Strofní tekst prepričava iskustvo izraelskoga naroda iz vremena Babilonskoga sužanjstva (587.-538. god. pr. Kr.) u koje su Židovi odvedeni nakon što je Nabukodonozor provalio u jeruzalemski hram i uništio ga. Prva strofa formulirana je kao molitva u kojoj uočavamo karakteristike antropomorfizma: *Ne srđi se, Gospodine*. Dalje molitelj nastavlja opisujući kako je Jeruzalem napušten. Sion je pretvoren u pustinju. Pustinja je uvijek simbol ostavljenosti, napuštenosti, ali i sušne lokacije. Tu sliku možemo povezati s gore opisivanom kišom i rosom koja natapa suhu pustinju. Tako i Mesija, uspostavljajući pravdu (*iustitia*), predstavlja izbavitelja izabranoga naroda od grijeha, ali i od tlačitelja (Babilonaca). Druga kitica opisuje izabrani narod kao lišće koje raznosi vjetar. Treća strofa opet moli: *pogledaj, Gospodine, (...) pošalji Jaganjca*. U tim je riječima sažeta duboka čežnja naroda za Spa-

siteljem. Četvrta strofa dolazi kao utjeha, odgovor na sva jadikovanja: *Spasit ću te, nemoj se bojati, jer sam ja Gospodin Bog tvoj, Sveti Izraelov, tvoj Otkupitelj*.

Završno razmatranje

U ovom minijaturnom radu promatrali smo dva vrlo poznata gregorijanska korala iz razdoblja došašća. O tomu bi se dala napisati još dulja i kvalitetnija biblijsko-teološka analiza, ali i muzikološka interpretacija same melodije tih koralnih napjeva. Ipak možemo sumirati da su gregorijanski korali teološki i biblijski vrlo bogati. Razlog je taj što su utemeljeni upravo na svetopisamskim tekstovima koji su se u ranokršćanskoj Crkvi, ali i kasnije, koristili u liturgiji. Ti su gregorijanski korali nastajali u liturgiji i za liturgiju. Oni su tako prava zvučna teologija.

O ljubavi i prijateljstvu između muškarca i žene

Tihomir Borić, V. god.

1. Fenomenološka zapažanja o ljubavi i prijateljstvu

»Osobina je svake ljubavi da se smatra besmrtnom. Nije li ona egzistencijski čin bez premca, čin koji prožima tijelo i duh te tako posve ispunja naše 'srce'? Kako dakle ne vjerovati i ne nadati se da će ona trajati koliko i život?«¹ Mnogi muškarci i žene danas uopće više ne vjeruju u ljubav, bilo zbog toga da su iskusili smrt ljubavi², bilo da su je uočili u drugih. Takvi onda pesimistično zastupaju stavove da je ljubav bila puka obmana, zamka, odnosno preruseni spolni nagon. Dosljedno tomu, najbolje bi bilo odbaciti svjesno ljubav kako bi se zaštitili od patnje što je uzrokuje neizbježno rasplinuće obmane. Ovakve stavove najčešće zastupaju egzistencijalisti i psihoanalitičari koji se smatraju Freudovim učenicima. Prema njima, u ljubavi nema ništa osim spolnoga nagona, a prema tomu svaki bi nagon bio po prirodi biološki. Tako bi ljubav u konačnici bila super-egom uzrokovana neurotična pojava i izvor mučnih konflikata.³

Svi oni, koji bi htjeli besmrtnu ljubav, ne bi je smjeli smatrati tek kao nekakvo osjetilno⁴ uzbuđenje ili, još gore, neurotičnu fiksaciju. Sama tjelesna strast zapravo ne može podnijeti teret trajnijega životnog zajedništva zato jer strast po prirodi malo-pomalo gubi svoj intenzitet i s vremenom nestaje. Zato, u svakoj pravoj ljubavi tjelesna i duhovna dimenzija moraju pronaći svoj sklad. Od strastvene ljubavi trajnija je ona duhovna koja je hranjena dubokom estetskom, intelektualnom, religioznom i etičkom srodnošću.⁵ No, valja imati na umu da »u redovitom životu isključivo duhovna ljubav uopće nije pošteđena opasnosti. Ona se može smatrati normalnom tek nakon dugoga i postupnoga produhovljavanja, ali gotovo nikad na početku.«⁶ Ljubav, iako je po svojoj biti stvaralačka, dinamična i plemenita ona se ne može hraniti vlastitom supstancijom. Koliko god u početku i izgledala savršeno, ona neophodno mora rasti i stvarati. Zato su sebičnost udvoje i osamljenička sebičnost njezini smrtni neprijatelji.⁷

»Da bi ljubav živjela što je moguće dulje, neophodno je da se svaki par, i svaki član toga para, prestano obogaćuje. Najbolje će biti da se oba partnera zajednički posvete nekom idealu, bilo umjetnosti, bilo društvenoj pravdi, ili najbolje, Bogu. Jer kao što (...) autentična individualna egzistencija ne može postojati bez unutrašnje usmjerenosti prema Transcendenciji, tako

¹ I. LEPP, *Psihoanaliza ljubavi*, KS, Zagreb, 1991., str. 216. Na tom tragu zamjećuje i papa Franjo: »Budimo iskreni i pogledajmo stvarnosti u oči: kad se osobe zaljube, ne planiraju da njihov odnos traje samo privremeno; oni koji snažno dožive radost ženidbe, ne očekuju da će njihova sreća proći; oni koji svjedoče proslavi sklapanja zajedništva punog ljubavi, ma kako ono krhko bilo, nadaju se da će ono trajati i odoljeti svim budućim kušnjama; djeca ne samo da žele da se roditelji vole, nego i da budu vjerni i ostanu uvijek zajedno. Ti i slični znakovi pokazuju da u samoj naravi bračne ljubavi otvorenost onom konačnom.« (FRANJO, *Amoris laetitia*, KS, Zagreb, 2016., br. 123)

² Više o smrti ljubavi vidi: I. LEPP, *Psihoanaliza ljubavi*, str. 216.-226.

³ Usp. isto, str. 221.

⁴ O psihološkoj analizi ljubavi s filozofskog stajališta vidi: K. WOJTYLA, *Ljubav i odgovornost*, Verbum, Split, 2014., str. 97.-115.

⁵ Usp. I. LEPP, *Psihoanaliza ljubavi*, str. 223.

⁶ Isto, str. 223.-224.

⁷ Usp. isto, str. 224.

i ljubav, životni vrhunac bračnoga para, treba se jednako uključiti u Ljubav koja nadilazi par. Istinski živi samo onaj koji vjeruje da postoji nešto za što je spreman žrtvovati svoj život.⁸

Ljubav između muškarca i žene u biti se razlikuje od uzvišenoga prijateljstva. Ovdje je teško, gotovo i nemoguće, spriječiti da ne dođe do prestanka erotske privlačnosti. To se neizbježno događa starenjem. No, zato treba pripaziti da ta privlačnost ne zgasne prije vremena. Iako nije moguće osigurati besmrtnost takve ljubavi, može ju se znatno produžiti, omogućiti da traje što dulje. Zato je važno već od početka nastojati što više intenzivirati psihičku ljubav.⁹ Bez obzira na to koliko je duhovno zajedništvo između muškarca i žene koji se vole, moramo znati da tjelesna strast ima veoma važnu ulogu, iako ne i presudnu. Zbog nje dolazi od težeg ili lakšeg pomućenja viših psihičkih sposobnosti. Tako oni koji se vole teško vide ljubljenu osobu objektivno. Za razliku od takve ljubavi, prijateljstvo je trzavnije, budući da tjelesna privlačnost nema udjela u njemu. Prijatelja se prihvaća onakvim kakav jest, sa svim manama i vrlinama.¹⁰

Prijateljstvo ima prvorazrednu ulogu u afektivnom dozrijevanju čovjeka pa prema tomu i u njihovu životnom uspjehu. Ono pomaže osobama da se ostvari neophodna ekstraverzija, priključenje na vanjski svijet.¹¹ Upravo je u tomu glavna životna uloga prijateljstva – da posreduje u uspostavljanju emocionalnih odnosa s vanjskim svijetom. »Poput erotske ljubavi, i više od nje, prijateljstvo se rađa iz tajanstvene srodnosti, koja je često znana jedino podsvijesti.«¹² No, pravo prijateljstvo moguće je između dviju sestara, kao i između dva brata, ali isto tako i između sestre i brata.¹³ Čovjekova podsvijest

najvjerojatnije sadrži svojevrstne srodnosti zahvaljujući kojima se dvije osobe prepoznaju i postanu prijatelji. I zato valja uvijek imati na umu kako nijedna teorija ne može protumačiti prijateljstvo. Jedino bi dogmatični psihoanalitičar, koji ne će priznati da postoji na afektivnoj razini nešto što izmiče njegovim kategorijama, mogao prepoznati u nečijem prijatelju neku sličnost s nekim od roditelja, ili neku razliku.¹⁴

»Tko doživljava istinsko prijateljstvo i tako ponire u subjektivnost druge osobe, taj će uglavnom bolje shvatiti i druge ljude. One ne će suditi o drugima 'objektivno', samo po izvanjskom; nastojat će proniknuti u skrovite motive. Prosuđivat će s više razumijevanja jer će u njegovu sudu biti i naklonosti, i topline. To je sva tajna simpatije, za koju se čini da su njome nadarene neke osobe.«¹⁵ Autentično prijateljstvo zahtijeva zajedništvo u nečem što nadilazi i prijatelje, i njihovo prijateljstvo. Oni se susreću na razini koja je izvan njih. Za razliku od toga, erotskom se ljubavlju uspostavlja neposredna veza, budući da se dvije osobe jedna drugoj potpuno predaju. Zbog toga je psihološki teško, a za većinu i nemoguće, istovremeno voljeti više osoba na ovakav način.¹⁶

Za pravo prijateljstvo sposobni su samo muškarci i žene prave, izvorne heteroseksualnosti. Ukoliko heteroseksualnost u nekoga od njih nije dovoljno potvrđena i integrirana, njihovo prijateljstvo ne će moći postati dubokim egzistencijalnim zajedništvom.¹⁷ Iako je prema ovakvom prijateljstvu nepovjerljiva većina moralista, pa čak i neki psiholozi, s čisto egzistencijskoga stajališta ono je veoma plodno.¹⁸ »Prijateljski partneri različitoga spola, više nego prijatelji istog spola, osjećaju potrebu da se posvete zajedničkomu idealu koji ih nadilazi te da

⁸ Usp. I. LEPP, *Psihoanaliza ljubavi*, str. 225.

⁹ Usp. isto, str. 225-226.

¹⁰ Usp. isto, str. 237.

¹¹ Usp. isto, str. 230.

¹² Isto.

¹³ Usp. isto, str. 223.

¹⁴ Usp. isto, str. 234.-235.

¹⁵ Isto, str. 237.

¹⁶ Usp. isto, str. 238.

¹⁷ Usp. isto, str. 240.

¹⁸ Usp. isto, str. 244.

se oduševljavaju istim vrijednostima; inače će doći do neizbježnog poraza. Bogatstvo se takvoga prijateljstva sastoji upravo u tomu što se doprinosi svakoga partnera prijateljskom zajedništvu nadopunjavaju duhovno, intelektualno i također osjećajno.¹⁹ Osjećajnost je dakle sastavni dio prijateljstva između muškarca i žene. To znači da tjelesno nije posve odsutno iz takvoga odnosa. Prema tomu, i sama će erotska ljubav biti uspješnija i trajnija samo ako je takva ljubav usmjerena prema autentičnom prijateljstvu. Isto tako, tjelesna će privlačnost biti trajnija i snažnija ukoliko partneri komuniciraju i duhovno.²⁰ »Korist od prijateljstva između muškarca i žene dovoljno je velika te nije preporučljivo malodušno se odreći tih blagodati. Da bi osobe s izvjesnom duhovnom zrelošću mogle pobijediti opasnosti, koje redovito prijete toj vrsti prijateljstva, bit će dovoljno da budu što više trijezne i iskrene. Kad muškarac i žena primijete da se među njima rađa prijateljstvo, trebaju unaprijed znati kako će ih duhovna intimnost normalno dovesti dotle da prije ili kasnije požele i tjelesnu intimnost.«²¹ Dakle, među heteroseksualnim osobama moguće je čisto prijateljstvo, ali samo ukoliko su im više vrijednote na prvom mjestu. Osim toga, potreban je i određen stupanj afektivne zrelosti, kao i to da dobro poznaju sebe.²²

2. Teološko shvaćanje ljubavi i prijateljstva

Mnogi pisci tijekom povijesti naglašavali su kako ljudski život nije vrijedan življenja bez prijateljstva. Prema Tomi Akvinskom postoje tri temeljna vida istinskoga prijateljstva: dobrohotnost (*benevolentia*)²³ kao ljubav prema dru-

gom zbog njega samoga; uzajamna ljubav (*mutua amatio*); općenje (*communicatio*). Prijateljstvo u kojemu prijatelji sve razmjenjuju nikako ne može biti shvaćeno kao suprotnost ljubavi. Ono je uvijek ljubav prema jednoj konkretnoj osobi. Ujedno, onaj koji ljubi tu osobu, ljubi i sve što joj pripada, sve što se nalazi s njom i oko nje.²⁴ Tako se potpuna ljubav istodobno pokazuje kao partikularna i univerzalna, budući da se tiče jedne osobe, ali je usmjerena prema svima. Ljubav je po svojoj definiciji prijateljstvo tek ukoliko je uzajamno općenje, uzajamna ljubav, odnosno, ukoliko je zajedništvo. Ovakva ljubav, shvaćena kao *communio*, ima svoj izvor u trinitarnim relacijama.²⁵

»Ljubav transformira onoga kojega ljubi u ljubljenoga. Tako interesi ljubljene osobe postaju moji, moji interesi njezini, moja vizija jest njezina, njezina vizija jest moja, moja strast jest njezina strast, njezina strast jest moja, njezin je uspjeh moj uspjeh, moj njezin. Sve svoje priopćujem drugoj osobi i ona meni. Jedan razum, jedna volja u dva tijela.«²⁶ Prema Tomi Akvinskom istinsko zajedništvo u prijateljstvu ne temelji se na promjenjivim mišljenjima, nego se nalazi na dubljoj razini, a to je jedinstvo volja. Upravo iz ovog jedinstva volja prijateljstvo može rasti prema jedinstvu mišljenja ukoliko ljubav transformira osobe u jedno.²⁷

Za razliku od antičkog mišljenja²⁸, kršćanstvo u shvaćanje prijateljstva unosi jednu veliku no-

GAVRIĆ (prir.), *Toma Akvinski. Izabrano djelo*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2005., str. 550.); O ljubavi kao dobrohotnosti, uzajamnosti, odnosu simpatije i prijateljstva, te o zaručičkoj ljubavi vidi: K. WOJTYLA, *Ljubav i odgovornost*, str. 77.-96.

²⁴ Usp. I. RAGUŽ, *Sretni u nadi. Teološka razmatranja o sreći*, HILP, Zagreb, 2013., str. 294.-295.

²⁵ Usp. isto, str. 296.

²⁶ Isto, str. 297.

²⁷ Usp. isto, 298.

²⁸ Antička misao prijateljstvo je isključivo shvaćala kao odnos među istospolnim osobama, odnosno među muškarcima. Odnos muškarca i žene nije mogao biti prijateljski.

¹⁹ I. LEPP, *Psihoanaliza ljubavi*, str. 244.

²⁰ Usp. isto.

²¹ Isto, str. 246.

²² Usp. Isto, str. 246.-247.

²³ »Nije bilo koja vrsta ljubavi (*amor*) istovjetna s prijateljstvom, nego samo ona koja je popraćena dobrohotnošću, to jest kad nekoga tako volimo da mu želimo dobro.« (T. AKVINSKI, *Suma teologije* II-II, q. 23, a. 1, u: A.

vost. Budući da postoji općenje između Boga i čovjeka, koji se beskonačno razlikuju, time je moguće i općenje između muškarca i žene. To znači da se prema kršćanskom shvaćanju prijateljstvo na najsavršeniji način ostvaruje upravo između muškarca i žene.²⁹ Ono je općenje ne samo duha (razuma i volje), nego i tijela. Zato ga možemo nazvati *prijateljstvo golih tijela*. No, valja naglasiti da muškarac i žena ne ulaze u brak prvenstveno zbog bioloških razloga, nego zbog prijateljskog općenja, da bi i duhom i tijelom bili *jedna duša u dva tijela*.³⁰ Samo se s jednim prijateljem može ostvariti ovakva vrsta prijateljstva jer je ono toliko intenzivno da se jednostavno ne može imati više najboljih prijatelja. No to ne znači da se ne može imati istinske prijatelje kojima se želi dobro, onkraj korisnosti, te uživati u rastu drugoga u dobru. Istinsko prijateljstvo usko je vezano i s radošću krjeposna³¹ života. To znači da su prijatelji potrebni za sreću zbog do-

bra djelovanja, odnosno, da jedan drugomu čine dobro. Upravo čineći dobro jedan drugomu, oni će se zajedno uzdizati prema Bogu. Ali temeljni kriterij da bi prijateljstvo ostalo istinsko jest taj da bude lišeno egoizma.³² Egoizam i ljubav, odnosno prijateljstvo bitno se isključuju jer tko ne voli sebe, ne će moći voljeti ni prijatelja. Ne može ga prihvatiti kao sama sebe jer je protivnik samomu sebi i pun gorčine, tj. u temelju svojega života nesposoban je ljubiti. To znači da ljubav prema sebi, potvrda vlastitog bitka, zapravo daje oblik i mjeru ljubavi prema prijatelju. Tako se ljubav prema sebi nameće kao nešto prirodno i potrebno, a bez nje bi i ljubav prema prijatelju izgubila svoj temelj.³³

I na kraju, istinsko prijateljstvo kao i svaki drugi istinski odnos, mogu biti ostvareni tek ukoliko to osoba prima kao dar u susretu s Bogom u Uskrslom i Raspetom. To znači da nadnaravna ljubav ne može rasti ako nema ljudskih temelja, a ti su temelji u susretu s Apsolutnim i njegovom ljubavi produbljeni, radikalizirani i smješteni u jednu novu dimenziju.³⁴ Zato s J. Ratzingerom možemo slobodno zaključiti: »Oslovljavanje Boga nije obraćanje nekom sugovorniku koji ostaje nasuprot meni kao neko drugo Ti, nego ono dopire do temelja mogega vlastitog bića bez kojega ja ne bih bio ja, i ovaj je temelj mogega bića istovjetan s temeljem bića općenito, štoviše, on je Biće bez kojega ništa ne postoji. Ono uzbudljivo jest to da je ovaj apsolutni temelj istodobno i odnos; ne manji od mene, koji spoznajem, mislim, osjećam, ljubim, nego viši od mene, tako da ja mogu spoznavati samo zato što sam spoznat, mogu ljubiti samo zato što sam prethodno već ljubljen.«³⁵

Razlog tomu je shvaćanje kako između njih dvoje postoji nepremostiva barijera i na biološkoj, i na intelektualnoj, i na duhovnoj razini te je samim time onemogućeno općenje (*communicatio*), a onda i zajedništvo. (usp. I. RAGUŽ, *Sretni u nadi. Teološka razmatranja o sreći*, str. 299.-300.)

²⁹ »Nakon ljubavi koja nas povezuje s Bogom, bračna je ljubav najveći oblik prijateljstva. To je zajedništvo koje posjeduje sve osobine dobrog prijateljstva: traženja dobra drugoga, uzajamnost, intimnost, nježnost, stabilnost i sličnost između prijatelja koja, dijeljenjem zajedničkoga života, postupno nestaje. Brak, međutim, pridodaje svemu tomu neraskidivu isključivost, izraženu u trajnoj opredijeljenosti za dijeljenjem i za zajedničkim oblikovanjem cijeloga života.« (FRANJO, *Amoris laetitia*, KS, Zagreb, 2016., br. 123)

³⁰ Usp. I. RAGUŽ, *Sretni u nadi. Teološka razmatranja o sreći*, str. 299.-301.; »Mora nam se dogoditi milost da susret-nemo osobu s kojom ćemo moći biti jedna duša, koja će nam biti jedini najbolji prijatelj. To više ne ovisi o nama, to možemo primiti samo kao dar.« (Isto, str. 306.-307.)

³¹ »Ljubav muškarca i žene uzajaman je odnos osoba i ima osobni karakter. S tim se najtješnje povezuje njezino duboko etičko značenje i u tomu značenju – etičkomu – ona predstavlja sadržaj najveće evanđeoske zapovijedi. [...] Njezin predmet bit će u tomu slučaju ljubav kao krjepost, i to najveća među krjepostima, obuhvaćajući donekle sve ostale i podižući sve ostale na vlastitu razinu, otiskujući na njima svoj vlastiti profil.« (K. WOJTYŁA, *Ljubav i odgovornost*, str. 68.)

³² Usp. I. RAGUŽ, *Sretni u nadi. Teološka razmatranja o sreći*, str. 304.-305.

³³ Usp. J. RATZINGER, *O vjeri, nadi i ljubavi*, Verbum, Split, 2014., str. 108.-111.

³⁴ Usp. isto, str. 112.

³⁵ J. RATZINGER/BENEDIKT XVI., *Teološki nauk o principima. Elementi fundamentalne teologije*, Ex libris, Rijeka, 2010., str. 84.-85.

Povijesno-teološko promišljanje o marijanskim ukazanjima na primjeru Fatime (1917.-2017.)

Ivana Žavcar, II. god.

Ove godine obilježava se stota godišnjica ukazanja Blažene Djevice Marije u Fatimi. Cilj je ovoga pregleda ukratko podsjetiti na čudesne događaje koji su se zbivali dok je u Europi buktio rat, ali i osvijestiti ulogu privatnih objava kako u Fatimi, tako i onih ostalih crkveno priznatih. Također valja podsjetiti na brojnost ukazanja u posljednja dva stoljeća naše povijesti. Kakvu poruku šalju marijanska ukazanja? Kako Crkva gleda na privatne objave, te koja je njihova uloga u životu vjernog puka?

Događaji u Fatimi

Marija se ukazivala u Fatimi od proljeća do jeseni 1917. god. Razlog Marijinih ukazanja u Fatimi 1917. god. usko možemo povezati s Prvim svjetskim ratom (1914.-1918.), širenjem ateizma, ali isto tako i s nastojanjima papa: sv. Pija X. i Benedikta XV., da se dođe do mira.¹ Ukazivanja su se odvijala u mjestu Fatima koje se nalazi u Irijskoj dolini. Ukazanja je doživjelo troje djece koji su bili župljani župe Fatima. To su Lucia de Santos, Franjo i Jacinta Marto. Lucia je u vrijeme ovih neobičnih događaja imala deset godina, Franjo devet, a najmlađa Jacinta svega sedam godina. To troje djece voljelo se i bilo je skupa gotovo stalno. O njihovu srodstvu znamo da su Franjo i Jacinta brat i sestra, a isto tako bra-

tić i sestrična Lucie de Santos. Potjecali su iz obitelji koje su živjele duboki vjerski život, a djeca su već od svojega djetinjstva, zbog siromaštva, pomagala svojim roditeljima čuvajući stada.² Prije samih Gospinih ukazanja djeca su doživjela tri ukazanja Anđela Portugala ili Anđela Mira. Od proljeća do jeseni 1916. godine Anđeo im se ukazao dva puta u pećini i jednom pored bunara obiteljske kuće.³ Tijekom tih ukazanja Anđeo djecu podupire u molitvi i priprema ih na ukazanja koja tek dolaze.

Tijekom sedam ukazanja Gospa je donosila poruke djeci. Prvo ukazanje dogodilo se 13. svibnja 1917. god. Majka Božja ukazivala se iznad drveta crnike. »Gospođa je izgledala u dobi 15-18 godina. Haljina joj je bila satkana od svjetla, bijela poput snijega, a rukavi prilično uski. Na sebi je imala lagani, bijeli plašt, obrubljen zlatom, koji joj je padao od glave do stopala. Ruke su bile sklopljene. O desnoj joj je visjela krunica od bijelih zrnaca, koja je završavala blistavim, malim križićem. (...) Lice neizrecivo nježno, divnih crta, a oko glave svjetla aureola. Uza sve to, s lica se odražavala neka profinjena i otajstvena tuga.«⁴ Tijekom slijedećih šest mjeseci Gospa se ukazivala točno u podne svakog 13. u mjesecu. Pri svakom ukazanju Majka Božja poručuje djeci

¹ Usp. P. VEŠARA, *Fatima. 50. godišnjica Gospinih ukazanja 1917.-1967.*, Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1967., str. 5.

² Usp. Y. IVONIDES, *Fatima, da ili ne?*, Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1977., str. 151.-152.

³ Usp. isto, str. 152.

⁴ Isto, str. 174.

da mole. S vremenom su se ljudi počeli okupljati na prostoru ukazanja i uočavaju neke čudne pojave na drvetu crnike iznad kojeg se Gospa djeci ukazivala. Dvije velike tajne Gospa otkriva djeci: ukazanje pakla i najavu kazne koja dolazi te kako je izbjeći. Kazna, koju Gospa naviješta, jest novi rat i haranje komunizma svijetom. Upravo zbog toga Gospa traži posvećenje Rusije njezinu Presvetom Srcu. Djeca se upoznaju s vrijednošću i načinom molitve krunice, a tijekom zadnjega ukazanja dobivaju naredbu da rade na gradnji kapelice na mjestu ukazanja. Gospa u svim ukazanjima upućuje djecu da mole krunicu kako bi skratili rat i time nagovješćuje želju za ustanovljenjem pobožnosti prema njezinu Prečistom Srcu. U zadnjem su se ukazanju uz Gospu ukazali još i sv. Josip i Dijete Isus. Kako je Gospa i najavila, Franjo i Jacinta ubrzo su umrli, a Lucija je poslana u svijet da širi Gospine poruke i tako radi na spasu ljudi.⁵

Neka ostala ukazanja i razlog istih

Uz Marijino ukazanje u Fatimi, koje je obilježilo početak 20. st., važno je obratiti pozornost na mnogobrojnost ukazanja u posljednjih 200 godina. Tako se Blažena Djeвица Marija ukazuje na mjestima: La Sallete (Francuska, 1846.), Lourdes (Francuska, 1858.), Knock (Irska, 1879.), Banneux (Belgija, 1933.), Međugorje (Bosna i Hercegovina, 1981.) i dr.⁶ S pravom se možemo pitati zašto se događaju tako učestala ukazanja. »Brojna ukazanja u posljednjim stoljećima dio su Božjega plana kojim On Crkvi daje vjerodostojnost i pomoć pred brojnim poteškoćama u njezinoj

spasenjskoj zadaći.«⁷ Očito je da Bog preko Marije, naše Majke, djeluje u posebno ozbiljnim vremenima u Crkvi i svijetu. Mnoga ukazanja donose i mnoge poruke. Kada govorimo o ukazanjima, uz same poruke, važno je iščitati i razloge ukazanja. » (...) Stvarno značenje Marijinih ukazanja i njezinih poruka najbolje je shvatiti ako ih promatramo u kontekstu vremena i izazova s kojima se Crkva u određenom vremenu susreće.«⁸ Upravo su događaji u povijesti čovječanstva razlog određenih ukazivanja, a same poruke ukazivanja imaju za cilj pomoći puku Božjemu i uputiti ga ispravnim putem.

Stav Crkve općenito

Ukazanje u Fatimi, kao i sva druga ukazanja, Crkva smatra privatnim ili posebnim objavama. Privatnom objavom »naziva se ona prava objava (riječju) nekom čovjeku koja je dana tomu pojedincu, a da iz toga ne nastaje direktna obveza vjere za sve i da ona nije od Boga predana učiteljstvu Crkve na čuvanje i navješćivanje.«⁹ Problem je privatnih objava u tomu što mogu biti nesigurne ili pogrešne. Stoga postoje kriteriji po kojima se utvrđuje vjerodostojnost takvih objava. Po kriteriju pravovjernosti, psihološkoga reda subjekta osobe i duhovnih učinaka prosuđuju se posebne objave.¹⁰ Prema kriteriju pravovjernosti privatna se objava uvijek promatra u odnosu na Objavu koja je sadržana u sv. Pismu i Pre-

⁷ G. GRBEŠIĆ i E. PUNDA, Eshatološke teme u »posebnim objavama«. *Ukazanja u Fatimi i viđenja M. F. Kowalske*, u: *Obnovljeni život* 68 (2013.) 3, str. 367.-382.

⁸ I. DUGANDŽIĆ, Teološko značenje marijanskih ukazanja, u: V. KOŠIĆ (prir.), *Ukazanja Blažene Djevice Marije između povijesti, vjere i teologije. Zbornik radova XXII. međunarodnoga mariološkog-marijanskog kongresa*, KS, Zagreb, 2013., str. 112.

⁹ K. RAHNER, H. VORGRIMLER (prir.), *Teološki rječnik*, UPT, Đakovo, 1992., str. 452.-453.

¹⁰ Usp. D. MORO, Objava i objave. Teološko vrjednovanje 'privatnih, posebnih' objava, str. 135.

⁵ Usp. A. A. BORELLI, *Fatima: Poruka tragedije ili poruka nade*, Obiteljski centar, Zagreb, 2000., str. 33.-53.

⁶ Usp. D. MORO, Objava i objave. Teološko vrjednovanje 'privatnih, posebnih' objava, u: A. ANČIĆ, N. BIŽACA (prir.), *Objava, objave i ukazanja. Zbornik radova teološkog simpozija*, Crkva u svijetu, Split, 2007., str. 134.

daji, te ona ne može ispravljati ni nadopunjavati konačnu objavu u Isusu Kristu. Ona je samo u službi javne objave te se s njom mora slagati.¹¹ Kriterij psihološkoga reda odnosi se na osobu koja prima privatne objave. »Osoba koja ima viđenja i objave mora biti duševno i čudoredno zdrava osoba. Tu se ne radi o fizičkom zdravlju, već o duševnoj ravnoteži i poštenju koji govore o vjerojatnosti i vjerodostojnosti navodne objave.«¹² Treći kriterij tiče se samih učinaka ili duhovnih plodova prema smjernici sv. Pavla: *Duha ne trnite, proroštva ne prezirite! Sve provjeravajte: dobro zadržite, svake se sjene zla klonite!* (1 Sol 5, 19-21) Službeni je stav Crkve da »poslije Kristova dolaska, tj. njegova povijesno-zemaljskog života, propovijedanja, nauka i slavnoga uskrснуća i uzašašća u nebesku slavu, nema, niti treba očekivati, neku novu objavu koja bi se odnosila na temeljno stanje čovječanstva u svezi sa spasenjem i otkupljenjem.«¹³ Ipak, Crkva se susreće s tim fenomenima, posebnim milostima i potrebno im je posvetiti stručnost, pažnju, razboritost i strpljivost kako bi ih se ispravno vrjednovalo.¹⁴ Privatne se objave trebaju shvatiti u službi rasta, razvitka, izgradnje i usavršavanja zajednice (usp. Ef 4, 12), te ih kao takve, budući da su prilagođene potrebama i nauku Crkve, treba primiti sa zahvalnošću i promatrati ih u cjelini s božanskom Objavom. (LG 12)

Stav Crkve prema Fatimi

Glede ukazanja Marije u Fatimi, ono je službeno odobreno od Crkve. Godine 1931.

Portugal je posvećen Bezgrješnomu Srcu Marijinu, a papa Pio XII. to je učinio za čitavo čovječanstvo 1942. god. Od 1944. god. uvodi se blagdan Bezgrješnoga Srca Marijina i dopušteno je javno čašćenje Blažene Djevice Marije u Fatimi.¹⁵ Marijina ukazanja poruke su vjernicima te ona podupiru i obnavljaju živu vjeru među pukom. U njima Marija pokazuje svoju povijesno-spasiteljsku ulogu koja neprestano traje kroz povijest.¹⁶ »Pojava koje je Crkva službeno odobrila — prije svega Lourdes i Fatima — imaju svoje određeno mjesto u razvoju Crkve u 19. i 20. st. Između ostalog pokazuju da Objava — iako jedinstvena, zaključena i nenadmašiva — nije mrtva stvar, već je živa i vitalna.«¹⁷ Crkva, kao zajednica vjernika, samo u molitvi s Marijom može dalje rasti i živjeti puninu svojega poslanja.

Umjesto zaključka

Ova godišnjica uistinu je veliki jubilej, kako za Fatimu, tako i za čitav pobožni svijet. Tijekom ne tako davne povijesti, svjedočili smo nevoljama na koje nas je naša Majka upozoravala i na koje nas je pripremala. Njezina poruka i dalje je živa, a Crkva službeno dopušta poslušnost istoj. Znamo i vjerujemo da je Objava konačna i ovakvi događaji ne umanjuju njezinu vrijednost. Cilj je samo pomoći vjernicima da slijede ispravan put, a Marija, Majka našega Spasitelja, uistinu nam može biti pravi uzor u tomu.

¹¹ Usp. G. GRBEŠIĆ i E. PUNDA, Eshatološke teme u »posebnim objavama«. *Ukazanja u Fatimi i viđenja M. F. Kowalske*, str. 369.

¹² W. P., Privatne objave i ukazanja, u: *Crkva u svijetu* 24 (1989.) 3, str. 250.

¹³ D. MORO, Objava i objave. Teološko vrjednovanje 'privatnih, posebnih' objava, str. 127.

¹⁴ Usp. isto, str. 127.

¹⁵ Usp. G. GRBEŠIĆ i E. PUNDA, Eshatološke teme u »posebnim objavama«. *Ukazanja u Fatimi i viđenja M. F. Kowalske*, str. 373.

¹⁶ Usp. P. LUBINA, Hrvatska marijanska svetišta povezana s Gospinim ukazanjima, u: V. KOŠIĆ (prir.), *Ukazanja Blažene Djevice Marije između povijesti, vjere i teologije. Zbornik radova XXII. međunarodnog mariološko-marijanskog kongresa*, KS, Zagreb, 2013., str. 166.

¹⁷ J. RATZINGER – V. MESSORI, *Razgovor o vjeri*, Verbum, Split, 2001., str. 103.

Vjerodostojnost življenja.

Jeronimove upute đakonu Sabinijanu

Luka Ivković, V. god.

Umjesto uvoda

Jeronim, za vrijeme svojega života, upućuje mnoge poslanice ljudima, ukazujući kako na dobro, tako i na ono manje dobro u njihovom životu, upućuje pohvale i kritike. Tako u poslanici đakonu Sabinijanu iznosi opomenu na tvrdoću srca, poziva na pokoru za grijehe, ukazuje na Božji sud koji će sve snaći, jer svi ćemo odgovarati za svoja djela. Udar na đakonovo nevaljalo i sablažnjivo vladanje, poziva ga da se pokaje i traži oprostjenje od Boga te na kraju nabraja njegova zlodjela i ponovni poziv na pokajanje.

Samu dubinu Jeronimove poslanice, upućenu đakonu Sabinijanu, pokušat ću na što jednostavniji i prihvatljiviji način prezentirati zašto ga opominje, u čemu je problem, što je krivo, a što pravo. Rad ću podijeliti na tri naslova, a svaki naslov na nekoliko podnaslova, ukratko ću objasniti svaki pojedini odlomak poslanice.

1. Pobudnica na pokoru

Prije nego započnem analizirati poslanicu, valja nešto prozboriti o samom Sabinijanu. »Rodom je Talijanac (jer svetac govori da ga zna sva Italija), a čovjek novčan, gizdelin, rasokošnik, pokvarene duše i srdaca. Bio je pustolov i išao je od grada do grada za svojim željama i pustolovinama. Mnoge je djevice obeščastio i oskrvnuo ženidbe odličnih lica. Jednom mu je sinulo da će u crkvene redo-

ve, te je našao jednog biskupa, koji nije znao za njegova djela, te ga redi za svećenika. Tako je sablažnjavao narod. Nastavio je s djelima kao i prije ređenja, što Jeronim nije znao kada ga je primio u svoj samostan. Dok je boravio kod njega, učinio je bezbožno djelo, što je ražalostilo Jeronima, koji mu piše ovu jaku i strašnu poslanicu. Tako u njoj opominje Sabinijana i ukazuje mu na njegove grijehe i zlo koje je počinio, ukazuje na tvrdoću srca i neodazivanje na kajanje i pokoru za grijehe.«¹

1.1. Grieh i tvrdoća

Na samom početku Jeronim govori da je negda Samuel plakao za Saulom jer se Gospodin bio pokajao što ga je pomazao za kralja nad Izraelom. »Plakaše negda Samuel nad Saulom (...).«² Upravo ovim riječima Sabinijanu želi ukazati na sličnost situacije njega i Saula, koji su nakon dobivanja službe raskalašeno živjeli. U daljnjem tekstu navodi gdje umjesto da Boga poštuje i služi mu, on ga zamjenjuje trbuhom, hvali se tijelom i svojom sramotom, što je činio. Ne brine za čistoću duše i tijela, ne želi se pokajati i izvršiti pokoru, premda ga Bog neprestano poziva. »Mjesto Isukrsta hoćeš da ti je Bog trbuh: robuješ putenosti, hvališ se tijelom i svojom sramotom i kao debelo

¹ IVAN MARKOVIĆ, *Izabrane poslanice sv. Jeronima*, HKTD, Zagreb, 1908., str. 284.-285.

² SVETI JERONIM, *Izabrane poslanice*, Književni krug, Split, 1990. str. 225.

marvinče za klanje, za svoju se smrt toviš, i ugledaš se na življenje onih kojih te muke ne plaše, ne znajući da te Božja dobrotu nuka na pokoru.«³ Srce mu je tvrdo kao faraonovo, koji nije htio pustiti Izraelce iz egipatskoga ropstva. »Ili je otvrdnulo srce tvoje, kao i faranovo (...).«⁴

1.2. Lažne riječi i sloboda srca

»Zato si se osilio, i haljine su tvoje gizdavost; pa ne misleći da ćeš umrijeti, kao od debele slanine i nekakve masti, rigaš smrtonosne riječi; i nakon što izdovoljiš putenost, nikad se ne mučiš pokorom.«⁵ Ovim riječima Jeronim mu iznova želi uputiti kritiku zbog njegova ponašanja, raskalašenoga življenja, gdje ne misli da će umrijeti i doći na Sud Božji. Upozorava ga na njegove lažne riječi koje širi kako bi zadovoljio svoje gnjusne potrebe bludnoga življenja. »...izmišljaš na sluge Božje što se ne smije ni izustiti.«⁶ Uza sve to što živi razvratno, ne mareći na okolinu oko sebe, čak se usuđuje i laži govoriti o drugim ljudima koji služe Bogu. Govori da ima sličnih njemu, da nije sam u tom grijehu, samo kako bi umanjio svoj. Zbog sljepoće i dubokoga grijeha nije sposoban vidjeti realnost. Jeronim ga stoga poziva na obraćenje, gdje će uvidjeti da se on, nepravedan, razlikuje od pravednika. »Obratite se dakle i vidjet ćete razliku među pravednima i nepravednima, među onima koji služe Gospodinu i onima koji mu ne služe.«⁷ U samom pozivu na obraćenje, govori mu da, unatoč svim grijesima koje je počinio, više voli grješnikovo pokajanje. Uvijek će oprostiti i pružiti ruku grješniku, jer

ne trebaju zdravi liječnika već bolesni. Tako i Bog ljubi grješnika, ne osuđuje ga, već osuđuje grijeh. »Pa opet i poslije čina, jer više volim grješnikovo pokajanje nego smrt, onomu koji je pao, pružam ruku, i onoga koji je poprskan svojom krvlju, pobuđujem da se svojim suzama ispere: jer zdravi ne trebaju liječnika, nego bolesni.«⁸

2. Božji sud, blud i oproštenje

Kao što znamo: svi ćemo na kraju doći na Božji sud i odgovarati za sva svoja djela, za sve ono što smo za života kako dobra, tako i zla učinili. Jeronim nam u ovom dijelu ukazuje na pogriješke koje možemo donijeti u životu, što se može dogoditi njima uzrokovano. Ukazuje na važnost odricanja od lažnih ideala koji vode u propast. Govori nam o Sabinijanovim prijevarama koje je činio, o njegovu bludu, na koncu poziva ga na pokajanje za sve što je učinio i izvršavanje pokore, kako bi se iskupio i dobio oproštenje od Gospodina.

2.1. Pogriješka i grijeh

U središnjem dijelu poslanice Jeronim govori da će doći Božji sud, kada će se suditi svakomu za njegova djela te se osvrće na biskupa koji je redio Sabinijana. Govori kako ga je on prevario jer je bio naivan i nije znao dobro postupiti. Zaredio ga je vjerujući njegovim lažima i podvalama, prevario se u izboru zbog njegova umijeća govorenja. Jeronim jeca jer mu je teško iznositi sve stvari koje je Sabinijan učinio, teško mu je išta reći jer sama pomisao na to zaustavlja mu disanje. »Ah strahote! Ne mogu ići dalje. Jecanje iz prsiju mi prodire prije nego riječi, i od srdžbe, kao i od žalosti, disanje mi se u grlu zaustavlja.«⁹ I dalje navodi sve Sabinijanove grijeha, iznosi

³ SVETI JERONIM, *Izabrane poslanice*, str. 225.

⁴ Isto, str. 226.

⁵ Isto, str. 227.

⁶ Isto.

⁷ Isto.

⁸ Isto.

⁹ Isto, str. 230.

ih jedan za drugim, sve njegove postupke, sva mjesta gdje je griješio, odakle je bježao i koga je obeščastio i oskvrnuo. »Da vidimo, dakle, vrli čovječe, što si još uradio.«¹⁰

2.2. Poziv na kajanje i pokoru

»Savjetovah te da činiš pokoru, da se u kostrijeti i pepelu valjaš, da ideš u pustinju, da živiš u manastiru, da neprestanim suzama prosiš Božje milosrđe.«¹¹ Ovim riječima, kao što se vidi i cijeloj poslanici, Jeronim ponovno poziva Sabinijana na pokajanje i izvršavanje pokore. U ovom primjeru, nešto drugačijim izričajem, gdje mu govori da se vrati u samostan te ondje živi i moli Boga milosrđe za sve što je počinio. U ovom dijelu poslanice imamo primjere gdje je Sabinijan mislio da će mu se Jeronim osvetiti za sva njegova nedjela, a Božji je sud zanemario, bojao ga se. »...ne hajuci za sud Božji, bojao mene kao osvetnika! Ispovijedam da sam ti oprostio.«¹² No, Jeronim mu oprašta te plače za njega, jer on ne plače za sebe, govori mu da je mrtav, mrtva mu je vjera, potisnuta je nevjerom, grijehom. »Plačem stoga što ti ne plačeš za sebe samoga, što ne osjećaš da si mrtav (...)«¹³

3. Ponovni poziv na pokajanje i nabranje zlodjela

Životni put čovjeku donese mnogobrojne avanture, preprjeke i iskustva. O nama ovisi kako ćemo se postaviti i djelovati u traženom trenutku, što ćemo činiti kako bismo ostvarili ono najviše dobro, hoćemo li biti dobri i čestiti, hoćemo li hoditi širokim ili uskim stazama, hoćemo li trpjeti da bismo ostvarili vječnu sreću, ili ćemo hoditi krivim stazama i

stalno gundati, ne reagirati, šutjeti i ne pozvati se na žrtvu, na pravilan način življenja. U ovom zadnjem naslovu i dijelu poslanice, Jeronim Sabinijanu ponovo stavlja pred oči njegove grijehe, ukazuje mu na njegovu sljepoću i bijeg od svega zla što je počinio. Ponovno ga poziva na pokajanje i izvršavanje pokore, upućuje mu završne riječi.

3.1. Lažna optužba i sljepoća grijeha

Jeronim ukazuje Sabinijanu na njegovo lažno svjedočenje, unatoč svim savjetima koje mu je udijelio kako bi se popravio, napada ga i kritizira. »Zašto mene, koji sam te dobro i smotreno savjetovao, kao da si se pomamio, ujedaš i grizeš?«¹⁴ Optužuje ga kako bi umanjio svoju bijedu, na što mu Jeronim govori da zavapi Gospodinu za pomoć, te će ga On uslišati. Progledat će i vidjeti gdje griješi, kako bi se mogao popraviti i ispraviti svoje pogreške, i dalje živjeti život u drugačijem svjetlu, u službi Bogu. »I ti ćeš progledati, ako zavapiš (...)«¹⁵ Ako mu je duša griješila i nije se obratila, umrijet će, drugim riječima ne će ući u Kraljevstvo Božje, stoga je neophodno potrebno pokajanje i izvršavanje pokore da bi se spasila. »Jer duša koja zgriješi, ona će umrijeti.«¹⁶ Navodi mu primjer da nijedan čovjek nije oslobođen od grijeha, svatko ima problema s njim, samo ovisi o njemu koliko će se boriti da ne padne u napast. »I svećenik Heli bi svet; ali imade sinove koji činjahu blud sa ženama u šatoru Božjemu i bezobrazno, kao što i ti, prisvajaju sebi službu Božju.«¹⁷ Svatko se mora truditi živjeti što bolje, ne može živjeti na slavi drugih, misleći: ako je on bio svet, onda sam i ja, pa što god

¹⁰ SVETI JERONIM, *Izabrane poslanice*, str. 231.

¹¹ Isto, str. 232.

¹² Isto.

¹³ Isto.

¹⁴ Isto, str. 233.

¹⁵ Isto.

¹⁶ Isto, str. 234.

¹⁷ Isto.

činio. I oni sami su ljudi, grješnici, no trudili su se živjeti što bliže Bogu na što smo svi pozvani, pa i Sabinijan.

3.2. Završne Jeronimove riječi

U samom završnom dijelu poslanice, Jeronim se osvrće na sve prije rečeno, na sve ono što je uputio Sabinijanu, koga je sve prevario i na koji način, a kad ga se razaznalo, bježao je od mjesta do mjesta čineći iste stvari. Tako ga je i sam Jeronim primio jer nije znao što je iza njega, vjerovao je njegovu posvećivanju monaštvu. »Obećavao si da ćeš odanle prijeći u Jeruzalem i služiti Gospodinu. Tko ne bi primio čovjeka koji se posvećivao monaškomu životu, osobito kada se nije znalo za grdna njegova djela (...).«¹⁸ I ovdje možemo vidjeti poveznicu biskupa, koji ga je redio i samoga Jeronima, gdje obojica čine gotovo isto, povjerovali su Sabinijanu i pomogli mu, što je na kraju on zlouporabo, jer mu nikada nije ni bila namjera služiti Gospodinu, ili se olako prepustio strastima. Upravo cijeli prikaz poslanice iznio je jakim riječima i primjerima, kako ne bi i dalje mislio da je u pravu i da ne misli da je mali grješnik jer ne vidi stvarnu sliku samoga sebe, da ne bi Božje milosrđe

i dobrotu držao za prigodu grijehenju. »Ovo sam zato kazao da ti cijelu sliku tvojih djela, kao na maloj daščici, nacrtam, i tvoje događaje metnem ti pred oči, da ne bi milosrđe i preveliku dobrotu Božju držao za prigodu grijehenju, ne pazeći na ovu posljedicu.«¹⁹

Umjesto zaključka

Grgur Nazijanski u svojem Prvom teološkog govora upućenom eunomijevcima, krivovjercima, sljedbenicima Eunomija Cizičkog, jakim riječima i primjerima ukazuje na njihovo krivovjerje i grijeh. Tako i Jeronim u svojoj poslanici Sabinijanu, iznosi jake riječi i primjere, opominjući njegove postupke i pozivajući ga na pokajanje. Iako je poslanica upućena Sabinijanu, slobodan sam reći da se jednim dijelom ona odnosi i na sve nas, jer i mi smo grješnici i pozvani smo pokajati se i prihvatiti Božju pomoć. Zaključno, poslanica upućena đakonu Sabinijanu vrlo je zanimljiva i teška. Unatoč tomu, ponekad valja biti *težak* kako bi se pojedinac zapitao i dublje promišljao o pojedinostima koje su mu djelomično ili potpuno nejasne, kako bi s tom spoznajom i Božjom pomoću živio boljim i čestitijim životom i postigao spasenje.

¹⁸ SVETI JERONIM, *Izabrane poslanice*, str. 235.

¹⁹ Isto, str. 236.

PROMIŠLJANJA

Studenti pišu

Vježbanje u kršćanstvu – promišljanje s Kierkegaardom

Antun Nikolić, II. god.

Tko je Isus iz Nazareta? Zašto je činio ono što nam evanđelja o njemu kažu da je činio? Kako znamo da je on bio Bog i čovjek? Kako pojedinac dolazi do vjere u njega? Kakvu sada Isus ima ulogu u našim životima? Na kraju – što to znači biti kršćanin? Sve su to pitanja kojih se egzistencijalistički filozof Søren Kierkegaard dotiče u svojoj knjizi *Vježbanje u kršćanstvu*. Primijetiti ćete da to nisu nimalo lagana pitanja, čak štoviše, upravo su neslaganja oko ovih pitanja osnova za raskole (Kierkegaard je bio luteran, ali nije u potpunosti prihvaćao luteransku teologiju). Zato vas molim da mi oprostite, i zanemarite, ako biste u ovom članku našli štogod dogmatski upitno. Shvatite ovaj tekst više kao promišljanje i postavljanje pitanje mladića koji traga za istinom.

»Dodite k meni svi koji ste izmoreni i opterećeni i ja ću vas odmoriti« (Mt 11, 28), naslov je prvoga dijela knjige koja je pred nama. Na početku Kierkegaard tumači zbog čega je taj Isusov poziv drugačiji od poziva bilo kojeg drugog čovjeka: Isus je onaj koji može svima pomoći, onaj koji je potrebit onih koji trebaju pomoć, onaj koji ne postavlja uvjete, nego poziva sve, on je onaj koji ne pomaže samo na kratko vrijeme, nego poziva potrebite da trajno budu s njim. Isusova sućut nadmašuje svaku ljudsku sućut, jer je on otišao najdalje

kako bi pomogao ljudima, postavši od Boga čovjekom. Jedna od temeljnih Kierkegaardovih postavki glasi: ako želimo razumjeti tuđe riječi, nije dovoljno upraviti svoju pozornost na ono što je on rekao, nego i kakav je bio kad je to rekao. A Isus, u trenutku kada izgovara ove riječi, nije bio proslavljeni Isus, kakvoga nam propovjednici navješćuju, nego poniženi Isus, o kakvom nam evanđelje zapravo govori. Ovdje Kierkegaard ne niječe proslavljenje Isusovo nakon smrti, ali želi nas usmjeriti da Isusa slijedimo u poniženju, što je bezuvjetni zahtjev kršćanskoga života. U čemu je Isusovo poniženje? Poniženje je u tomu što je Isus bio Bog, a prikazao se kao čovjek te, iako je htio svima pomoći, njegov je naraštaj odbio njegovu pomoć i nije priznao njegovo božanstvo.

Njegov poziv na ozdravljenje smjerao je uvijek na ozdravljenje dublje od gologa tjelesnog blagostanja. Isus ozdravljanju tijela pretpostavlja ozdravljenje duše – oprostjenje grijeha. Zato vidimo nerazmjer između bogatog Isusova poziva i maloga broja onih koji ostaju s njim – traže tjelesno izlječenje, a zaslijepljeni grijehom ne znaju da im je potrebno izlječenje od grijeha. Primjećujem da je križ najveći paradoks zaslijepljenosti grijehom: Isus je htio spasiti sve ljude, a sad mu se glavari svećenički rugaju da spasi sam sebe. Misle da su oni zdravi, a Isus bolestan. Istina je upravo

suprotna: Isus je zdrav poniznošću i vršenjem volje Božje, a oni su bolesni ohološću i grijehom. Grijeh je jedina bolest od koje trebamo izlječenje. Sve će ostale bolesti nestati kada nestane grijeha u nama. Tomu nas je Isus poučio svojom smrću i uskrsnućem: prihvaćajući sve boli do kraja, savršeno je ispunio volju Očevu i pobijedio grijeh, a za nagradu dobio proslavljeno tijelo lišeno bolesti i smrti te svu vlast na nebu i na zemlji. Jednostavno rečeno, pobijedivši grijeh, pobijedio je smrt.

»Blažen onaj koji se nada mnom ne sablazni« (Mt 11, 6) naslov je drugoga dijela knjige. Mogućnost sablazni za Kierkegaarda je uvjet da bi nešto bilo predmet vjere, a ne znanja. U čemu se dakle sastoji sablazan, pita se autor. Sablazan se u najstrožem smislu odnosi na Bogočovjeka, i to u dva smjera. Može biti usmjerena protiv uzvišenosti, a to je da je jedan konkretan čovjek Bog. Može biti usmjerena i protiv neznatnosti, a to je da Bog postaje ujedno i neznan čovjek. Na ova dva načina mogu nas sablažnjavati sva Isusova djela i riječi. Prema Kierkegaardu, blažen je onaj koji se ne sablazni nego jednostavno vjeruje.

U prvom dijelu možemo iščitati razloge za vjeru. Oni su utemeljeni na neznanom Isusu prije proslave na nebesima, čudotvorcu, propovjedniku nečuvana nauka, milosrdnom bez premca, ali ipak samo čovjeku u kojem nije očito da je Bog, što sam o sebi tvrdi. Tako vidimo, da iako u Isusu postoje znakovi njegova božanstva, oni nikada ne uspostavljaju sigurnost spoznaje. Stoga Kierkegaard veći naglasak stavlja na vjeru radi vjere same, negoli na vjeru koja je posljedica nekakvih razloga. Je li to ispravan put, možemo otkriti na primjeru apostola. Čak ni oni, promatrajući Isusa u njegovoj takozvanoj neznatnosti, nisu dovoljno vjerovali da po Kierkegaardovu kriteriju budu nazvani pravim kršćanima. Kad je bilo najteže, napustili su Isusa. Tek ih je doga-

đaj uskrsnuća osposobio da ga slijede u smrt. Ni u svom propovijedanju nisu zanemarivali uskrsnuće. Čak štoviše, uskrsnuće je za njih i primatelje njihova navještaja bilo glavni razlog za vjeru. Očito je da Kierkegaard vrši nasilje nad istinama Svetoga pisma kako bi učinio svoju teologiju vjere dosljednom. Dvojbu oko izvora naše vjere nije uspio razriješiti. Tu bih dvojbu predstavio ovako: ako vjerujemo zbog činjenica, tada smo uvjetovani činjenicama, i uzrok naše vjere ne leži u nama, nego u činjenicama. Ako vjerujemo unatoč činjenicama, onda vjerujemo bez razloga, iz vlastite slobode, koja nije samo neuvjetovana, nego i naizgled nasumična. Nijedan od ova dva stava ne predstavljaju mi vjeru kao onu po kojoj bih htio osmisлити cijeli svoj život. Koji je onda izvor naše vjere? Čini mi se da, kada bismo znali odakle naša vjera dolazi, to opet ne bi bila vjera.

Zadnji dio prelazi na praksu: Kako kršćani nasljeduju Isusa? Kierkegaardov je odgovor jednoznačan: kada ga priznaju za Boga i pokušavaju slijediti zahtjevan kršćanski moral, a ljudi ih zbog toga odbacuju. Zanimljivo je da ovdje Kierkegaard, neuobičajeno za jednoga luterana, postavlja trud oko moralnoga života kao mjerilo autentičnosti nečijega kršćanstva. Kierkegaard dijeli kršćane u tri skupine: buntovni kršćani, oni koji se dive, i oni koji slijede. Buntovni kršćani ne priznaju neke vjerske istine ili moralne zapovijedi, i takve svi smatraju lošim kršćanima. Krivnju za porast broja takvih kršćana Kierkegaard pronalazi u obrazloženoj vjeri: »...svaki čovjek osjeća kao prirodan i urođen užitek u neposlušnosti. Zbog toga su nastali razlozi, vjera obrazložena u razlozima zamijenila je poslušnost, jer ljudi se srame biti poslušni. Otuda je blagost stavljena na mjesto strogosti; čovjek se ne usuđuje zapovijedati, opire se tomu da se njemu zapovijeda: oni, koji trebahu zapovijedati, postali

su kukavice, oni koji trebahu slušati postali su drski.« Mi možemo reći: tko stalno traži razloge za vjeru, možda mu nijedan razlog neće biti dovoljan.

Opasnost je u tomu što postoje kršćani koji se samo dive Isusu, a zaboravljaju na sebe, tj. da sami ne nalikuju onomu kojemu se dive, i čak zaboravljaju da bi trebali biti nalik njemu. Oni sami sebe smatraju dobrim kršćanima, oslanjajući se na svoje riječi priznanja Krista i pohađanje vjerskih obreda. Pisac ih smatra poganima. Jedini su pravi kršćani oni koji slijede (nasljeđuju) Isusa. A najgore odbacivanje doživljavaju od kršćana koji se dive, jer ih potonji nazivaju zanesenjacima i optužuju ih za nerazboritost. Za katolika – ništa novo, čini mi se. Vjera se mora očitova-

ti u dobrim djelima. Ali Kierkegaardov prikaz nam može biti vrijedna opomena da taj zahtjev u svojim životima i ispunimo. Prema njemu, priznavanje vjerskih istina nije znak dobra kršćanina, znak nije ni emotivna zanesenost koju netko može doživjeti kada sluša ili priča o Bogu. Znak dobra kršćanina jest protivljenje i odbacivanje koje on može doživjeti zbog pristajanja uz Isusa i zahtijevan kršćanski moral.

Sören Kierkegaard čitatelje je pozvao da bezuvjetno slijede Krista. Ja tebe, kao brat u Kristu, pozivam da cijelom svojom osobom tražiš Krista – svojim intelektom, svojom željom, svojim tijelom i djelom. Iskoristi sve moći koje ti je Svevišnji dao da se približiš Kristu.

»Homoseksualna«¹ vs. »karizmataska« Crkva. Pastoralna apologija jednog ne-karizmatika

Tihomir Borić, V. god.

Kao i svako drugo promišljanje, i ovo je bitno obilježeno subjektom koji promišlja – zato ću se i nastojati izražavati u »ja – formi«, kako bi do izražaja došlo moje iskustvo i kako bih izbjegao opasnost pisanja i davanja neke objektivne, znanstvene važnosti. No ipak, na svom putu pokušat ću oslušivati i dati se voditi drugima; onima koji su mi prethodili na ovom putu. Upravo mi oni pomažu da moj pogled ne bude previše skučen, nego da se otvori onoj katoličkoj širini kojoj teži. No, moje promišljanje ipak će se na neki način referirati većinom na vlastitu partikularnu i na Crkvu u Hrvata.

Rijetki su danas oni koji se barem na neki način nisu susreli ili barem čuli za karizmatike, duhovne obnove, molitvene seminare, različite darove Duha Svetoga kao što je govor u jezicima, dar spoznanja ili dar ozdravljanja. Sve ove stvarnosti usko su povezane s jednim pokretom u Crkvi koji se naziva Obnova u Duhu ili Katolička karizmataska obnova. Ovdje bih odmah htio naglasiti kako pri Svetoj Stolicu postoji i ured za ovaj pokret (ICCRS). Mislim da bi onda pojedine partikularne Crkve trebale znati malo bolje iščitavati znakove

vremena. Zagrebačka nadbiskupija ipak je nešto shvatila po tom pitanju. *Sapienti sat.* Pojavu Katoličke karizmatске obnove kao pokreta, povijesno gledajući, intenzivnije možemo pratiti od prošloga stoljeća. Začetci ovih gibanja bitno su vezani s Pentekostalnom crkvom, a svojevršno odvajanje događa se neposredno nakon Drugoga vatikanskog sabora. Temeljni je naglasak ovoga pokreta »ponovno otkrivanje Duha Svetoga, kojega je zapadna teologija zaboravila«. Vjernici, tzv. karizmatici, koji su otkrili i doživjeli osobno iskustvo Duha Svetoga unutar Katoličke karizmatске obnove, poseban naglasak stavljaju na glosolaliju ili govor u jezicima, dar proroštva, ozdravljenja, spoznanja (ili kako neki vole reći – čitanja misli). Danas već postoji mnogobrojna literatura koja pomaže upoznati ove pokrete, njihovu duhovnost, način na koji funkcioniraju, prednosti i opasnosti. Čovjek nekada ostane upravo začuđen koliko je onda svećenika i teologa nenačitanih! Točno bih mogao koristiti onu, ne baš meni dragu, koju nam profesori upute: »Pa vi ste studenti (te i te godine), kako to ne znate?« U prijevodu: »Pa vi ste svećenici/teolozi (toliko godina), pa kako to ne razumijete?«

Ovdje se ne bih zanimao usko teologijom ovoga pokreta, kao ni njegovom poviješću. Više me zanima, ili možda bolje, brine pasto-

¹ Izraz se ne odnosi ni na kakve tjelesne odnose, niti evocira nekakve skandale unutar Crkve. Preuzet je iz: H. U. von BALTHASAR, *Pojašnjenja. Provjera duhova*, KS, Zagreb, 2005., str. 89.-98.

ralno djelovanje i odnos onih koji su zaduženi za ovaj pokret, na bilo koji način (čitaj: biskupi, svećenici/župnici, teolozi/profesori, studenti teologije). Zašto me to zanima? Nekako imam dojam da vlada opća nezainteresiranost po ovom pitanju. Volimo mi često govoriti ili misliti »kako je sav svijet teologija«, ali kad dođemo u kontakt s karizmaticima, izgleda kao da je došao »kraj svijeta« – i teologija nestaje. Zanimljiva mi je zapravo i jedna činjenica, a to je da se o Obnovi u Duhu mogu pisati gotovo nebrojene (dobro, možda malo pretjerujem) rasprave, knjige, članci – i sve to na akademskoj, objektivnoj razini, te na razini »velikih mislilaca«. Čak im se može posvetiti i poseban broj biskupijskoga glasila. No, što je onda paradoks, ili ironija, ili što već? Posvetimo broj časopisa toj temi, a zabranimo održavanje seminara na kojima se događaju upravo brojna iskustva s izvanrednim karizmama ili s Duhom Svetim. Kažemo da smo odlučili za »sveobuhvatnu obnovu u Duhu Svetomu unutar župnih zajednica«, a izgleda kao da isključujemo neke (načine). Ali dobro, ne će to Njega spriječiti da i dalje djeluje na takve i slične načine. I onda se uporno inzistira na onom kako karizmatici trebaju biti poslušni hijerarhiji, biti aktivni na župama i tomu slično. No, kako ja primjećujem, uglavnom se ovaj dijalog odvija na akademskoj razini među pojedinim misliocima. Do župnika većina ovih pojava izgleda i ne dođe, barem praksa to pokazuje. U zadnjih pola godine čuo sam da su dva župnika ukinula molitvene zajednice karizmatškoga tipa. I onda se ti podloži! A neki ne će ni dopustiti da se takvo što pokrene. Jer, misle oni, »što će nama ovi sektaši, zanesenjaci, neuravnoteženi«, itd. Valjda je puno za očekivati od jednoga svećenika teologa da se ozbiljnije posveti ovoj teoriji, i praksi.

Ono što me posebno zabrinjava i okupira moja razmišljanja jest gotovo opća nezainte-

resiranost, nesnalaženje koje ide sve do neprihvatanja i odbacivanja karizmatških stvarnosti i karizmatika (uoči razliku!) i to od onih koji se izrazito zalažu za crkvenost (svećenici teolozi). Upravo se kod njih, bilo osobno, bilo u literaturi, može naići na najzajedljivije komentare (znam po sebi), najdovrtljivije teološke dosjetke, kao i pogrdne i ismijavajuće nagovore. A sve to još zaodjenuto velikom teološkom mišlju, pojedinim crkvenim dokumentima i ponekim značajnim teologom. No sve to i ne bio toliki problem da za nas navedene »sav svijet nije teologija«. A budući da svećenici teolozi razumiju teološki rječnik, pojedine velike teologe, kao i crkvene dokumente, na koje se često (ili barem kad to njima odgovara) vole pozivati, pokušat ću nešto napisati i na taj način. Ovdje dolazi moja subjektivnost samo u vidu povezivanja (možda i nepovezivoga) pojedinih izričaja ili teološka domišljatost.

Ovdje bih prihvatio misao J. Ratzingera koji krizu suvremene Crkve fokusira na krizu pojma Crkve, odnosno ekleziologije: »Ovdje je početak dobrog dijela nesuglasica ili pravih pogrješaka koje vrebaju, kako na teologiju tako i na opće katoličko mišljenje.« Iz ove krize slijedi onda i ona svećenika i religioznih redova (J. Ratzinger). Onda nas ne treba ni čuditi Balthasarovo uočavanje postkonzilske Crkve koja je »u velikoj mjeri izgubila svoja mistička obilježja, postala je Crkva stalnih razgovora, organizacija, savjetovaništa, kongresa, sinoda, komisija, akademija, stranaka, oporbenih skupina, funkcija, struktura i prestrukturiranja, socioloških pokusa, statistika: više nego ikad postala je Crkva muškaraca, dakle nesporna tvorevina, u kojoj će žena osvojiti svoje mjesto samo ako bude spremna da i sama postane takva.« Upravo u ovakvoj »atmosfera« na razini opće Crkve, u srcu krize u zapadnom svijetu, nadu pobuđuje pojava

novih pokreta koji su niknuli iz nutarnje životnosti same vjere. Njih nitko nije planirao (J. Ratzinger). Dalje nastavlja: »Ono što začuđuje jest da sva ta gorljivost nije elaborirana od nekog ureda za pastoralno planiranje, nego se pojavila sama od sebe. Ova činjenica ima za posljedicu da uredi za planiranje – upravo kada žele biti jako 'progresivni' – ne znaju što s njima; naime, ovi pokreti ne ulaze u njihove planove. Tako, dok se javljaju napetosti oko njihova uključanja unutar postojećih institucija, ne postoji apsolutno nikakva napetost s crkvenom hijerarhijom.« Ali, ako pogledamo stvarnosti u oči moramo se zapitati postoji li u našoj mjesnoj Crkvi uopće ured koji bi se zanimao za ovakve pokrete ili je taj problem prebačen na pojedine župnike. Ovdje valja pohvaliti inicijativu Zagrebačke nadbiskupije koja je prepoznala ova gibanja i založila se za pastoral karizmatiskih zajednica.

Zanimljivo kako i dokumenti uvijek pišu jednostavno, samo kao da preskačemo neke stvari kad čitamo, ili nam se možda ne sviđaju. Tako dokument *Na svetost pozvani*: »Dužnost da po uzoru na Dobroga Pastira, pozna svaku ovcu svojega stada, biskup može ostvariti samo uz pomoć svećenika koji zbog toga posebnu pozornost trebaju posvećivati *individualnom pastoralu*, i polazeći od toga izgrađivati zajedničarsku dimenziju.« (Na svetost pozvani, br. 79) Pa nije li onda individua i karizmatik, i nije li i takav dužnost svećeniku? Ne treba li i na takvu ovcu mirisati pastir? Kaže dokument dalje: »Sastavni je dio svećeničke pastirske službe i *izgradnja kršćanske zajednice*, u kojoj on uočava i prepoznaje vrijedne, zdrave, karizmatičke elemente, vodi računa o pojedincima, potpomaže njihov rast u karizmama koje imaju i usmjerava ih na službu cijeloj zajednici.« (Na svetost pozvani, br. 83) Eh, da! Uočiti, prepoznati, potpomoći, usmjeriti! Ali tko bi se još s tim bavio? Jasno

da ove karizme mogu biti i izvanredne ili jednostavne i smjerne i da ih je potrebno provjeravati. Ali, onda treba biti s takvim »ovcima«! Karizme se mora *sa zahvalnošću prihvatiti*, i onaj tko ih prima i svi članovi Crkve (usp. KKC, br. 799-801). A svima nam je jasno da ih je moguće prihvatiti zahvalno jedino u onima koji ih imaju – pa makar ih nazivali karizmaticima, i zazirali od njih! Možda bi se napokon neke stvari mogle preispitati u onim mjestima gdje se događa odgoj za ovakvu pastirsku službu iliti (*in*)formacija. Možda se više ne bi natezali oko duhovnih šansona, ili liturgijske odjeće, ili tko je otpjevao krivi ton u veličanstvenoj četveroglasnoj izvedbi.

No, da ne »šiljim« previše, privodit ću kraju. Kao što je Balthasar, po meni, divno uočio Crkva je postala homoseksualna, jednospolna, odnosno sve-muška i to zato jer smo zasjenili ili napustili marijansku tajnu Crkve. Posljedica je toga Crkva koja »postaje funkcionalistička, bez duše, grozničav pogon bez stanke za predah, otuđena samoj sebi planiranjem bez kraja. I budući da se u ovom svijetu, kojim vladaju muškarci, samo smjenjuju uvijek nove ideologije, sve postaje polemično, kritično, gorko, bez humora, i naposljetku dosadno – ljudi hrpimice bježe iz takve Crkve.« (H. U. von Balthasar) Ali izgleda da djelovanjem ovakvih duhovskih pokreta »Isus Krist može također razbiti suhoparne sheme u koje ga pokušavamo zatvoriti, a iznenađuje nas svojom konstantnom božanskom kreativnošću.« (*Evangelii gaudium*, br. 11) Zato Crkva mora prihvatiti tu Božju slobodu koja se očituje na različite načine i u oblicima koji često nadilaze naša razmišljanja i predviđanja i nikoga ne može isključiti. (*Evangelii gaudium*, br. 22-23) I, ne zaboravimo: »kada Novi zavjet piše o karizmama koje se pojavljuju kao vidljivi znakovi dolaska Duha, to više nije samo stara povijest zauvijek gotova: ova

povijest danas ponovo dobiva na aktualnosti« (J. Ratzinger).

A da ne bih bio sam teški kritičar, ili kritizer, možda bi bilo zgodno ponuditi i neko »rješenje«. Zapravo to je više »lijek za koji se danas čini da je zaboravljen od pojedinih teologa, ali koji je aktualan više nego ikad prije. Taj lijek naziva se kratkim imenom: Marija.« (J. Ratzinger) Potrebno je vratiti se Mariji ako ne želimo da naša dogmatska vjera bez osobnog iskustva ostane isprazna, ili da naše čisto iskustvo bez povezanosti s Crkvom ostane slijepo. (J. Ratzinger)

Što na kraju reći o tim karizmaticima, osim: »Ovdje se pojavljuje novi crkveni naraštaj na koji gledam s velikom nadom. Čini mi se divnim da je Duh još jednom jači i veći od naših programa te da vrjednuje drugačije od onoga što smo si zamišljali. U tom smislu obnova se događa tiho, ali učinkovito. Stari oblici, koji su se nasukali na kontradikciji samih sebe i na užitku negiranja, silaze s scene, a novo se pojavljuje. Naravno, ono još uvijek nema puni

glas u velikoj raspravi o vladajućim idejama. Raste u tišini.« (J. Ratzinger). A tomu je tako jer »marijanski element skriveno vlada u tišini, poput žene u domaćinstvu.« (H. U. von Balthasar)

Korištena literatura

FRANJO, *Evangelii gaudium*, KS, Zagreb, 2013.

HBK, *Katekizam Katoličke Crkve*, GK, Zagreb, 1994.

HBK, *Na svetost pozvani. Pastoralne smjernice na početku trećega tisućljeća*, GK, Zagreb, 2002.

H. U. von BALTHASAR, *Pojašnjenja. Provjera duhova*, KS, Zagreb, 2005.

J. RATZINGER – V. MESSORI, *Razgovori o vjeri*, Verbum, Split, 2013.

Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije, 130 (2002.) V.

Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije, 129 (2001.) VI.

<http://www.iccrs.org/en/>

<http://www.obnovauduhu.com/>

Odnos braka i celibata

Marko Ivančičević, apsolvent

Svakom čovjeku treba brak jer nije dobro da čovjek bude sam

Čovjek, ni kad je bio stvoren, nije bio potpun u osamljenosti. Nije bio dobar i nije mu bilo dobro. Čovjek je dakle po samom stvaranju, pa i stanju prije pada, usmjeren prema braku. Naravno, znamo da je to zbog toga što je Bog zajednica Osobâ, a čovjek je stvorenje stvoreno na sliku Božju.

Znamo također da je Gospodin Isus Krist uzdigao ostvarenje te naravne težnje u čovjeku na nadnarav, na razinu sakramenta. U tom sakramentu mistično se odsijava zaručništvo Krista i Crkve. Zašto bi se onda netko odrekao braka, te tako divne ustanove? Evo već pola odgovora. Baš zato što brak ima tako veliku vrijednost, odricanje od njega za određeno više dobro ima vrijednost. Celibat crpi svoju uzvišenost iz uzvišenosti braka. Da brak nije dobar, da je on veliko zlo, lako bi ga se bilo odreći, ali takvo odricanje ne bi sa sobom nosilo nikakve zasluge. Velikih se zala lakše odreći nego malih. Također, da nije bilo braka, ne bi bilo ni svih onih koji su u celibatu.

No, rekao sam također da je čovjek po naravi upućen na brak te da nije dobro da bude sam. Jesu li celibatarci stoga osamljeni? Zar oni tako poriču i negiraju brak? Zar se protive naravi uzdignutoj na nadnarav? Naravno, na svako je od ovih pitanja odgovor »ne«. Zašto? Zato što su i oni u braku. Razlika je u tomu što oni nemaju zemaljskoga muža/ženu nego nebeskoga/u. A što je muž/žena savršeni/a, time je i brak savršeni/a. Ne samo to, nego,

posebno u redovnicama, na još savršeni/a način sjaji zaručništvo Krista i Crkve. Krist je zaručnik/muž svakoj pojedinoj, ali i svima zajedno. Kao što je glava cijeloj Crkvi i svakoj partikularnoj Crkvi.

Krist sam, iako je bio u celibatu, nije bio bez braka. Duh Sveti, budući da je poljubac Oca i Sina, time je On brak Oca i Sina, a sam Sin je zaručnik svoje zaručnice, Crkve.

Celibat je savršeni/a život neba na zemlji zbog evanđeoskih savjeta te nasljedovanja Krista i Bogorodice

O poslušnosti ne ćemo jer svatko je od nas na kraju pozvan na poslušnost Kristu (prezbiter – biskup – Papa – Krist; monah/inja – opat/ica – Krist).

Znamo da Tridentski sabor službeno naučava da je celibat savršeni/a stanje od kršćanske ženidbe. To učenje nije proizašlo niotkuda nego je na tragu čitave crkvene predaje. Sv. Ambrozije u svojem spisu o djevičanstvu navodi mnoge brige i jade koje sretna udana žena prolazi, a kojih je oslobođena djevica i time je u prednosti da se nepodijeljeno, jednostavno i jedinstveno preda Bogu. O istim stvarima govori i sv. Ivan Zlatousti. Oni ne osuđuju brak, nego nabrajaju prednosti djevičanstva.

Što reći o siromaštvu? Znamo, naime, da nam u nebu ne će ništa trebati doli Bog sam, a znamo i poznatu izreku sv. Terezije Avilske: »Solo Dios basta!« Tako i redovnici, zavjetovavši doživotno savjet siromaštva, žive nebo na zemlji na savršeni/a način jer pokazuju da čovjek

posvema ovisi o Bogu i da mu je nebeski Bog odredište.

O čistoći je već sam Gospodin rekao da u nebu nema ni udaje ni ženidbe, a poznato je da je i sam sv. Pavao čeznuo za tim da svi budu kao i on. Celibatari već sada žive taj nebeski, anđeoski život na zemlji, a sv. Pavao govori ovo svoje jer očekuje da će se Gospodin uskoro vratiti. Tako i oni, živeći nebo na zemlji, čekaju i dozivaju skori dolazak Gospodnji.

Ima dakle još pitanje nasljedovanja. Naravno, Bog se utjelovio kao djevac i celibatarac preko djevice. Svima je jasno onda da, želi li tko biti savršen, treba nasljedovati te primjere i njima se utjecati. Međutim, ima tu još nešto. Samostani, redovničke kuće i pustinje na mističan način označuju Bogorodičinu utrobu, a njihova klauzura njezino je nepovrijeđeno djevičanstvo. Duh Sveti nastanjuje se u toj utrobi i rađa se Riječ. Iako je pustinja, može biti plodna jer ju oploduje Duh. Može biti plodna baš zato što je pustinja i ništa joj ne smeta. Još jednom, svaki je samostan utroba u kojoj se rađa Riječ, a i duše svih celibataraca utrobe su Riječi.

Čemu celibat?

Počelo i svrhe različite su stvari. Govorili smo o počelima celibata, ali o svrsi nismo. Jedna od svrha jest duhovni boj. Znamo svi da moramo voditi duhovni boj. Međutim, celibatari su bolje od ostalih opremljeni za to, a opremljeni su jer su pozvani. Nitko nije prvo opremljen pa pozvan, nego su prvo pozvani pa opremljeni. Nitko u samostan ne ulazi u habit, nego prvo ulazi u samostan pa prima habit.

Naime od vremena prvih pustinjaka pa duboko do u srednji vijek, čak tamo do sv. Bernarda i sv. Brune, monasi i pustinjaci nazivali su se Kristovim vojnicima. To nije bilo rezervirano samo za muški spol. Iako zemaljsku vojnu dužnost muškarci obavljaju savršenije nego žene, Krist je tako otajstvima svojega zemaljskog i crkvenog života obnovio i uzdigao ljudsku narav da su i muškarci i žene pozvani na duhovni boj. Međutim, monasi i monahinje i svi ostali celibatari tim više. Ne samo da se za sebe bore protiv svijeta i đavla, nego i za druge. Oni biju boj za svijet i za Crkvu i da nema njih, bilo bi nam mnogo teže.

Teološko-antropološko značenje ljudskoga tijela u novijim crkvenim dokumentima

Dinko Glavaš, V. god.

Obrađujući antropološko razumijevanje ljudskoga tijela, u ovom su tekstu korišteni dokumenti Učiteljstva o spolnosti, odgoju, braku i obitelji: Dokument Papinskoga vijeća za obitelj, *Ljudska spolnost: istina i značenje*, Dokument Svetoga zbora za katolički odgoj, *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi – obrisi spolnoga odgoja* te Postsinodalna apostolska pobudnica pape Franje, *Amoris letitia*. Važno je naglasiti kako su navedeni dokumenti primarno pastoralno-pedagoškoga karaktera te stoga većim dijelom obrađuju pitanja odgoja u spolnosti ili neka praktična pitanja. Taj dio dokumenata u ovom radu nije obrađen, nego je pozornost usmjerena na sustavno i cjelovito viđenje ljudskoga tijela s ishodima boljeg antropološkoga razumijevanja.

Dokument Papinskoga vijeća za obitelj, *Ljudska spolnost: istina i značenje*, spolnost, a time i tjelesnost, promatra polazeći od ljubavi koju razumije kao sebedarje. On posebno ističe dvije uzajamne dimenzije ljudskoga tijela: zaručničko svojstvo tijela i tijelo shvaćeno kao dar.

Polazeći od činjenice čovjekove bogosličnosti, Dokument ističe da se ljubav čovjeku takoreći nameće kao poziv, sposobnost i odgovornost. Osoba, već po svom značenju usmjerena k odnosu s drugim, ne može biti zadovoljena ljubavlju požude koja vidi samo objekte za

vlastitu ugodu, već ljubavlju darivanja sposobnom za velikodušnost po kojoj je i sâm čovjek Bogu sličan. Takva ljubav, iako zahtjevnija, jedina je kadra stvoriti dobro za osobe i izgraditi zajedništvo. Budući da se čovjek na specifično ljudski način izražava u svojem tjelesno-duhovnom jedinstvu, to nam govori da on i ljubav darivanja napose može izraziti na tjelesan način. Ovo je od ključne važnosti za teološko-antropološko razumijevanje tijela, kakvo nam donosi Dokument.

Spolnost tako postaje temeljnom sastavnicom osobnosti, jednim načinom njezina postojanja, očitovanja i izražavanja. Time se ljudsko tijelo izdiže iznad naravnoga reda po kojem je ono definirano kao izvor plodnosti i rađanja. Daleko više, ono ima sposobnost izražavanja ljubavi, svoje vlastito zaručničko svojstvo koje utjelovljuje onu sebedarnu ljubav po kojoj osoba postaje dar i ostvaruje smisao svojega postojanja. Zato stvarnost muške i ženske dimenzije spolnosti nema funkciju čistog razlikovanja, već darivanja i upotpunjavanja. Samo će po toj karakterizaciji muškoga i ženskoga ljudska ljubav moći biti istinski ostvarena.

Neopipljiva stvarnost prave ljubavi samo preko tijela može izreći komplementarnost i cjelovitost dara, ukoliko je življena kao davanje i primanje, i kao takva ostvaruje se u

ženidbi. Neizbježno nam se stoga nameće važnost ljudskoga tijela – ono je kadro priopćiti ljubav, takoreći utjeloviti je u ovozemnu stvarnost ne bi li obogatila osobe i izgrađivala društvo. Samo takvo ispravno razumijevanje tijela vraća čovjeku dostojanstvo osobe kojim on nije predmet vlastitoga ili tuđega uživanja, nego subjekt s vlastitošću proegzistencije. Važno je, uostalom, primijetiti da ljudska spolnost, ispravno shvaćena, označava muškarca i ženu ne samo na tjelesnom, već i na psihološkom, i na duhovnom području. Tijelo je time postavljeno u službu integrativne spolnosti te ono, kao izričaj besmrtnoga duha kojim je produhovljeno, postaje dionikom duhovne ljubavi.

Dokument nadalje inzistira da se ovako poimana ljubav može živjeti samo kao bračna ljubav. Jedino njoj pripada spolno darivanje koje se doista ljudski ostvaruje samo ako je sastavni dio ljubavi kojom se muž i žena potpuno predaju jedno drugomu sve do smrti. Učiteljstvo nas time podsjeća da tijelo nije izolirana čovjekova sućnost kojom se može raspolagati prema principima spontanosti i uvjetovanja slobodom-od. Samo intimna tjelesnost supružnika postaje znakom dubokog duhovnoga zajedništva koje joj je u pozadini. Štoviše, tjelesnost tada postaje ljubav otvorena životu koja najjasnije izriče svoju bitnu vlastitost – dar. Tim najvećim mogućim darivanjem supružnici postaju Božjim suradnicima darujući dijete kao živi odraz svoje ljubavi, trajni znak bračnoga jedinstva i nerazrješivu sintezu svojega bića.

Dokument Svetoga zbora za katolički odgoj, *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi – obrisi spolnoga odgoja*, prvenstveno za cilj ima ispitati pedagošku stranu spolnoga odgoja i pružiti prikladne smjernice za cjelovit odgoj kršćanina, a u sklopu toga donosi i vlastito viđenje spolnosti kao ljudskoga fenomena općenito.

U tom smislu moguće je iščitati integrativno, antropološko, teološko-sakramentalno i relaciono značenje tijela kakvo donosi Dokument.

Dokument promatra spolnost kao temeljnu sastavnicu osobnosti, kao njoj svojstven način bivovanja, očitovanja i ophođenja s drugima. Osobne značajke čovjeka, koje ga na biološkoj, psihološkoj i duhovnoj razini čine muškarcem ili ženom, afirmiraju se upravo u spolnosti. Važno je naglasiti da se spolnost tako ne svodi na razinu čiste tjelesnosti, već bitno određuje i psihološko-duhovni aspekt ljudske ličnosti kao i način njegova izražavanja. I sama se tjelesna spolnost ne promatra pod vidom fizikalnosti, nego se smatra tjelesnim, izvanjskim izražajem nutarnjega duhovnog zajedništva bračnih drugova. Ona nikada ne može biti izdvojena od cjelovitosti ljudske tjelesno-duhovne osobe kao ni od bračnog ljubavnog zajedništva kao sadržaja uzajamnoga darivanja – u suprotnom, tjelesna spolnost »gubi svoje značenje, podliježe sebičnosti pojedinca i ćudorednom neredu«. Istinska mogućnost vrjednovanja ljudskoga tijela tako se postiže tek integriranjem spolnosti koju usmjeruje ljubav i koja se očituje, također i tjelesno, u nesebičnosti i posvemašnjem samodarivanju. Ovdje se iščitava integrativno poimanje ljudske tjelesnosti kakvo donosi Dokument.

Ljudsko se tijelo po sebi promatra kao stvarnost koja, upravo zbog duhovne vlastitosti koju uživa u ljudskoj osobi, pridonosi otkrivanju smisla života i čovjekova poziva. Ono je osobit način postojanja i djelovanja svojstvena čovjeku i u tomu se otkriva poglavito antropološko značenje tijela. Osim što tijelo izražava sâmu osobu, ono na vidljiv način, poput znaka, izražava nevidljivo Božje otajstvo u čovjeku, njegovu čudesnu prisutnost unutar čovjeka i time se sâmo tijelo uzdiže na

razinu »svojevrsnog praskramenta«. Tijelo dakle očituje nadnaravnu zbilju koja se povijesno ostvaruje u ljudskom životu. Time ono postaje *locus theologicus par excellence*, mjesto susreta Boga i čovjeka. Budući da izražava unutarnju ljudsku zbilju, tijelo izražava čovjeka u cjelini. Budući da je Bog skrovito prisutan u ljudskom duhu, samo tijelo omogućuje susret s Bogom uopće. Tijelo pridonosi objavi Božje ljubavi i na razini stvaranja: ono očituje stvorenski značaj čovjeka, njegovu ovisnost o tom temeljnom daru, ne bi li i samo postalo izvorom darivanja. U ovom se sastoji teološko-sakramentalno značenje tijela koje Dokument posebice naglašava. Ono naglašava uzajamnost, ljubav i sebedarje kao nužne principe istinski ljudskoga življenja vlastite tjelesnosti.

Spolna razlika, kao jedna od temeljnih odrednica ljudskoga bića, očituje upravo tu upućenost osobe na drugoga i potrebu odnosa koji podrazumijeva uzajamnost. Na taj način ona izriče jednakost spolova u dostojanstvu, ali ne i njihovu istovjetnost, po sebi isključivu za međusobno upotpunjivanje. Važno je uočiti da ovu uzajamnost Dokument posebno naglašava: muškarac i žena pozvani su ostvariti dioništvo na božanskom Biću ne samo kao pojedinačne osobe, već napose kao par. Zajedništvo s Bogom oni će ostvariti preko međusobnog zajedništva. U ovom se očituje nadilaženje poimanja osobe kao individuumu u korist cjelovito shvaćene osobe. Osoba nije samo pojedinac, nego se na bitan način ostvaruje u odnosu (*relatio subsistens*).

Nastavljajući svoje teološko promišljanje o tijelu, Dokument naglašava Krista kao puninu čovječstva stavljajući ga ne samo za uzor, nego i za ključ razumijevanja tjelesnosti uopće. Fenomen Kristova utjelovljenja očitovao je dostojanstvo i uzvišenost ljudskoga tijela s neizbježnom posljedicom: pozivom na čovje-

kovo ostvarenje i samonadilaženje nasljedovanjem Krista. U svjetlu toga, spolnost se očituje kao poziv na ostvarenje ljubavi na dvojak način: sakramentom ženidbe i djevičanstvom. Dok djevičanstvo bolje izražava Kristovo darivanje Ocu za braću i točnije predodnačuje zbilju vječnoga života, ipak i ženidba čini isto, samo na drugačiji način, koji je svojstveniji tijelu i njegovu izražavanju.

Papa Franjo u svojoj pobudnici *Amoris letitia* o tijelu ne progovara teoretski-apstraktno, nego kroz prizmu teološkoga razlaganja o značenju braka i obitelji. Ipak, istaknuli bismo tri dimenzije tijela na koje Papa stavlja naglasak, a mogu se iščitati kao trinitarna, relaciona i eshatološka dimenzija ljudskoga tijela.

Pozivajući se na dva početna poglavlja Knjige Postanka, Papa razmatra o ljudskom paru u njegovoj temeljnoj stvarnosti, ističući dva nosiva momenta. Ponajprije je važno uočiti kako Sveto pismo čovjeka kao sliku Božju dovodi u izravnu vezu s parom »muško i žensko« (Post 1, 27). Daleko od idolatrijskoga inzistiranja na Božjoj spolnosti, ovaj tekst, čuvajući Božju transcendentnost, stavlja naglasak na plodnost ljudskoga para, kao vidljivi znak Božjeg stvaralačkoga čina, i samim time kao definiranje značenja sličnosti s Bogom. »Bračni par koji voli i rađa život pravi je živi *kip* (...) kadar očitovati Boga stvoritelja i spasitelja«, pojašnjava Papa. Antropološko-teološko razmatranje o tijelu on time uzdiže na trinitarnu razinu razumijevajući plodni odnos para kao sliku za opisivanje unutartrojstvenoga otajstva samoga Boga. Obitelj je živi odraz trojstvenoga Boga kao zajednice ljubavi.

Drugi moment, koji doprinosi cjelovitom razumijevanju braka i obitelji, a samim time i ljudskoga tijela uopće, ističe se u nemiru muškarca koji »traži pomoć kao što je on«. Samoća koja ga muči i koju ne ublažuje blizi-

na životinja i stvorenja, nestat će tek u susretu osobā, u izravnom odnosu s jednim *ti*, koji je slikoviti odraz Božje ljubavi. To nam jasno govori da je tijelo bitno relacijsko, čak štoviše, ono je sâmo priopćivanje (*communicatio*), izraz čovjekove nutrine prema van koje traži priopćivo *ti* s kojim će biti u su-zajedništvu (*communio*). Veličina ove istine najbolje se očituje u ishodu takva plodonosnog susreta: plod tjelesno-duhovnoga prianjanja osobā od dvoje čini jedno tijelo, napose u osobi djeteta koje ih ujedinjuje, bilo genetski, bilo duhovno. U ovom, odnosnom razumijevanju tijela, Papa podsjeća na činjenice nježnosti, dodira i blizine koji su od krucijalne važnosti za autoafirmaciju čovjeka u vlastitom tijelu. I ovdje se blisko jedinstvo između Boga i njegova vjernog naroda opisuje izrazima očinske i majčinske ljubavi. Svjesna i osobna bliskost, koja nadilazi biološku razinu, afirmira tijelo kao izričaj istinskoga susreta osobā i na društvenom i na božanskom planu.

Upravo na ovom tragu, Papa se dalje poziva na nauk sv. Ivana Pavla II. i njegovo razumijevanje ljudske spolnosti kao međusobnoga načina govora suprugā, gdje se drugoga uzima ozbiljno, s njegovom svetom i nepovrjedivom vrijednošću. Na ovaj je način izbjegnuto prijezirno omalovažavanje seksualnosti s jedne strane, ali i nespontanost strasti i spontanost spolne ljubavi s druge. Ukoliko osoba pristupa osobi na integrativan način, erotičnost se javlja kao specifično ljudsko očitovanje spolnosti. Ljudsko tijelo u tom kontekstu nije samo izvor plodnosti i rađanja, niti se uopće svodi na fizičko-biološko odnošenje sa svijetom u kojem se nalazi, nego ono posjeduje sposobnost izraziti ljubav u kojoj čovjek kao

osoba postaje dar. To se najjasnije očituje u sebedarnom življenju spolnosti kao izravnom priopćavanju tijela kao dara. Po sebi je jasno da u ovom kontekstu bilo koji oblik nasilja i manipulacije postaje teškom degradacijom dostojanstva ljudskoga tijela i spolnosti.

Ipak, punina tjelesnosti ne mora se nužno živjeti kroz prizmu spolnosti unutar bračne ljubavi. Djevičanstvo simbolizira ljubav koja nema potrebu za posjedovanjem i na taj način odražava slobodu Kraljevstva nebeskoga. To nam govori o važnosti eshatološke dimenzije tijela. Tijelo sâmo upućuje na slobodu vječnosti i na nadvremenske, neprolazne vrijednosti. Tijelo osobe koja sebedarno živi svoje djevičanstvo postaje znakom punine neba i konačnog čovjekova zajedništva s Bogom.

Zaključno, potrebno je naglasiti da navedeni dokumenti katoličkoga Učiteljstva, iako ne donose jedinstven i sustavan pogled na antropologiju tijela, ipak na cjelovit i sveobuhvatan način promatraju ljudsku tjelesnost s teološko-pastoralno-pedagoškog gledišta, čime svakako doprinose antropološkom razumijevanju tijela i tjelesnosti. Baveći se najvećim dijelom spolnošću, kao bitnom odrednicom ljudskoga tijela, dokumenti s različitim naglascima ističu raznolika značenja tijela koja se daju iščitati kao trinitarno (koje razumijeva plodni odnos para kao sliku za opisivanje unutartrajstvenoga otajstva), antropološko (koje naglašava cjelovitost ljudske tjelesno-duhovne osobe), relacijsko (koje u sebi uključuje zaručničko svojstvo tijela kao odnosa i dara), sakramentalno (koje ističe kako tijelo omogućuje susret s Bogom) i eshatološko (koje ističe nadvremenske vrijednosti čitljive u tjelesnosti).

Tko je moj prijatelj?

Ružica Mihić, V. god.

Osvrćući se oko sebe, često možemo uočiti obamrla i tmurna lica ljudi koji bez ikakva cilja tamaraju ulicama. Jedan od razloga za sigurno je i posvemašnja osamljenost. Iako je temeljna čovjekova oznaka da je on biće zajedništva koje nužno traži susret, osoba koja traži komunikaciju s drugom osobom, svjedoci smo da taj susret sve češće izostaje, a ukoliko se i dogodi, često nije dovoljno ukorijenjen da bi postao trajan. Pravo, čvrsto, doživotno prijateljstvo zasigurno je jedan od najljepših i najvrjednijih međuljudskih odnosa. Pokušat ćemo ukratko, nipošto iscrpno i sustavno, donijeti neke misli o prijateljstvu s psihološkoga i religioznoga, kršćanskoga stajališta.

S psihološkoga stajališta promatrano, prijateljsko zajedništvo može rasti samo ako je utemeljeno na duhovnoj, fizičkoj i duševnoj zrelosti osoba. Kako bi osobe sklopile prijateljstvo, na netom spomenuti temelj potrebno je ugraditi otvorenost komunikaciji i odnosu, te određeni stupanj zajedništva interesa. Osim toga treba naglasiti kako svoj utjecaj ima i nesvjesni kriterij što se očituje u činjenici da nekada dvije osobe sklapaju prijateljstvo na temelju prvotnoga impulsa, instinktivne naklonosti koja je redovito neobjašnjiva i tek je polog koji treba razvijati. Uz neobjašnjivi impuls naklonosti, valja pridodati i tjelesne osobitosti koje, iako ostaju sekundarne s obzirom na razvoj prijateljstva, ipak imaju selekcijsku vrijednost. Samo prijateljstvo nezamislivo je bez uzajamnosti jer ono u svojoj biti zahtijeva dijalog, zajedništvo dviju osoba. Za svoj rast

prijateljstvo zahtijeva vjernost i nastojanje oko njezina održavanja što je upravo razlog još većeg međusobnoga povjerenja osoba. Ono što prijateljstvo čini posebno teškim jest zahtjev za posvemašnjom iskrenošću, zahtjev koji traži da osobe u odnos ulaze potpuno ogoljene od svojih maski i pretvaranja, sa svime što jesu i što im nedostaje. Istovremeno, u prijateljstvu nema mjesta laži i ljubomori. Prema prijatelju potrebno je angažirati se i riječima i djelima, odnosno potrebno je pokazati kakvima se želimo oblikovati i postati te je upravo takva otvorenost afektivnom rastu znak prijateljske iskrenosti. Tek zajedničko usmjerenje na svim ovim razinama omogućuje dovoljno kvalitetan odnos koji osposobljuje čovjeka za suočavanje sa sobom i s vlastitim životnim situacijama. *Takvo je prijateljstvo od svih međuljudskih zajedništava najobuhvatnije i najplemenitije i jedino nas ono može izvesti iz osamljenosti.*

Možemo reći da ove općenite upute vrijede za sve ljude. No, religioznim su osobama, osim navedenih, bitne i druge kvalitete njihova prijatelja. Na temelju misli dvojice velikana Katoličke crkve, uvest ćemo i neke vrijednosti koje trebamo imati na umu pri sklapanju prijateljstava. Toma Kempenac uči kako valja biti oprezan i ne otkrivati svakomu svoje srce jer se ponekad dogodi na nam nepoznata osoba svijetli s dobra glasa, a kad ju upoznamo, sjaj joj poblijedi. Iskren savjet valja tražiti u mudrih i bogobojaznih ljudi. Mudro je družiti se s poniznima i jednostavnima, pobožni-

ma i čednima. Ljubiti valja svakoga, ali ne i sa svakim biti povjerljiv. Budući da nitko nije bez mane i tereta, te da nitko nije sam za sebe pametan, potrebno je da jedni druge nosimo, tješimo, upućujemo, pomažemo i opominjemo, ukratko: da učimo nositi bremena jedni drugih. Toma nebitnim smatra hrabrost, ljepotu, bogatstvo i sposobnosti, a upućuje na traženje prijatelja koji se odlikuje strpljivošću, blagošću, pobožnošću, duhovnošću i siromaštvom u duhu. Najvjerniji prijatelj i temelj svakoga prijateljstva za Tomu jest Bog. Samo s njim čovjek treba željeti tijesno prijateljstvo, a Isusa treba osobito ljubiti kao ljubimca jer je On od svih prijatelja najvjerniji. Iako je bez prijatelja nemoguće dobro živjeti, Isus treba biti prijatelj iznad svih prijatelja, jer ni jedno prijateljstvo nije trajno ako u njemu nije ukorijenjeno. Sveti Franjo Saleški preporučuje sklapanje prijateljstva s osobama s kojima možemo razmjenjivati krjeposne stvari: što budu uzvišenije krjeposti koje razmjenjujemo, i prijateljstvo će biti savršenije. Dobro je da u središtu prijateljstva budu razboritost, samozatajnost, jakost i pravednost, ali je savršenije ako je u žarištu prijateljstva međusobno poticanje na ljubav, pobožnost i kršćansku savršenost. Takvo je prijateljstvo izvrsno jer od Boga dolazi, Bogu smjera i u Bogu vječno traje, jer on sam međusobno povezuje osobe.

Prijateljstvo zahtijeva uzajamnost, stalno viđanje i druženje, iz čega se često rađa razmjena osjećaja, sklonosti i dojmova. Među prijateljima raste duhovna ljubav po kojoj dvije ili više duša međusobno razmjenjuju pobožnost i duhovna čuvstva, te oni u duhu postaju jedno. U usporedbi s ovim, sva su druga prijateljstva samo puka sjena. Prijateljstvo među krjeposnima jednostavno je i iskreno, a hvalu daje samo milosti Božjoj. Krjeposni prijatelji bezazleni su i stidljivi, a njihovi su razgovori okrenuti rastu duše; njihovo je prijateljstvo uvijek na isti način pošteno, uljudno i blago, te se može pretvoriti samo u čisto jedinstvo duša, živu sliku blaženoga prijateljstva koje vlada na nebu.

Susret s drugom osobom temeljna je ljudska potreba koja pojedinca osposobljuje za nošenje svakodnevice. Iako prijateljstva sklapaju i religiozni i nereligiozni, prikladno je i za dušu korisno da kršćani prilikom sklapanja prijateljstava valoriziraju osobe prema vrjednotama kojima se odlikuju. Pri izboru najvažnije nam treba biti ljubi li naš prijatelj Boga i svojega bližnjega kao sebe samoga jer *jedno je nadređeno prijateljstvo prema kojemu sva ljudska prijateljstva streme, jedan je idealni Prijatelj u kojemu pronalazimo, savršeno i potpuno, ono za čim tragamo u licima ljudi koje volimo.*

Težnja za slobodom i kriza moralnosti

Agata Puhalo, IV. god.

Veliki problem današnjice jest u činjenici da više nema ustaljenoga pravila kojemu se moramo prilagođavati. U silnoj želji čovjeka za slobodom, došlo se do ekstrema – dok je prije čovjekov život bio zarobljen silnim pravilima ponašanja, vjerovanja, moralnim imperativima itd. Na neki se način sve to zamjerilo čovjeku, te on stoga odlazi u ekstrem odbacivanja svake vrste propisa. Današnji čovjek svim silama bježi od propisa i pravila, zato i imamo krizu ponašanja, što je posebno vidljivo u djece. Često se mogu čuti priče starijih, kada komentiraju današnju djecu: »Ah, ta današnja djeca... Kuda taj svijet ide?! Kad smo mi bili mladi, znali smo što je batina (...).« No, iako smo i mi mladi studenti, složili bismo se sa starijima, jer kriza je uzela toliko maha da i mi »mladi« možemo primijetiti razliku u ponašanju između sebe i mladih generacija. Danas mladi rijetko pozdravljaju, ne ustručavaju se bahato pristupati starijima s *ti* (bez poštovanja, *Vi*), a da ne spominjemo kako je cijelo društvo počelo isticati slobodu na način da je zabranjeno istući dijete. Profesori u osnovnim školama više ni glas ne smiju podići na dijete. I roditelji, koji znaju da staromodni način nije uvijek tako loš i da bi odgojio, često stradaju ako ih netko vidi samo da su malo udarili dijete po stražnjici. Javlja se ono tipično pitanje što će drugi reći? Ali, kao što se u raznim situacijama može vidjeti, takvo davanje slobode rezultiralo je neodgojenošću. Roditelji daju djeci slobodu u ponašanju, slobodu u odabiru religije, slobodu da prerano, nezrelo i na razmažen način sama biraju što je dobro, a što zlo, jer ih ne žele priječiti u

njihovoj slobodi. Sloboda se počela sve više idealizirati. Ne može se poreći da će nas jednoga dana ta sloboda odvesti do propasti, jer prenaplašavanjem slobode čovjek će si dati za pravo jednostavno ukloniti onoga tko mu ne odgovara.

Takvo duhovno ozračje (sloboda, sloboda i samo sloboda) ima za posljedicu i krizu moralnosti. Za primjer ćemo navesti obitelj u kojoj je majka vjernica, a otac nije. Kako bi se postigao kompromis, svojoj su djeci ostavili slobodu da sama izaberu na čiju će stranu, ali im pritom roditelji nisu nametali ništa svojega (dakle, majka ih nije vodila nedjeljom na misu niti je molila s njima). Što se može očekivati da će ta djeca izabrati?! Davši djeci slobodu, oni će htjeti još veću slobodu koju mogu naći izvan vjere i Crkve, jer izvan vjere nema ni propisa, niti ima ikakvih obveza.

Ova težnja za slobodom ne bi bila problem kad ne bi za sobom povlačila i slobodu od moralnih obveza ljudskoga bića. Društvo je odavno krenulo nizbrdo i samo će sebe uništiti – roditelji odgajaju svoju djecu dajući im gotovo potpunu slobodu u njihovim činima, dajući im da, nezreli i neiskusni, donose sami sud o tomu što je dobro, a što zlo. Tako djeca postaju sami sebi kriterij jer su cijeli život lišeni postavljenih kriterija.

Ono što su djeca, a i odrasli ljudi još naučili jest samo tražiti svoja vlastita prava. Ispred svega stavlja se vlastito zadovoljstvo i sloboda, i ljudi su jednostavno na takav način zaboravili što znači biti altruističan. To se itekako

tiče i duhovnosti, jer to je ozračje današnje duhovnosti. Dokle god čovjek ima svoju slobodu, Bog ga ne zanima. Čim nešto krene mimo ljudske volje, traži se Boga da sve dovede natrag na put te ljudske volje. Ali, takvi ljudi misle da je Bog tu da njihovu volju uslišava. Budući da Bog ne da dirati u svoju volju, čovjek ostaje uvrijeđen i odmah proglašava da Boga nema, počinje se inatiti. Zapravo, svaka molitva takvoga čovjeka postaje iskušavanje Boga: ako postojiš, usliši moje želje, u suprotnom ću te proglasiti nevažnim. Nažalost, kod mnogih mladih možemo danas uočiti da imaju takav stav. To, naravno, povlači i moralnost sa sobom, jer su moralnost i religioznost usko povezane u smislu da čovjek, koji je svjestan da će komu (Bogu) morati polagati račune (za grijehe), puno više uvažava postavljene norme i pravila jer se Boga boji, a onaj koji gleda samo na svoju slobodu, odbacuje Boga koji ugrožava tu slobodu te se ne podlaže postavljenim pravilima, već u svojoj slobodi sam sebi postavlja pravila ponašanja ne dopuštajući da mu itko išta nameće, jer je odgojen u slobodi.

Uzrok ovakve krize moralnosti jest društvo koje je počelo idealizirati slobodu, roditelji koji su se, i zbog svoje vlastite koristi, dali

uvući u takav sustav i način razmišljanja te djeca koja su, nedužna, (ne)odgojena tim stavom slobode roditelja. I tako će doći do trovanja cijeloga društva. Roditelji će reći da iz ljubavi prema svojoj djeci puštaju njima na volju i njihovu slobodu. Ali, kako će dijete svojom voljom odlučiti primjerice da želi ili ne želi kod zubara, te mu roditelji to odobre jer poštuju njegovu slobodu. Tako će isto biti i s dušom ako roditelji svoje dijete ne odvedu Liječniku duše (pritom mislimo na Boga, a ne na psihijatra). Ova je kritika na neki način poticaj prvenstveno roditeljima da shvate kako takav način gledanja na slobodu ide na propast cijele budućnosti i da je njihova odgovornost i krivica što dijete trpi bol (zbog pokvarenih zubi), a isto tako što je depresivno, jer nije od koga imalo čuti da postoji čvrsti oslonac kad god je potrebno. Osvrćući se na najbanalniji rezultat religioznosti, dobro je napomenuti da je dokazano kako je religioznost jako važna za psihičko zdravlje. Stoga, važno je da roditelji sami sebi ne uzimaju slobodu spram djece (da štrajkaju kod njihova odgoja), a isto tako ne daju ni djeci slobodu (da štrajkaju oko svoje vlastite izgradnje), jer to je jedini recept za zdravo i dobro društvo, koje zna za moralnost.

Kriza božanskih krjeposti u modernom svijetu

Ivana Munk, IV. god.

U ovom radu iznijet ću neka razmišljanja o problemu pomanjkanja življenja krjeposti u modernom svijetu.

Kada je u pitanju ljubav, možemo se osvrnuti na problematiku braka. Naime, sve manje ljudi odlučuje stupiti u brak, pogotovo crkveni. Kod nas, u našoj župi, lani je sklopljeno samo 5 brakova, dakle u prosjeku jedan brak svaka 2.1 mjeseca. Sumnjam da je u drugim župama situacija puno bolja. Također, i muškarci i žene stupaju u brak kasnije, odnosno u kasnim 20-im i ranim 30-im godinama života. Dakako, govorim na temelju razgovora i promatranja; nisam gledala službene ankete. Usto, u porastu je broj rastava brakova te porast broja zahtjeva za poništenjem crkveno sklopljenih brakova. Uzrok tomu može biti činjenica da je iz ljubavi istisnuta Ljubav (prvi se pojam odnosi na ljudsku, a drugi na Božju ljubav). Ljudi su sve više egoistični, ego-centrični i stavljaju samoga sebe u prvi plan. Drugim riječima, ljudi razmišljaju kako će im biti što bolje, a da pritom imaju što manje odgovornosti. Isto tako, problem je što je sve više ljubav usmjerena prema materijalnom dobru, a ne prema bližnjemu ili Bogu. Razmišlja se na način »u se, na se i poda se«, pri čemu se bazira na fizičke i fiziološke potrebe, a uvelike, ili čak potpuno, zanemaruje se duhovna dimenzija čovjeka. Taj materijalizam dovodi i do problema s vjerom. Čovjek više »nema vremena« za Boga, Crkvu, obitelj, bližnje, društvo itd. jer »mora« što više raditi na sebi. Cilj

je postići što više u životu (u smislu uspjeha i novca), ali i poraditi na svojoj vanjštini. Zato se kupuju razni kozmetički preparati, skupa odjeća i obuća, automobili, kuće, vikendice; odlazi se u teretanu, na more, skijanje, putovanja... Pritom, ne tvrdimo da je sve navedeno loše *per se*. Loše postaje u onom trenutku kada navedeno postane jedino bitno u životu. Dakle, bitno je pokazati se svijetu i susjedima, a nebitno kako ćeš se jednoga dana pokazati Bogu. Kada čovjek postane svjestan da je ova stvarnost prolazna i da će životu kad-tad doći kraj, tek tada odlučuje duhovno poraditi na sebi. Naravno, malo tko se okreće kršćanstvu, a još manje katolicizmu. Zašto? Zato što kršćanin mora konstantno i kontinuirano raditi na sebi te biti u doticaju s Bogom i s crkvenom zajednicom. Tu se vraćamo na prvi problem – nedostatak vremena! Stoga, takve osobe, pogotovo one koje su u potrebi (npr. bolest), spas traže u raznim tzv. instant religijama, sektama i *New Age* pokretima. Drugi razlog popularnosti raznih pokreta jest propaganda koju šire bogati i slavni, iliti *celebrity*. Kada se neki glumac ili pjevač pridruži određenoj sekti, hvale se time *na sva usta*, a to prenesu svi svjetski mediji. Na taj način sekta postane popularna te se istoj priključi određeni broj obožavatelja njihova slavnog člana. Paradigma ovoga je scijentologija koja je povećala svoju popularnost nakon što ju je Tom Cruise počeo maksimalno reklamirati. Još jedan od razloga okretanja alternativnom obliku religioznosti jest tajnovitost, misticism. Na-

kon što je Teodozije II. kršćanstvo proglasio državnom religijom, ono postaje *mainstream* te ljudi više ne moraju dokazivati svoju vjeru pod bilo koju cijenu, uključujući mučeništvo. »Zahvaljujući« totalitarizmu, mi danas imamo primjere modernoga mučeništva (Stepinac, Drinske mučenice, Kolbe), no to su rijetki slučajevi. U Hrvatskoj je početkom '90-ih postalo »moderno« biti vjernik te smo imali veliki broj obraćenika. Dojučerašnji partijski progonitelji katolika naglo su postali veći katolici od pape. Gubitku mističnosti pridonio je i Drugi vatikanski sabor jer je Crkvu potpuno otvorio svijetu. Tako je, na neki način, Crkva postala nezanimljiva običnom čovjeku. Krizu nade najviše uzrokuje suvremeni kvazi-liberalizam, kozmopolitizam i ono što je poznato pod nazivom diktatura relativizma. Kada govorimo o kvazi-liberalizmu, mislimo na netoleranciju u ime tolerancije. Naime, samoprozvana lijevo-liberalna struja *lijepi etiketu* netolerancije svima koji ne misle kao oni. U Hrvatskoj to se ponajprije čini katolicima koje se optužuje za klerofašizam te ih se naziva *katolitalibanima*. S obzirom na to da »ne dolazi« do »božanske intervencije«, a uzevši u obzir egoizam i potrebu za dodvo-ravanjem društvu, lakše je ufati se u pomoć društva, nego u Božju pomoć. Kozmopolitizam smatra da smo svi mi u potpunosti jednaki, građani svijeta, a da nas nacije i religije prisilno razdvajaju i stvaraju umjetne razlike. Ako povjerujemo u tu floskulu, gubimo nadu u Boga koji je počelo religije. Jer, što će mi Bog koji svojim pravilima i zakonima stvara razdor među ljudima? Diktatura relativiz-

ma sintagma je koja obuhvaća način života »kako ćemo – lako ćemo«. Nastoje se obezvrijediti sve vrijednosti i relativizirati svaki smisao. Očekuje se brzi uspjeh, a kada do njega ne dođe, postavlja se pitanje: »Zašto meni Bog ne želi pomoći?« Problemu nade i vjere u Boga doprinosi i diskontinuitet između Crkve i znanosti. Kada se moje dijete razboli, hoću li sjediti doma i moliti ili ću ga voditi liječniku? Famosni teodicejski problem očito ne rješava ni Bog ni Crkva. Ne sprječavaju glad, ratove, poplave, potrese, nesreće, pogibiju djece... No, možda fizika, biologija, medicina, ekonomija itd. uspiju riješiti barem neka od spornih pitanja. Stoga, bit će mi bolje i pametnije da svoju nadu polažem u prirodne znanosti, a ne u Boga. Crkva naravno, ne želi umanjiti važnost svih ovih prirodnih znanosti, ali opet ne smijemo s uma maknuti ono temeljno, a to je Bog. Da nije Boga, ne bi bilo ni ovih znanosti, ni mene, ni tebe.

Stoga, današnji čovjek treba zagledati duboko u sebe i promisliti gdje je njegov iskon i smisao. Ovakav način življenja vodi nas u propast, sami sebi postajemo dovoljni, ali to uopće nije tako. Takvim načinom življenja sami sebi pripremamo »sobicu u paklu«. No, trenutno su vrata te »sobice« još uvijek otvorena i svaki čovjek može slobodno išetati iz te sobice, samo ako se otvori Bogu i njegovoj Ljubavi. Ako prihvati darove Ljubavi, vjere i ufanja, ostvarit će i svoju svrhu i smisao. Dobit ćemo vječnost s Njim, a to nam je svima ultimativni cilj.

Gostujući autor

0 egzorcizmu

Darko Rapić, KBF Split, V. god.

Zlo postoji. Svjedoci smo toga promatrajući ispred malih ekrana događaje u svijetu. Otvorimo li širom svoje oči, vidjet ćemo da se zlo događa i ispred nas, pa možda čak i iz nas samih. Duhovna stvarnost reći će nam da je to posljedica utjecaja zloduha, a krajnji oblik napastovanja zloduha jest opsjednuće. Vjerovanje u opsjednuće staro je koliko i religija. Vjerovanje u duhove, dobre ili zle, i njihovu mogućnost utjecaja na ljude prolazilo je kroz razne razvojne faze religije. Religijski postupak, kojim se iz opsjednute osobe želi istjerati zloduh, naziva se egzorcizam. Osoba koja vrši egzorcizam naziva se egzorcist, prilikom čega koristi različite riječi, geste, simbole i slično. Iako je u javnosti usko vezana uz kršćanske zajednice, osobito uz Katoličku crkvu, valja reći da egzorcizam nije izmislila Crkva. Praksa istjerivanja zloduha vrši se i u drugim religijama poput židovstva, islama, budizma, hinduizma, taoizma i slično. Štoviše, egzorcizam je drevna praksa i dio je religijskih uvjerenja mnogih religija i kultura.

Etimološki gledano, pojam *egzorcizam* dolazi od grčke riječi *exorkizein*, naglašenog oblika riječi *horkizein*. U hrvatskom prijevodu ta riječ znači *zaklinjati*, odnosno *otklinjati*. Ona može biti upravljena kako ljudima, tako i duhovima, bilo dobrim ili zlim. Katolička crkva u liturgijskom smislu razlikuje veliki i mali egzorcizam. Pod današnjim pojmom maloga egzorcizma podrazumijeva se egzorcizam koji se vrši u slavlju krštenja i tijekom katekumenata odraslih za primanje sakramenta inicijacije, odnosno krsta. S druge strane, tzv.

veliki egzorcizam vrši se nad osobama koje je opsjeo zloduh. Taj oblik đavolske moći nad čovjekom razlikuje se od onoga oblika koji u čovjeku potječe od istočnoga grijeha. Veliki egzorcizam dijeli se na prozbeni (deprekativni) i na zapovjedni (imperativni) egzorcizam. Prozbeni ili deprekativni egzorcizam jest onaj u kojem se molitva upućuje Bogu za oslobađanje od Zloga, dok zapovjedni ili imperativni egzorcizam direktno zapovijeda zloduhu (ili više njih) da, u ime Isusovo, napusti osobu, stvar ili mjesto koje je opsjeo.

Sveto pismo ne izostavlja govor o zlu, stoga nam je za shvaćanje egzorcizma neophodno važno vidjeti što piše u spisima Staroga i Novoga zavjeta. U Starom zavjetu ne pronalazimo govor o egzorcizmu kao takvom, ne spominje se istjerivanje zloduha. Međutim, postoje opisi zloduha koje kršćanska (i židovska) teologija koriste u demonologiji i za razumijevanje zla u svijetu. U starozavjetnim tekstovima možemo pronaći različita imena zloduhâ i njihove opise. Najpoznatiji nam je *Lucifer* (*Svjetlonoša*), zatim *Sotona* (*Protivnik*) i đavao (*onaj koji dijeli*). Postoje druga imena za zloduhe poput: *Lilit*, *Azazel*, potom hebrejski izrazi šedim, *šearim*, *qeteb* i slično. Sve do babilonskoga sužanjstva u starozavjetnim knjigama ne nailazimo na otvoren govor o Zlomu jer se željelo izbjeći dualističko vjerovanje. Nakon babilonskoga sužanjstva vidljiv je jasniji izričaj o zlodusima i njihovu djelovanju. Prvi primjer je kušnja zmije u Edenskom vrtu na početku Knjige Postanka. Zmija nije kao takva lukava i obdarena inteligencijom

nego kao inkarnacija samoga đavla. Preko nje govorio je sam đavao, sotona, sila koja je neprijateljski raspoložena prema čovjeku, koja je prevarila prve ljude i strovalila ih u grijeh. Svoje neprijateljstvo zmija izražava sve do danas.

Za razliku od oskudnih tekstova Staroga zavjeta o egzorcizmu, u Novom zavjetu vidljiv je jedan veliki skok po pitanju egzorcizma. Govor o zlodusima više se odnosi na konkretnoga zloduha, na prvaka zloduhâ koji je nazvan različitim imenima: napasnik, Zmija, Sotona, Đavao, neprijatelj. Osim napastovanja zloduha, u Novom zavjetu nalazimo i Isusovu pouku o Zlomu te njegovo egzorcističko djelovanje kao dio njegova poslanja. U Novom zavjetu, dakle, postoji govor o istjerivanju zloduha, a sveti pisci donose i nekoliko konkretnih slučajeva: Mt 9, 32-33, Mk 1, 23-27, Lk 4, 31-37 i slično. Nakon Isusove smrti i uskrsnuća služba egzorcizma nije uminula. Bez obzira na to što to nije u strogom smislu definirana crkvena dogma, u samom učenju Crkve egzistencija personalnih zlih duhova kroz povijest se smatrala po sebi razumljivom. Apostoli su, uz ostale službe, vršili službu egzorcizma potrebnima. I nakon njih Crkva se brinula za ljude opsjednute zlodusima posredovanjem egzorcista.

Prošlo stoljeće obilježeno je velikim napretkom na svim područjima znanosti. Među njima je i psihologija koja je tek od nedavno postala samostalna disciplina. Razvoj psihologije znatno je utjecao na promišljanja Crkve o pojedinim temama, nadasve o egzorcizmu. Stoga psihologija religioznosti danas tumači neke pojave drugačije nego što je to bilo prije stotinjak godina. Umjesto da kažemo da je nešto što se događa ili od Boga ili od đavla, danas ćemo reći da između toga postoji golemi prostor ljudskoga. Tu se misli na prostor ljudske slobode i ljudske psihologije koja,

između ostaloga, može biti zahvaćena urođenim ili stečenim smetnjama. Takve situacije podložne su liječenjima preko različitih tretmana, unutar odgovornih ustanova. Kratki opisi poremećenih osoba u biblijskim zapisima katkad se uspoređuju s nekim današnjim dijagnozama, a Isusovo liječenje tih bolesnika s modernim psihoterapijskim postupcima. Čitajući evanđelja, možemo primijetiti kako svi opsjednuti imaju određene fizičke ili psihičke simptome koji su jako slični simptomima psihoze. Tako zloduh opsjednutu osobu čini nijemom, gluhonijemom, nijemom i slijepom, mjesecači ili ispušta nekontrolirane glasove i krikove te bivaju u fizičkom stanju ukočenosti. Ukoliko ova izvješća promatramo samo s jedne strane tada vrlo lako možemo zaključiti da je zloduh i njegovo djelovanje uzrok svih živčanih i psihičkih bolesti. Međutim, taj je zaključak pogrešan. Isus jasno razlikuje izgon zloduha od ozdravljenja bolesnika: »Idite i kažite toj lisici: Evo, izgonim đavle i liječim danas i sutra, a treći dan dovršujem« (Lk 13, 32). Ako usporedimo Isusovo ozdravljenje gluhonijemog u Mk 7, 32-35 i Isusov izgon zloduha iz gluhonijeme osobe u Mk 9, 25 možemo jasno uočiti kako Isus postupi drugačije. U prvom slučaju Isus ozdravlja dotičući bolesnoga, dok u drugom slučaju Isus zapovijeda zloduhu da napusti čovjeka. Čim je zloduh izišao iz tijela opsjednutoga, prestale su i sve tegobe koje su do tada mučile čovjeka.

U daljnjoj usporedbi, obred egzorcizma bitno se razlikuje od psihoterapije u pogledu moći. U psihoterapiji pacijent se susreće samo sa psihijatrom. Pacijent može napustiti terapiju kad god želi. Štoviše, može čak otići i usred seanse. Pritom psihijatar ne posjeduje nikakvu moć niti oružje s kojima bi mogao prisiliti osobu da ostane. Kod egzorcizma je drugačije. Egzorcist prilikom obreda legiti-

mno zaziva nadnaravna bića u borbi protiv zloduha. Prije svega, u egzorcizmu egzorcist nikada nije sam, već uvijek ima pomoć drugih, izabраниh osoba, koji molitvom prate obred ili u zahtjevnim slučajevima pridržavaju opsjednutog. Ovdje je, dakle, »pacijent« brojčano nadmašen. Nadalje, trajanje egzorcizma nije unaprijed određeno, nego ovisi o procjeni egzorcista i o učincima obreda. Tako obred može trajati i po nekoliko sati, a »pacijent« ne može tek tako otići kad poželi. I konačno, egzorcist se za proces ozdravljenja oslanja na Božju moć i pomoć, a ne koristi se svojim snagama kako bi nadvladao zloduha. No, za razliku od psihoterapije, u egzorcizmu je poželjno da na samom obredu budu prisutni psihijatri.

Egzorcizam je liturgijski čin. Važno je, stoga, slaviti ga na prikladnom mjestu i dostojanstveno, kako bi se očitovala vjera Crkve i kako ga nitko ne bi shvatio kao magijski ili praznovjeren čin. Prema kanonu 1172 Zakonika kanonskoga prava, nitko ne može zakonito izricati zaklinjanje nad opsjednutima, osim ako je od mjesnog ordinarija dobio posebno i izričito dopuštenje. Službu vršenja egzorcizma smije se povjeriti isključivo svećeniku i nikomu drugomu. No, prije samoga slavlja postoji određeni postupak kojim se utvrđuje stvarnost opsjednuća pojedinca. Brzopletost u liturgijskom činu nikada nije dobrodošla, osobito kada se radi o egzorcizmu. Stoga su katolički svećenici, kojima je Crkva povjerila službu egzorcizma, dužni pomno promotriti potencijalni slučaj opsjednuća. Prije svega, egzorcist treba zatražiti mišljenje liječnika za potencijalni slučaj opsjednuća pojedine osobe koja se egzorcistu obratila za pomoć. Potom se ispituje imaju li prikladni lijekovi učinak na osobu. Nakon toga, egzorcist ide korak dalje te ispituje osobu ima li reakcija na sve-to, na molitvu, blagoslovljenu vodu i slično.

Dalje se ispituje posjeduje li osoba određene smetnje, čuje li neke glasove, osjeća li se ponekad paralizirano, osjeća li da ju netko promatra i slično. Egzorcist promatra mogućnost infestacije kuće u kojoj dotična osoba boravi, a manifestira se škripom, lupanjem, hodom, neprotumačivim šumom, nestankom predmeta, neugodnim mirisom sumpora, paljevine ili izmeta. Valja upozoriti da se spomenuti simptomi mogu poistovjetiti sa simptomima čovjeka oboljela od psihoze. Ukoliko egzorcist pronađe dovoljno razloga za sumnju da je čovjek opsjednut tek tada pristupa obredu egzorcizma. Tek tijekom egzorcizma, a nikad prije, i učinaka koji bi trebali slijediti nakon egzorcizma, egzorcist može sa sigurnošću zaključiti je li sumnja bila opravdana ili ne.

Svaki liturgijski čin je slavlja, pa tako i egzorcizam. Novi Rimski obrednik o egzorcizmu polazi od pripreme za slavlje do samoga obreda i upute po završetku slavlja. Slavlje egzorcizma započinje u ime Trojedinoga Boga. Nakon škropljenja, egzorcist se obrati nazočnima i pozove ih na molitvu koja uključuje litanije svih svetih. Po završetku litanija, egzorcist stojeći moli jednu od ponuđenih molitava. Zatim egzorcist moli jedan ili više ponuđenih psalama. Izmolivši psalme, egzorcist naviješta odabrane ulomke evanđelja koje svi slušaju stojeći. Nakon službe riječi egzorcist položi ruke na glavu opsjednutoga i moli odgovarajuće molitve koje se nalaze u obredniku. Potom egzorcist poziva sve prisutne da ispovjedu vjeru Simbolom vjere ili obnavljanjem krsnih obećanja i odreknuća, a ispovijed vjere zaključuje se molitvom Gospodnjom. Zatim egzorcist uzima križ, pokazuje ga i njime blagoslovi opsjednutoga izgovarajući popratnu molitvu. Po završetku toga, uvodnoga dijela slijede obrasci egzorcizma. Prvo egzorcist izgovara tzv. deprekativni obrazac velikoga egzorcizma. U tom obrascu moli se Boga stvoritelja i bra-

nitelja ljudskoga roda da u ime Crkve svrne pogled na slugu kojega u ropstvu drži đavao i da pošalje Duha Svetoga da zaštiti opsjednutu osobu. Ako se čini zgodnim, egzorcist dodaje i imperativni obrazac u kojem se zaklinje Sotonu da prizna Božju pravednost i dobrotu, Isusovu moć i snagu, da prizna Duha istine i milosti te odstupi od opsjednute osobe po znaku svetoga križa.

Isus u Iv 8, 44 Sotonu naziva ocem laži. Neki kažu da je jedan od najvećih uspjeha Sotone u svijetu to što je uvjerio ljude da ne postoji. Na taj način on može slobodnije i skrovitije djelovati. Rimski obrednik iz 1929. god. upozorava na to da će se zloduh, koji je opsjeo neku osobu, na sve moguće načine pokušati skriti. Prilikom slavlja egzorcizma egzorcist treba paziti na vještine i prijevare koje zlodusi koriste da prevare egzorcista. Najčešće lažno odgovaraju i mučno se odaju, kako bi egzorcist od umora prestao ili bi se učinilo da opsjednutoga više ne muči zloduh. Katkad, upozorava obrednik, kada su zlodusi otkriveni, skrivaju se i ostave tijelo kao slobodno od svakoga uznemiravanja ne bi li opsjednuti pomislio da ga je zloduh napustio. Ponekad se zloduh skriva kada opsjednuti primi euharistiju, ne bi li se činilo da je otišao. No, egzorcist mora biti na oprezu da ga zloduh ne prevari, a prilikom slavlja egzorcizma ne smije prestati dok ne vidi znakove oslobođenja. Ukoliko opsjednuti nije oslobođen od zloduha ili zloduh nije nadvladan, slavlje se ponavlja sve dok se ne dogodi oslobođenje. Oslobođenu osobu treba uputiti k Bogu, da ustraje u molitvi crpeći je ponajviše iz Svetoga pisma, da pristupi sakramentima pokore i euharistije te da živi kršćanskim životom, ispunjavajući ga djelima ljubavi i bratskoga poštovanja prema

svima. U protivnom, postoji opasnost da se zloduh vrati i sa sobom dovede sedam drugih duhova, gorih od sebe.

U današnjem svijetu, koji odbacuje religiju i postaje sve više ateistički, sekularni svijet, u njemu je i dalje prisutan obred egzorcizma koji podsjeća na duhovnu stvarnost koja je među nama i koja nas nadilazi. Neki današnji teolozi niječu postojanje zloduha i njihova prava Sotone. Međutim, slučajevi opsjednutih osoba ne mogu ostaviti nikoga ravnodušnim. Utočište takvim osobama pruža Katolička crkva te im pruža ozdravljenje i novi početak. Stoga egzorcizam treba promatrati unutar autentičnoga crkvenog konteksta koji nije neki magičan čin, skriveni talent i vještina nekog pojedinca. Egzorcizam nije izmislila Crkva, nego njegovim slavljenjem vrši ono što je od Isusa Krista u zadaću primila, da izgoni zloduhe. Zbog toga egzorcizam spada u jednu od važnih zadaća Crkve. Egzorcist je uvijek u službi Krista i njegove Crkve jer je Krist taj koji istjeruje zle duhove pomoću svojega tijela, Crkve i njezinih služitelja. Takva praksa prati Crkvu dvije tisuće godina; od Isusa Krista pa sve do danas. U susretu s potencijalnim slučajem, egzorcist se suočava s nizom situacija i provjera kako bi pronašao odgovor na pitanje je li osoba uistinu opsjednuta ili se radi o nekoj psihičkoj bolesti. I u samom slavlju egzorcizma, egzorcist treba biti oprezan jer se oni koji opsjedaju koriste raznim trikovima kako ne bi bili razotkriveni. Novi Zakonik kanonskoga prava, na tragu Kodeksa iz 1917. god., prepoznaje važnost i osjetljivost egzorcizma te ga uvrštava u svoje odredbe, koje novi Rimski obrednik detaljno tumači i uređuje za spas mnogih opsjednutih duša.

FILOZOFSKO-TEOLOŠKI STUDIJ

Predstavljamo

Kako bismo zainteresirali maturante i sve one koji osjećaju želju za naviještanjem Božje riječi u različitom društvenom i crkvenom miljeu, odlučili smo u ovom broju prikazati kraći presjek kolegija po godinama.

I. god.

Kolegiji koji se izvode na prvoj godini filozofsko-teološkoga studija studentima stvaraju temelje za više godine studija. Tako u prvom semestru studenti slušaju kolegij *Uvod u misterij Krista i povijest spasenja* koji ih uvodi u osnovne pojmove i sadržaje na području teologije. Iz područja filozofije ponuđen je kolegij *Logika i spoznajna teorija*, gdje studenti stječu znanje o osnovnim pojmovima tradicionalne logike, ali i upućenost u osnovna pravila i oblike valjanoga mišljenja, suđenja i zaključivanja. Tu je i *Povijest filozofije, I.: stari vijek* kojim slušači bivaju osposobljeni za razumijevanje i prosudbu filozofske misli i pravaca od početka zapadne filozofije do kasnog helenizma te za čitanje i razumijevanje izvornih tekstova, napose Platona i Aristotela. Kolegijem *Uvod u psihologiju* upoznaju se osnovne značajke bitnih pravaca u psihologiji te se stječu kompetencije za što bolju komunikaciju i pomaganje drugima u odgojnom procesu i svakodnevnom životu. Glede psihologije, među izbornim je kolegijima ponuđena i *Razvojna psihologija*. Kolegijem *Opća crkvena povijest, I.: stari i srednji vijek* stječe se temeljno znanje o povijesti Crkve i kršćanstva u starom i srednjem vijeku u raznim zemljama i njezinu utjecaju na formiranje društva kasne antike i srednjega vijeka. Među kolegijima o crkvenoj povijesti, tu je i izborna *Starokršćanska arheologija*. *Gregorijansko pjevanje, I.* upoznaje buduće teologe s povijesnim razdobljima nastajanja i razvoja gregorijanskoga pjevanja kao vlastitosti rimske liturgije. Važno je spomenuti i izborni kolegij s područja sakralne glazbe: *Sakralne forme u povijesti glazbe*, ali i onaj izborni

s područja pastorala i katehetike: *Skupni rad u pastoralu i katehezi*. S područja biblijske teologije, studentima je ponuđen *Hebrejski jezik*, budući da se Sveto pismo ne može uspješno studirati bez temeljnoga poznavanja izvornih jezika na kojima je napisano. *Osnove latinskoga jezika* upisuju studenti koji ili uopće nisu učili latinski jezik ili su ga imali manje od četiri godine u srednjoj školi i bivaju uvedeni u temeljne osnove latinskoga jezika. *Opća metodologija i proseminar* osposobljavaju za znanstveno mišljenje, studiranje i pisanje znanstvenoga rada. U drugom semestru *Povijest filozofije, II.: srednji vijek* pruža uvid u sadržaj srednjovjekovne filozofije s naglaskom na kršćansku, ali ne zapostavljajući pritom ni druge, u to vrijeme aktualne, »filozofije«. Od filozofskih kolegija studenti slušaju i kolegij *Kozmologija* te tako stječu osnovna znanja o filozofskom proučavanju prirode i fizičkoga svijeta, a ponuđen je i izborni kolegij *Uvod u filozofsku misao*. *Psihologija religije* daje uvid u odnos psihologije i religije i osnovne značajke religioznog ponašanja u suvremenom svijetu. *Opći uvod u Sveto pismo* pruža stjecanje temeljnih pojmova za razumijevanje Svetoga pisma i neophodnih znanja za ispravno shvaćanje biblijskoga svijeta. Među biblijskim kolegijima, u drugom se semestru može slušati izborni kolegij *Antropološki naglasci u Post 1, 1-2, 4a*. *Svjetske religije* upoznaju nas s velikim svjetskim religijama. *Povijest Crkve u Hrvata, I.: stari i srednji vijek* daje uvid u povijest kršćanstva i crkvenih prilika u starom i srednjem vijeku na područjima današnje Hrvatske, a tu je i izborni povijesni kolegij *Antičke biskupije*

na tlu današnje Hrvatske. Gregorijansko pjevanje, II. upoznaje s teoretskim i praktičnim dijelovima gregorijanske baštine dok *Latinski jezik* osposobljava za razumijevanje stručne te crkvene i teološke terminologije. Od izbornih kolegija, među spomenutima, tu je i jedan s područja duhovnoga bogoštovlja: *Kršćanska meditacija: uvod i osnovna iskustva*. U drugom semestru svi studenti upisuju jedan seminar, a ponuđeni su: *Tipovi vjere u Ivanovu evanđelju*, *Biblijski proroci*, *Poziv u Starom zavjetu*, *Filozofska promišljanja 'duhovnosti' društvenoga razvitka*, *Svetkovine i blagdani* i *Korespondencija sv. Jeronima*.

Klara Kokić, II. god.

II. god.

Cijela II. godina bazira se na filozofiji, biblijskoj teologiji te (novoj i modernoj) crkvenoj povijesti. Među filozofskim predmeta, studenti imaju mogućnost u dva semestra slušati sedam kolegija: *Ontologija*, *Filozofska antropologija*, *Povijest filozofije*, III.: *od humanizma do Hegela*, *Povijest filozofije*, IV.: *Suvremena filozofija*, *Etika*, a od izbornih filozofskih kolegija tu su *Znanost*, *filozofija i vjera – razlikovanje i poveznice* i *Uvod u filozofiju sv. Tomu Akvinskog*. Također postoji mogućnost izbora seminara iz područja filozofije: *Izbor i sistematika antropoloških pitanja*, *Izabrana pitanja ruske religiozne filozofije*, *Aristotelova etika* i *Filozofska promišljanja 'duhovnosti' društvenoga razvitka*. Nakon uspješno završenih kolegija iz filozofskoga područja, studenti će biti osposobljeni definirati i objasniti osnovne pojmove koji se odnose na taj dio filozofije; razlučiti i klasificirati probleme i pitanja koja su legitimno filozofska; izgraditi adekvatne modele mišljenja u obujmu prepoznavanja, poznavanja i elaboracije najosnovnijih podataka, formuliranih značenjem filozofske terminologije te koristiti poznavanje filozofske terminologije tijekom kasnijega studija. Nadalje, iz područja biblijske teologije, budućim

je teolozima ponuđeno sedam kolegija: *Uvod i egzegeza SZ, I.: Petoknjižje i povijesne knjige*, *Uvod i egzegeza SZ, II.: Proročki i mudrosni spisi*, *Uvod i egzegeza NZ, I.: Sinoptici i Djela apostolska*, *Uvod i egzegeza NZ, II.: Ivanovski spisi*, *Osnove grčkoga jezika*, *Grčki biblijski jezik* i izborni kolegij *Biblijska antropologija Staroga zavjeta*. Uz to mogu se izabrati i seminari iz područja biblikuma: *Tipovi vjere u Ivanovu evanđelju*, *Analiza biblijskih tekstova u komunikacijskoj perspektivi*, *Biblijski proroci* te *Kumranski rukopisi* i *Novi zavjet*. Nakon završenih kolegija iz ovoga područja, studenti će moći prepoznati i predstaviti povijesni kontekst nastanka svetopisamskih djela; poznavati autorstvo, strukturu i glavne teološke sadržaje obrađenih spisa; uspješno analizirati izabrane dijelove; služiti se glavnim egzegetskim metodama; čitati, analizirati i prevoditi jednostavnije novozavjetne tekstove; usvojiti osnovni rječnik novozavjetnih autora te steći spoznajne kompetencije potrebne za ispravno orijentiranje unutar jezično i kulturno višeznačnih starozavjetnih spisa koje će potom moći kritički usporediti s različitim kulturnim obzorjima staroga Istoka. Zatim, iz područja crkvene povijesti postoji mogućnost slušanja četiriju kolegija: *Opća crkvena povijest*, II.: *nova i moderna* i *Povijest Crkve u Hrvata*, II.: *nova i moderna*, a dva su izborna kolegija: *Izabrane teme iz nove i moderne opće crkvene povijesti* i *Utjecaj papinstva na europska i svjetska povijesna zbivanja (od V. do XVI. st.)*. U tom kontekstu, postoji mogućnost upisa na ove seminare: *Izabrane teme iz povijesti Crkve u Hrvata srednjega vijeka* te *Izabrane teme iz starovjekovne crkvene povijesti*. Nakon položenih kolegija iz povijesnoga područja, studenti će moći prepoznati povijesni kontekst razvoja teološke misli i analizirati ulogu Crkve u zapadnoj europskoj kulturi, kao i utjecaj kulture i političkih događaja na samu Crkvu; objektivno vrjednovati procese u Crkvi s obzirom na teološki razvoj i procese izvan nje; procijeniti odgovor Crkve na pojavu najvažnijih

dogadaja u novom i modernom razdoblju od protestantizma do suvremenih misaonih strujanja 19. i 20. st.; vrjednovati ulogu Katoličke crkve u čuvanju ne samo vjerskoga, nego i kulturnoga i nacionalnoga identiteta; promatrati razvoj crkvenih i društvenih institucija i njihov doprinos u stvaranju samostalne hrvatske države i dr. Među navedenim kolegijima, važan je i predmet *Patrologija*. Također postoji mogućnost slušanja još triju izbornih kolegija iz psihološkoga, povijesnoga i teološkoga područja: *Osnove pružanja psihološke podrške i pomoći*, *Prvi kršćanski objekti za kult* i *Povijest kršćanske mistike*. Osim spomenutih, studenti mogu upisati još ove seminare: *Poziv u Starom zavjetu*, *Poziv u Novom zavjetu*, *Govori i pisma Grgura Nazijanskoga*, *Korespondencija sv. Jeronima* te *Svetkovine i blagdani*.

Mateja Perić, II. god.

III. god.

Nakon što se na prve dvije godine slušaju pretežno filozofski, povijesni i biblijski kolegiji, na trećoj godini započinjemo u većoj mjeri slušati teološke kolegije. Tako je u zimskom semestru ponuđeno šest obveznih kolegija, od kojih su dva neprenosiva, potom tri izborna te jedan seminar. *Kristologija* je kolegij kojim se nastoji dati sustavan prikaz novozavjetne kristologije, a u povijesno-teološkom dijelu prikaz razvoja i shvaćanja kristologije u Crkvi i teologiji. *Osnovna moralna teologija I.* progovara o moralnosti ljudske osobe s naglaskom na motiv i nakanu, zatim se govori o specifičnosti kršćanskoga morala te se daje povijesni prikaz razvoja moralne teologije. Iz područja biblijske teologije studenti slušaju kolegije *Biblijska teologiju Staroga zavjeta* te *Uvod i egzegaza NZ, III.: Pavlove i ostale poslanice*. Prvi kolegij nastoji uvesti u semitski način razmišljanja te dati prikaz velikih teoloških tema Staroga zavjeta. Drugi kolegij slušače prvo uvodi u lik sv. Pavla, a zatim se daje egzegaza određenih tekstova te

u konačnici sinteza Pavlove teološke misli. Iz područja fundamentalne teologije studenti slušaju kolegije *Teološka epistemologija* i *Kršćanska objava*. Ovaj prvi govori o metodi spoznavanja u teologiji, odnosu vjere i razuma, dogmi, Učiteljstvu te o teologiji kao crkvenoj i znanstvenoj disciplini, a drugi progovara o Bogu objavitelju i čovjekovu odgovoru na objavu po vjeri. Važne su joj teme starozavjetna objava, zatim punina objave u Isusu Kristu i njegova smrt i uskrsnuće, pitanje tumačenja objave, Tradicija, nadahnuće Svetoga pisma i dr. Od izbornih kolegija ponuđeni su: *Župna administracija*, *Povijest dogmi*, *Duhovnost kršćanskoga istoka* i *Uvod u filozofiju kulture*, a od seminara: *Život i vjera pravoslavnih crkava*, *Izbor i sistematika antropoloških pitanja*, *Prethodne napomene liturgijskih knjiga*, *Izabrana pitanja ruske religiozne filozofije*, *Patristička i srednjovjekovna dogmatska teologija*, *Osnove zbornskog pjevanja*, *Aristotelova etika*, *Poziv u Novom zavjetu* i *Govori i pisma Grgura Nazijanskog*. Drugi semestar III. godine sadrži pet obveznih kolegija, dva su neprenosiva, dva izborna kolegija, jedan seminar i jedan pisani elaborat iz kolegija po izboru. *Otajstvo Trojedinoga Boga* daje ponajprije osvrt na začetak shvaćanja trojstva u Starom zavjetu te o vjeri u Trojstvo u Novom zavjetu. Zatim se daje analiza trinitarnih promišljanja u povijesti Crkve i u modernoj teologiji. Na kraju utjecaj trinitarne teologije na shvaćanje umjetnosti, društva i dijaloga s religijama. *Osnovna moralna teologija II.* drugi je neprenosiv kolegij. Njime se progovara o savjesti, njezinom biblijsko-antropološkom poimanju te o moralnim činima. Važan je i govor o krjeposti, grijehu i obraćenju. Zadnji filozofski kolegij, koji se sluša na đakovačkom fakultetu, jest *Teodiceja*. Njime se nastoji filozofski progovoriti o Bogu, religioznome i vjeri. Na kraju progovara i o Bogu pred postajanjem patnje i zla u svijetu. *Crkva Kristova* kolegij je koji progovara o Crkvi kao djelu Trojstva. Ona je Tijelo Kristovo i sakrament spasenja. Progovara se i

o hijerarhiji, laicima te dogmatskim oznakama Crkve. *Ekumenska teologija* obrađuje teme kao što su ekumenski pokret, raskoli u povijesti i pokušaji ujedinjenja. Ponudeni izborni kolegiji jesu: *Pastoralna psihologija*, *Liturgijska inkulturacija*, *Izabrana pitanja iz pravoslavne teologije i Uvod u psalme*. Pisani elaborat ima zadaću da studente, uz seminare, pripremi za pisanje diplomskoga rada. Ponudeni su sljedeći seminari: *Izabrane teme iz starovjekovne crkvene povijesti*, *Analiza biblijskih tekstova u komunikacijskoj perspektivi*, *Sakramenti i blagoslovine: izabrana pitanja*, *Katoličko-pravoslavni ekumenski odnosi*, *Filozofska promišljanja 'duhovnosti' društvenoga razvitka*, *Svetkovine i blagdani*, *Kumranski rukopisi i Novi zavjet*, *Mladi i vjerski crkveni život*, *Izabrana pitanja fundamentalne teologije*, *Konfliktna pitanja biomedicinske tehnologije i genetskoga inženjeringa*, *Teologija Josepha Ratzingera i Klerički celibat*.

Domagoj Brkić, III. god.

IV. god.

Na četvrtoj godini filozofsko-teološkoga studija, studenti slušaju četiri glavna, tj. neprenosiva kolegija: *Osnove liturgike* i *Teološka antropologija, I.* u zimskom te *Katehetika* i *Teološka antropologija, II.* u ljetnom semestru. U kolegiju *Teološka antropologija, I.* predstavlja se govor o čovjeku, ljudskoj zajednici i stvorenomu svijetu u svjetlu Božje objave, dok se u *Teološkoj antropologiji, II.* prikazuje teološko-dogmatsko gledanje na eshatološko ispunjenje čovjeka i dovršenje svega u svjetlu Božjega nauma spasenja. Nakon položenoga ispita kolegija *Osnove liturgike* studenti stječu temeljna znanja o postanku, razvoju i teološkom značenju kršćanskih obreda i liturgijskoj simbolici. Kolegij blizak ovom jest *Liturgijsko vrijeme i prostor* koji nudi znanja o postanku i razvoju liturgijske godine, prostora i Časoslova kao i današnjega ustrojstva istoga. Kolegijem *Katehetika* studenti se osposoblja-

vaju da mogu ponuditi i pronaći najbolji način čovjekova odnosa prema kršćanskoj vjeri i njegova vlastitog odnosa prema Bogu. S područja kanonskoga prava, u zimskom se semestru sluša kolegij *Uvod, I. i III. knjiga Zakonika*, a u ljetnom kolegij *II. knjiga Zakonika*. Njihov je cilj omogućiti temeljno poznavanje kanona Zakonika kanonskoga prava, osnovne kanonske terminologije i način praktične primjene kanonskih normi u svakodnevnom životu Crkve. Također, u ljetnom i zimskom semestru studenti slušaju kolegij *Socijalni nauk Crkve, I. i II.* gdje upoznaju metode, objekte i principe socijalnoga nauka Crkve i njegove početke kao teološke discipline, pronalaze odgovore na pitanja braka, obitelji, politike, ljudskih prava i mnogih drugih. Kolegijem *Bogoštovlje i krjeposti* moralna teologija prikazuje rast i usavršavanje kršćanskoga života u zajedništvu s Bogom i bližnjima, dok se kolegijem *Bioetika* stječu osnovna saznanja o bioetičkim pitanjima i osposobljuje se za kritičko prosuđivanje modernih bioetičkih stavova. Četvrta godina obogaćena je jednim kolegijem iz područja biblijske teologije: *Biblijska teologija Novoga zavjeta*. To je kolegij koji studentu omogućuje pregled poruke novoza-vjetnih spisa te kritičko vrjednovanje cjelokupne poruke Novoga zavjeta. Kolegij *Duhovno bogoslovlje* uči vrjednovati kršćansko duhovno iskustvo u životu Crkve. Uz navedene kolegije slušaju se također kolegiji *Crkvena glazbena kultura* pomoću kojeg se upoznaju crkveni dokumenti o glazbi, a svećenički kandidati slušaju kolegij *Svećenička pjevačka služba* koja ih osposobljuje za pjevanje svega onoga što liturgijske knjige predviđaju da bi se trebalo pjevati u liturgiji. Svaki student u zimskom semestru upisuje seminar i dva izborna kolegija. Ponudeni izborni kolegiji u zimskom semestru jesu: *Sakramenti (osim ženidbe)*, *Duhovnost Staroga zavjeta*, *Mariologija* i »*Psihopatološki*« *tipovi nezrele i moralno skrupulozne religioznosti*, a seminari: *Ženidbeno pravo:*

civilno i kanonsko zakonodavstvo, *Život i vjera pravoslavnih crkava, Ljudska prava i Socijalni nauk Crkve, Prethodne napomene liturgijskih knjiga, Patristička i srednjovjekovna dogmatska teologija, Osnove zbornskog pjevanja, Izabrane teme sakramentalne teologije i Pravo na život u vrtlogu samoodređujućih i proizvoljnih bioetičkih zahtjeva*. U ljetnom semestru student je dužan upisati seminar i jedan pisani elaborat iz jednog obvezatnog kolegija po izboru, kao i dva izborna kolegija. Od izbornih kolegija u ljetnom semestru ponuđeni su: *Redovništvo, Misiologija, Glazbeno oblikovanje liturgijskih slavja i Osnovni pojmovi gospodarske etike*, a od seminara: *Sakramenti i blagoslovine: izabrana pitanja, Katoličko-pravoslavni ekumenski odnosi, Svetkovine i blagdani, Pastoralni izazovi u diktaturi relativizma, Izabrana pitanja fundamentalne teologije, Konfliktna pitanja biomedicinske tehnologije i genetskoga inženjeringa, Teologija Josepha Ratzingera i Klerički celibat*.

Martina Glavašić, IV. god.

V. god.

Vidjeli smo u prethodnim godinama studija da nam na raspolaganje stoje mnogi kolegiji, kako glavni tako i izborni i seminari. Polaganjem istih stječemo mnoga znanja i kompetencije u našem budućem, kako intelektualnom, tako i socijalnom i duhovnom djelovanju. Ne ulazeći potanko u objašnjavanje pojedinih kolegija, koji nam se nude pri upisu na petu godinu filozofsko-teološkoga studija, htio bih naglasiti da se ova godina uvelike razlikuje od prethodnih četiriju. Naime, prve dvije godine studija filozofski su prožete, dok zadnje tri teološki i praktično. Zaustavio bih se na ovom *praktično* jer je upravo taj pojam specifikum pete godine. Naime, u izobilju dvadesetak kolegija, peta godina na specifični način nudi kolegije usko i konkretno vezane za naš budući angažman i djelovanje, kako svećenika, tako i vjeroučitelja u Crkvi. Tako

imamo u zimskom semestru kolegije: *Temeljna pastoralna teologija, Didaktika i metodika, Spolni i ženidbeni moral, Sakramenti općenito, IV. knjiga Zakonika, Istočno bogoslovje*, te izborne: *Biblijska antropologija NZ-a, Svetost života i odgovorno roditeljstvo, Izabrane teme antropologije/ekleziologije*. Polaganjem istih stječemo kompetencije za aktivno djelovanja u onom temeljnom ljudskom poslanju dobivenog od autoriteta, Isusa Krista, navještaju i autentičnom svjedočenju evanđelja. Kao svećenici pa i laici, susretat ćemo se s mnogim pitanjima pastoralne, odgojne, sakramentalne naravi na koja ćemo morati znati odgovoriti i pomoći ljudima, ali i posvjedoči zauzetost za trajno napredovanje u svetosti i angažmanu u radu koji nam je darovan. Zlatno pravilo u tomu smislu glasi, da bismo nešto mogli dati, to najprije moramo imati. Tako moramo steći određena znanja i kompetencije, kako bismo na praktičan, jednostavan, narodu razumljiv način mogli to iznijeti i vlastitim životom posvjedočiti. S druge strane u ljetnom semestru nude nam se takoreći gotovo isti kolegiji, ali u užem, posebnom smislu za još bolje i dublje razumijevanje onoga što studiramo, ali i živimo. Tako imamo sljedeće kolegije: *Sakramenti posebno, Posebna pastoralna teologija, Liturgijska sakramentologija, Teološka socijalna etika, V., VI., i VII. knjiga Zakonika*, te nekoliko izbornih kolegija: *Penitencija, Mistagoške kateheze Ćirila Jeruzalemskoga, Moralno-bioetička dijagnostika suvremene biomedicine, Izabrane teme eshatologije/pneumatologije*. Što je to isto u zimskom i ljetnom semestru? Iz priloženoga se zaključuje da su to prva dva navedena kolegija, koja se produbljuju i povezuju s ostalim kolegijima. Takoreći, cijeli je studij jedna šuma sastavljena od mnoštvo drveća (kolegija) u koju ulazi jedan student sa sjekirom i iskorištava što mu se nudi. O njegovu trudu ovisi koliko će nakon studija ponijeti i drugima dati. Mora paziti da ne ponese (*pre*)više nego što može ponijeti, jer ovaj studij ne nudi niti

želi ponuditi detaljno proučavanje pojedinog kolegija, već uvid u mnoge stvari koje su budućem teologu potrebne za razborito promišljanje i donošenje odluka. Svakako da se određeni segmenti produbljuju, ali to su segmenti od konstitutivne važnosti kako bi se stekla znanja i kompetencije u onom bitnom u sutrašnjem radu s ljudima. Konačno, jedna potpuno nova karakteristika jest pisanje diplomskoga rada iz područja teologije koji mu je na srcu i koje mu je najzanimljivije, kako bih dosadašnji studij

mogao okruniti magistriranjem, obranivši diplomski rad i položivši završni ispit. Ukratko govoreći, završni ispit ima tri dijela od kojih jedan pokriva diplomskom radnjom, drugi bira sam prema vlastitim afinitetima, dok mu treći dio dodjeljuje povjerenstvo za diplomske ispite. Položivši sve propisane ispite, i ovaj posljednji dio studija, stječe stupanj magistra teologije te mu se omogućuju sva ona prava koja su mu pridržana prema Statutu Fakulteta.

Luka Ivković, V. god.

Pastoralna godina

Bogoslovi, tj. svećenički kandidati, studiraju teologiju zajedno sa svim studentima laicima i tijekom petogodišnjeg studija među njima nema razlike na toj razini. Ipak, oni žive u Bogoslovnom sjemeništu, gdje njeguju život u zajednici i gdje pod vodstvom svećenika odgojitelja brinu o svojem ljudskom, duhovnom i pastoralnom vidu formacije. Stoga se ubrzo uvidjela potreba da se svećeničkim kandidatima osmisli i uvede tzv. pastoralna, tj. šesta godina studija. Tijekom dugoga niza godina mijenjao se i koncept te pastoralne godine, koja je jedno vrijeme bila i specijalistički studij u sastavu sveučilišnoga programa. Od akademske godine 2016./2017. pastoralna godina ima dva turnusa po tri tjedna. Iako đakoni na početku akademske godine, tj. nakon đakonskoga ređenja, bivaju poslani u jednu župu, oni nisu potpuno uključeni u pastoral one župe u kojoj su na đakonskom praktikumu, nego vrijeme provode i u sjemeništu te pohađaju i dalje predavanja. Sjemenište je tako i dalje zaduženo za njih te ima brigu za odgojno-duhovni vid svih đakona. I tomu se ozbiljno treba pristupiti, osobito jer su ovo prvi koraci u pastoralu i uopće početni koraci djelovanja u službi Crkve.

Osim što pohađaju predavanja, u sklopu šeste godine u velikoj mjeri prisutne su i prak-

tične pastoralno-katehetske vježbe. Stoga je smisao te šeste godine fakulteta osposobiti svećeničke kandidate za njihovo pastoralno djelovanje, sada kao đakona, a kasnije u osobi župnoga vikara te u konačnici župnika. U skladu s tim i kolegiji koje slušaju puno su konkretniji. Stoga kolegiji, iako imaju obrazovno-studijski koncept, ipak imaju naglasak na konkretnom slavljenju sakramenata, predvođenju različitih pobožnosti te blagoslovina.

Svakako neizbježno da se nešto od gradiva ponovi i u ovoj godini. Govori o celibatu i beženstvu svećenika bili su aktualni i tijekom redovitoga studija. Međutim, sada se ono povezuje sa stvarnim i konkretnim življenjem istoga. I homiletika i propovjedništvo sada su nadopunjeni predavanjima i praktičnim vježbama iz retorike gdje stručno osposobljena osoba poučava retoričkim vještinama.

Pastoralna, šesta ili kako se još zove đakonska godina jest nešto bitno i različito, a opet usko povezano s cjelokupnim studijem. Stoga je ona primjena onoga znanja koje su đakoni stjecali tijekom predavanja, pisanja seminara i elaborata, proučavanja literature te u konačnici tijekom istraživanja za vrijeme pisanja diplomskih radova.

Nikola Kaurin, đakon

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI

Zajedničkim snagama

Katolički bogoslovni fakultet, osim znanstvene formacije svojih polaznika, neguje zajedništvo i potiče kreativnost studenata ponudom brojnih izvannastavnih aktivnosti koje studentima stoje na raspolaganju.

Dramska skupina

Već dugi niz godina na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu djeluje dramska skupina koja za glavni cilj ima osmišljanje, pripremanje i izvođenje prigodnih skečeva, igrokaza i predstava. Postava dramske skupine broji petnaestak članova. Studenti se, praćeni moderatoricom, dr. sc. s. Silvanom Fužinato, i koordinatoricom, doc. dr. sc. Suzanom Vuletić, koje nas prigodno okupljaju, odabiru tematski prikladne dramske izvedbe, domišljavaju naše prijedloge i uvježbavaju s nama uloge te se brinu za koreografiju predstava koje slijede uoči Božića, Uskrsa i Večeri studentskoga stvaralaštva.

Na Večeri stvaralaštva i Osječkom ljetu mladih akademske godine 2015./2016. dramska je skupina izvela predsta, samostalno osmišljeni scenarij, pod nazivom Obitelj – oaza milosrđa, dok su se na božićnoj večeri iste akademske godine glumci predstavili fantastičnim zabavnim igrokom *Božić u suvremenom društvu*. Studenti su prikazali dvije različite obitelji i njihov način proslave Božića: moderna obitelj slavila je bez kršćanskoga duha, vrjednujući samo ono materijalno i opipljivo, dok je katolička obitelj istinskim slavljem i molitvom pristupila velikom otajstvu utjelovljenja i pokazala svima pravi put.

U sklopu ovogodišnjega obilježavanja blagdana svetoga Nikole izveden je igrokaz *Uspravani sveti Nikola*, u kojem je naglasak bio na kršćanskim vrijednostima koje ne smiju proći nezapaženo te na tomu da se dobro dobrim vraća, a svaki rad ili napor vrjednuje. Na Večeri ususret Božiću ove je akademske godine izvedena predstava pod nazivom *Bernanosov isječak iz djela Razgovori karmelićanki*, čiji je cilj bio dočarati Francusku u 18. st. i život tamošnjih redovnica koje, unatoč teškim prilikama, na prvo mjesto stavljaju molitvu i vjeru u Boga. U tijeku su nove pripreme za nadolazeće pothvate.

Osim glume, dramska je skupina mjesto stvaranja novih prijateljstva, a opuštenu atmosferu pridonosi mogućnosti da studeni uče jedni od drugih i razvijaju svoje izražajne i scenske sposobnosti.

Marijana Kvaka, V. god.

Biblijska skupina

Biblijska skupina djeluje na Fakultetu već dugi niz godina te je kao takva urodila mnogobrojnim plodovima. Na redovitim mjesečnim susretima, okupljeni oko neiscrpnog izvora vode žive, a pod vodstvom dr. sc. s. Silvine Fužinato, u osobnom susretu s Božjom Riječi studenti nastoje otkriti i u sva-

kodnevnom životu utjeloviti spasenjsku istinu u njoj objavljenu. U tom svjetlu prvotni i temeljni cilj okupljanja susret je s Bogom i sa samima sobom u vjeri da gdje su dvojica ili trojica u Isusovo ime sabrana, da je i on među njima (usp. Mt 18, 20).

Sveto pismo ne možemo i ne smijemo sveći samo na informativnu razinu, budući da nas Božja Riječ ne samo informira nego prije svega formira kao ljude i kao vjernike. Stoga je praktični rad s biblijskim tekstovima od iznimne važnosti i koristi, kako za osobni rast i sazrijevanje, tako i za one kojima će teolozi danas-sutra tu Riječ tumačiti.

No ovi su susreti ujedno i prigoda za međusobno upoznavanje kao i za razmjenu iskustava koja uvijek iznova obogaćuju i koja mogu biti od pomoći u pastoralnom djelovanju koje će studentima kao vjernicima i teolozima biti povjerenje.

Ivana Žavcar, II. god.

KBF TV

KBF TV mlada je ekipa TV novinara osnovana 16. prosinca 2015. god. s ciljem pripremanja video priloga sa znanstvenih događanja na našem Fakultetu.

Svi prilogi objavljuvani su na *Youtube* kanalu Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu. Osim toga, novinari KBF TV-a prijatelji su koji se druže međusobno te zajedno smišljaju nove ideje kako bi u najboljem svjetlu predstavili Fakultet. U skupini KBF TV vlada zdrav kršćanski duh u kojem nema toliko kritike koliko ima miroljubivoga usmjeravanja da se posao obavi što je bolje moguće. Skupina broji šest članova, a tu je i suradnik sistemac Marin Ivanišić koji je uvijek na ras-

polaganju, kadgod zatreba bilo kakva tehnička pomoć.

Leonnel Radinski, IV. god.

Studentski list *Teofil*

Na inicijativu đakovačkih studenata teologije pokrenut je 2000. god. informativni tjedni listić s raznim obavijestima i prigodnim priložima. S vremenom je, budući da se ta inicijativa pokazala vrlo korisnom, tjedni listić počeo izlaziti u većem formatu kao mjesečnik u nakladi od 160 do 200 primjeraka. Bio je to ozbiljniji oblik listića pod nazivom »List studenata Teologije u Đakovu« koji je kasnije dobio i svoje pravo ime *Teofil*. Naziv lista možemo protumačiti etimološki: on dolazi od grčkih riječi Θεός (Bog) i φιλέω (ljubim, volim). Tako *Teofil* zapravo označava onoga koji ljubi, tj. voli Boga. No taj termin možemo promatrati i kao sastavnicu od dviju kratica: TEO kao teologija i FIL kao filozofija što zapravo označava filozofsko-teološki studij. Od akademske godine 2005./2006., kada je Teologija u Đakovu uzdignuta na razinu Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, *Teofil* postaje službeni odraz Fakulteta. Tako je *Teofil* počeo izlaziti u tiskanom formatu veličine A5. Jedno je vrijeme izlazio semestralno, a sada izlazi kao godišnji studentski list u kojem studenti Katoličkoga bogoslovnog fakulteta obrađuju različite teme, pišu znanstvene članke, promišljanja, osvrte, ali i predstavljaju izvannastavne aktivnosti na Fakultetu, kao i različita događanja tijekom godine. Za sistematizaciju časopisa odgovara prodekanica Suzana Vuletić, a od ovoga broja, glavni je urednik Bruno Diklić, koji zajedno s predstavnicima sa svake studentske godine

preraspodjeljuju određene tematske cjeline, zastupljene u pojedinim rubrikama časopisa *Teofil*.

Bruno Diklić, II. god.

Karitativna skupina

Studenti Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu, zajedno s voditeljicom karitativno-humanitarnih aktivnosti, doc. dr. sc. Suzanom Vuletić, već tradicionalno svake godine u vrijeme adventa, Uskrsa i povremeno tijekom godine, organiziraju niz izvannastavnih programa kojima se pokušava njegovati duh solidarnosti prema bližnjima, osamljenima, napuštenima, bolesnima, siromašnima...

Intenzivna druženja na radionicama započnu već tijekom studenoga, kako bismo imali dostatno izrađenih materijala koji se tijekom adventa nude za simbolične priloge prikupljajući sredstva za potrebe zajednica, ustanova, udruga i organizacija koje brinu o djeci i odraslima s posebnim potrebama, djeci bez roditeljske skrbi, bolesnicima i socijalno ugroženima. Ove su godine studenti karitativne skupine pomogli udrugu *Vjera i svjetlo – Tratinčice majke Marije Terezije* novčanim iznosom; Dječjem domu kuća: »Lješnjak« SOS, dječjem selu Ladimirevci donirana su dva bicikla za djevojčice te 72 poklon paketića za ostalu djecu koja borave u dječjem selu. Studenti humanitarne skupine KBF-a pripremili su i anđelčice s prigodnim utješnim biblijskim recima na lijepo ukrašenim ceduljicama za djecu pedijatrijskoga odjela KBC Osijek. U posjetu Domu za starije u Đakovu, uz predstavnike karitativne skupine, sudjelovao je zbor »Ruah« kao i svi bogoslovni, animirajući i unoseći veselje nadolazećih blagdana. Studenti su u zajedničkom druže-

nju s 220 stacioniranih i pokretnih štićenika staračkoga doma podijelili zlatovezne čestitke s poticajnim mislima božićne radosti i na taj način nastojali prenijeti duh zajedništva i osjetljivosti za usamljene i bolesne.

Ovom prilikom zahvaljujemo svim angažiranim studentima, kao i prolaznicima đakovačkoga korza koji su iskazali svoju empatiju i socijalnu osjetljivost te na taj način poduprli našu humanitarnu inicijativu. Zahvaljujemo i Katoličkomu bogoslovnom fakultetu za donaciju materijala kao i Studentskomu zboru Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

Ivana Katilović, V. god.

Radio emisija *Budi svet*

Od akademske godine 2016./2017. Katolički bogoslovni fakultet uključio se u program Studentskoga radija UNIOS koji realiziraju, uz pomoć mentora, studenti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. U suradnji s članovima DUHOS-a, udruge koja brine za duhovnost studenata na osječkom Sveučilištu, studenti našega Fakulteta sudjeluju u vjerskom programu, tj. u emisiji *Budi svet*. U toj se emisiji mogu čuti zbivanja i događanja na našem Fakultetu, razne teme iz različitih područja teologije, poticajna duhovna razmatranja u jakim liturgijskim vremenima i drugo. Emisija traje 30 minuta i reprizira se jednom tjedno.

Andreja Tarle, V. god.

Mješoviti pjevački zbor

Mješoviti pjevački zbor pri Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu osnovan je davne 1994. god. na inicijativu studenata Teologije u Đakovu i tadašnje prof. Mirte Grubišić, koja je

ujedno bila i prva voditeljica zbora. Nakon nje vodstvo zbora preuzeo je mo. Vinko Sitarić, a trenutni je voditelj mo. Ivan Andrić. Zbor izvodi različiti repertoar, a većinom su to skladbe sakralnoga karaktera. U zboru se osobito njeguje višeglasno pjevanje, ali i koralni (gregorijanski) napjevi, pučka popijevka, ali i modernija glazba. Zbor izvodi djela mnogobrojnih poznatih autora crkvene glazbe. Svake godine Mješoviti pjevački zbor sudjeluje u različitim programima u organizaciji Fakulteta: na početku godine zbor animira misu zaziva Duha Svetoga, za Dan Fakulteta zbor pjeva na misi i svečanoj akademiji, na Večeri ususret Božiću, na uskrsnom čestitanju te na misi zahvalnici na kraju akademske godine (*Tē Deum*). Zboraši se okupljaju na probe jednom tjedno.

Bernarda Petričević, V. god.

Studentski zbor *Ruah*

Studentski zbor *Ruah* osnovan je 2011. god., kada je otvoren i studentski dom. Zbor je osno-

van na inicijativu studenata i duhovnika doc. dr. sc. Grge Grbešića. Prvenstveno je osnovan radi animiranja svetih misa u studentskoj kapelici te euharistijskih klanjanja četvrtkom navečer. Kada je zbor 'stao na noge', uz redovita animiranja liturgijskih slavlja u studentskoj kapelici, uslijedila su gostovanja zbora na različitim župama diljem Đakovačko-osječke nadbiskupije (Stari Jankovci, Semeljci, Kortina, Vinkovci, Bilje, Osijek, Đakovo, Gundinci, Valpovo, Široko Polje, Selci Đakovački, Strizivojna, Stupnički Kut, Privlaka). Uz to, zbor je dva puta nastupio u Subotici (Srbija) i jednom u Frankfurtu (Njemačka). Također zbor ima objavljenu i snimljenu jednu autorsku pjesmu pod nazivom Tajna Božje ljubavi (J. Matezović). Godine 2013. zbor je sudjelovao na *Bo-nofestu*. Uz to, zbor sudjeluje na svim svečanostima na Fakultetu, a broji oko 15 članova. Repertoar čine uglavnom duhovne šansone i moderna duhovna glazba za mlade. Zbor prate zvuci tamburice, gitare, kahone i klavira.

Agata Puhalo, IV. god.

INTERVJU

S profesorima i studentima

Intervju s novim profesorima

Od ove akademske godine na našem Fakultetu predaju novi profesori. Zamolili smo ih da nam za naš studentski list odgovore na nekoliko kratkih pitanja.

Priredila: Martina Peunić, III. god.

Dr. sc. Sanda D. Smoljo, teologinja, psihologinja i psihoterapeutkinja, od ove godine na đakovačkom KBF-u predaje izborne kolegije *Razvojna psihologija* i *Pastoralna psihologija*. Studirala je dubinsku psihologiju na Papinskom sveučilištu *Gregoriana*, a 2015. god. doktorirala je disertacijom koja nosi naslov »The influence of Catholic identity on the development of Christian intersubjectivity within the dynamics of the catholic couple« (Utjecaj katoličkoga identiteta na razvoj kršćanske intersubjektivnosti unutar dinamike katoličkoga para).

Profesorice Smoljo, koja je važnost psihologije za teološka razmatranja?

Drugi Vatikanski sabor u pastoralnoj konstituciji *Gaudium et spes* u br. 62 otvara vrata suradnji teologije i psihologije, a i kasniji dokumenti, posebice oni koje se bave pitanjem formacije svećeničkih kandidata, naglašavaju važnost doprinosa psihologije za svećeničku izobrazbu (OT, RF, PDV). Kao teologinja i psihologinja vidim važnost konstruktivnoga dijaloga između teologije i psihologije, a »susret« ovih dviju autonomnih disciplina pokazuje se naročito plodnim unutar interdisciplinarne antropologije, koja je otvorena transcendentnom, i koja čovjeka promatra kao cjelovito tjelesno-psihičko-društveno i duhovno biće. Teologija nas uči da *cristianum* sebe ostvaruje time što se nadilazi u ljubavi prema Bogu i prema bližnje-

mu: »čovjek ne može potpuno naći sebe osim po iskrenom davanju samoga sebe« (GS 24).

U teološkom kurikulumu psihologija može ponuditi niz modela koji pomažu boljem razumijevanju čovjekovih psihičkih predispozicije ili sklonosti koje u sebi nosi, i koje ga vode da bude konzistentan ili nekonzistentan u onom što proklamira (moralne i religiozne vrijednosti) i što uistinu čini u svojem životu. Imati uvida *kako* funkcionira psihodinamika može pomoći u korigiranju i pročišćavanju motivacije koja potiče čovjeka da traži Boga i da se nesebično daruje drugomu. U procesu purifikacije motivacijskih elemenata postupno dolazi do »kvalitativnog skoka«, koristeći se ignacijanskom terminologijom, dolazi do prijelaza od prividnoga dobra prema istinskom dobru, što vodi čovjeka prema autentičnom življenju evanđeoskih vrijednosti. Psihologija, posebice dubinska, može pomoći u razumijevanju kako čovjekova dinamika – svjesna i nesvjesna – može uvjetovati tlo na koje pada Božja riječ, razumjeti je li čovjek uistinu prihvaća, i *kako* prihvaća Božju riječ (usp. parabola o sijaču Mt 13, 1-23), te kako različiti oblici ograničenja slobode – esencijalne i efektivne – mogu biti prepreka za rast u vjeri i interpersonalnim odnosima.

U središtu teologije jest i teologija križa po kojem dolazi spasenje. No, na psihičkoj razini, utjecaj nesvjesne dinamike uz automatsko

korištenje raznih obrambenih mehanizama može utjecati na osobu tako da ona izbjegava bolna iskustva – teologiju križa, što posljedično opstruira duhovni napredak. U tom smislu psihološko-terapeutski pristup može pomoći u rješavanju određenih unutarnjih kočnica i blokada, koje se na naravnoj razini opiru nadnaravnom rastu u evandeoskim vrijednostima. Kako bismo shvatili misterij čovjeka, moramo mu pristupiti interdisciplinarno, a psihološki je doprinos u tom smislu *dio u mozaiku* cjelovitijega shvaćanja tajne čovjeka. Ne može se psihologiju teologizirati, niti teologiju psihologizirati, ove dvije discipline ne treba promatrati u isključivom stavu »ili – ili«, niti po modelu poistovjećivanja. Naime, riječ je o dva autonomna područja, koja u dijaloškom susretu pomažu razumjeti tajnu čovjeka na njegovu »hodočasničkom putu«.

Kao što psihologija može doprinijeti boljem razumijevanju čovjekova psihičkog života, i time unijeti »osvježen« vidik u teološka razmatranja o čovjeku, također, teologija, koja nam govori *tko je čovjek* i koji je njegov *konačni cilj života*, može ponuditi psihologiji, koja je otvorena za transcendenciju, konačni izvor smisla koji je u osobi Isusa Krista.

Koje je Vaše viđenje kolegija koje predajete na KBF-u?

Kolegij *Razvojne psihologije i Pastoralne psihologije*, koje predajem na KBF-u u Đakovu, smatram važnim i korisnim dijelom filozofsko-teoloških traktata iz dva razloga. Prvi razlog, sastoji se u tom da studenti bolje upoznaju, razumiju i prihvate sebe. Drugi razlog, koji je uvjetovan prvim, podrazumijeva to da, što student bolje, istinski poznaje sebe i prihvaća sebe u cjelovitosti, bit će sposobniji razumjeti i prihvaćati druge osobe koje mu budu povjerenе u pastoralnom radu, a posebice one koje su različite od njega po naravi i uvjerenju. Posljedično, ovakav način djelovanja utječe i na povećanje apostolske uspješnosti.

Valentina Sudić, lic. theol., od ove je akademske godine na našem Fakultetu zaposlena kao naslovni asistent. Prof. Sudić naša je bivša studentica, stoga nam je posebno drago što je od ove godine ponovno među nama. Licencijat iz biblijske teologije postigla je na Hochschule Sankt Georgen u Frankfurtu am Main, gdje priprema i doktorat iz egzegeze Novoga zavjeta. Trenutno piše nacrt rada (*exposé*) koji ide u smjeru pojma askeze i bezbračnoga stanja u Lukinu evanđelju.

Profesorice Sudić, kako gledate na nove pristupe proučavanja Svetoga pisma i na njihovu primjenu u konkretnoj nastavi?

Biblijska se znanost u 20. st. naglo razvijala. Sveto pismo postalo je knjiga dostupna svakom čovjeku. Bibličari se još uvijek svakodnevno trude otkriti puninu značenja zapisane Riječi i na što jednostavniji način prenijeti je današnjemu čovjeku. Razvojem egzegetskih analiza ulazimo u dubinu teksta i osvjetljujemo njegovu poruku. Samo dobro učinjena egzegeza može uroditi kvalitetnom teologijom. Budući da je Sveto pismo jedan od glavnih izvora za teološki nauk, cilj svih biblijskih kolegija jest svratiti pozornost na svetopisamski tekst. Zauzaviti se nad njim. Tumačiti riječ po riječ i shvatiti napisano. Ako razumijemo temelj, lakše ćemo shvatiti »nazidano«.

Kakva su Vaša iskustva predavanja na KBF-u, i s obzirom na iskustvo studiranja i rada, koja je Vaša poruka studentima?

KBF u Đakovu ima, unutar svojih zidina, jednu posebnu klimu radosti i jednostavnosti akademskoga nivoa koju ja na drugim fakultetima nisam susrela. Biti predavač na KBF-u jednako mi je lijepo kao što mi je bilo lijepo studirati ovdje. Današnja Crkva treba radosne širitelje Radosne vijesti. Zato, sve što činite, činite radosni! *Uvijek se radujte! Bez prestanka se molite! U svemu zahvaljujte!* (1 Sol 5, 16-18a)

Dr. sc. s. Finka Tomas od ove je akademske godine na KBF-u u Đakovu kao vanjski suradnik i naslovni predavač. Članica je Družbe Milosrdnih sestara sv. Križa. Teologiju je studirala na Filozofsko-teološkom institutu Družbe Isusove u Zagrebu, a nakon toga je pohađala studij duhovnosti na Papinskom teološkom fakultetu *Teresianumu*. Godine 1999. doktorirala je disertacijom koja nosi naslov »Il carisma delle suore della Santa Croce. Analisi dinamica delle sue espressioni nella vita dei Fondatori e nella storia dell'Istituto« (Karizma Milosrdnih sestara sv. Križa: dinamička analiza njezine prisutnosti u životu utemeljitelja i povijesti Družbe).

Profesorice Tomas, koja je važnost duhovnosti za samu teologiju, ali i za život studenata?

Ako teologiju promatramo kao disciplinu koja sustavno proučava Božju Objavu, sadržanu u Svetom pismu, koja se po vjeri otkriva čovjeku, duhovnost ide za pounutrašnjjenjem te iste Objave Božje trajnim produbljivanjem i osobnim iskustvom.

Smatram potrebnom veću povezanost između ovih dviju disciplina da potrebna teološka spekulacija ne bi ostala beživotna i da se duhovnost ne bi pretvorila u čisto lutanje za površnim iskustvima.

U tom razmišljanju nadahnjuju me riječi A. Domazeta koji kaže: »Duhovnost je osnovna dimenzija teologije i uvjet obnove 'svete znanoosti'. Da bi se teologiji vratila njezina iskonska duhovna dimenzija, potrebno je iznova uspostaviti neprekinuti ili kružni hod između evandeoske poruke, razine osobnoga iskustva, te naposljetku dosegnuti razinu teološke refleksije.«

To će se dogoditi, po mom mišljenju, kada na našim učilištima budu ponovno prisutniji sadržaji duhovnosti, svedeni u zadnje vrijeme gotovo na minimum. Teško je vrjednovati ono o čemu se vrlo malo ili gotovo ne govori, dok

smo istovremeno svjedoci potrebe za duhovnim sadržajima, jer suvremeni čovjek »čezne za onim što mu daje dublji smisao«, potvrđuje K. Rahner.

Iz svega ovoga proizlazi moja poruka studentima da će studij teologije biti to korisniji što više bude povezan s praktičnim životom po vjeri i s iskustvom osobne vjere. Tada će čovjeku današnjice, kojemu smo poslani, donositi poruku mira, radosti i nade, kroz prepoznatljivu duhovnu svježinu.

Kakva su Vaša iskustva predavanja na KBF-u?

Rad na KBF-u, po preuzimanju službe predavača, nije mi bio potpuno nepoznat. Naime, od god. 2002. do 2006. održavala sam na istom seminaru iz kolegija *Duhovno bogoslovlje* za studente različitih godina dodiplomskoga studija. Sada je iza mene tek jedan semestar redovnih predavanja, tijekom kojega sam bila angažirana u tri kolegija: *Duhovno bogoslovlje*, *Duhovnost Staroga zavjeta* i *Poziv u Novom zavjetu* (seminar). Mogu reći da se kao predavač dobro osjećam i da sam sa studentima, kao i s ostalim profesorima, našla dobar način komunikacije te mi je želja da tako i ostane. Općenito, osoblje na KBF-u doživljavam savjesnim i odgovornim, otvorenim i spremnim na pomoć i usluge.

Inače, volim mlade ljude i rad me s njima osvježuje i potiče na nova istraživanja. Nastojala sam ih motivirati za rad i studij jer imaju puno energije i u stanju su jako puno učiniti. Njihova povratna informacija u odnosu na mene i na moje kolegije, pozitivna je. Sve što sam tražila po pitanju literature i osobnoga rada marljivo su ispunili i zaslužili su dobre ocjene. I ja sam se osobno obogatila surađujući s njima. Stalo mi je do toga, što se i ovdje trudim, da ponudenu materiju izložim na uvjerljiv i kreativan način, kako bi je studenti s voljom prihvatili. To mi je garancija da će izloženi sadržaj ostaviti traga na pojedincu i biti usvojen u životu.

Intervju s najboljim studentima

Priredila: Ivana Žavcar, II. god.

Već nekoliko godina Dekan našega Fakulteta, prigodom *Dies facultatis*-a, nagrađuje studente s najbolje ostvarenim prosjekom. Postavljanjem nekoliko pitanja, upoznat ćemo se sa studentima različitih godina koji su tijekom prošle akademske godine dobili nagradu. To su redom: za I. god. Bruno Diklić, za II. god. Slađana Bradarić i Domagoj Brkić, za III. god. Leonnel Radinski, za IV. god. Ivan Kunčević i za V. god. Željko Filajdić. Uz najbolje studentske prosjeke, cijeni se i kvaliteta pisanja diplomskoga rada. Tako je bivša studentica Anamarija Ćosić dobila nagradu za najbolji diplomski rad za 2015./2016. godinu te smo i nju zamolili da nam se detaljnije predstavi.

Pitanja za nagrađene studente s najboljim prosjekom ocjena

1. *Možete li se ukratko predstaviti čitateljima Teofila?*
2. *Koja je »tajna« Vašega uspjeha?*
3. *Motivacija i metoda? Što savjetujete ostalim studentima?*
4. *Koji je Vaš omiljeni kolegij (ili više njih) i zašto?*

Bruno Diklić

1. Ime mi je Bruno Diklić, a dolazim iz slavonskobrodske župe sv. Dominika Savija. Završio sam Međubiskupijsko sjemenište i Nadbiskupsku klasičnu gimnaziju u Zagrebu (2011.-2015.), a sada sam druga godina na našem Fakultetu.

2. Nema neke posebne tajne uspjeha. Ako hoćemo biti dobri teolozi, trebamo se *baviti Bogom* (i onim Božjim) u punom smislu te riječi, trebamo se zanimati i baviti teologijom.

3. Čini mi se da bi svatko trebao imati neku osobnu motivaciju i metodu učenja koja njemu odgovara. Što se tiče metode učenja, osobno najčešće ležim na krevetu i čitam ili pak hodam po sobi i pravim se da nekomu prepričavam ili objašnjavam gradivo.

4. Od kolegija, koje sam dosad slušao, zanimljivi su mi oni s područja biblikuma, a volim i grčki i latinski jezik.

Slađana Bradarić

1. Zovem se Slađana Bradarić i dolazim iz župe sv. Ilije, proroka, iz mjesta Brodski Stupnik, nedaleko od Slavonskoga Broda. Dolazim iz obitelji s još jednim, šest godina starijim, bratom, ali moje uže i šire obitelji ima zaista mnogo, raspršenih po svim stranama svijeta! Pohađala sam opću gimnaziju »Matija Mesić« u Slavonskom Brodu do 2014. god., kada sam upisala prvu godinu KBF-a, a trenutno sam 3. god. studija. Nagrađeni prosjek za drugu godinu bio je 5,00.

2. Uspjeh i znanje, prema mojem mišljenju, traže mnogo žrtve, odricanja i vremena. Nema tu nikakvoga posebnog recepta ili metode. Na rad me je ponajprije tjerala ljubav prema onom što studiram, jer sam donijela odluku da ću upisati teologiju već početkom srednje škole; htjela sam najviše od svega upo-

znati Boga i samu teologiju koliko je moguće, intelektualno i duhovno, a kako godine studija teku, uviđam kolika odgovornost leži na nama teolozima i kakvi nas izazovi čekaju u svijetu. Često mi bude teško natjerati se na rad, ali uz Božju pomoć otrgnem se iz šaka lijenosti i prionem uz učenje.

3. Svatko od nas ima različite motive radi kojih uči, usavršava se i bori se za uspjeh, a moja motivacija nisu nikako bile dobre ocjene, nego isključivo ljubav prema teologiji i, s druge strane, dovoljna količina znanja kao orijentir u izgrađivanju vlastite duhovne i intelektualne osobnosti. Najbolji savjet, koji mogu dati ostalima, jest onaj koji primjenjujem i na sebe, a taj je da je potrebno »zagrijati stolicu« za dobre rezultate i za manje stresa. Ono što mi je bitno pri učenju jest stalno mjesto za rad, a najčešće je to knjižnica jer se tamo najlakše koncentriram. Međutim, smatram da je bitno pronaći vremena za osobni odmor, za druženje s prijateljima, a najbitnija mi je molitva jer cjelokupno breme obveza predam Bogu i krećem u novi radni dan.

4. Nemam baš posebno omiljenih kolegija, ali zanimaju me kolegiji biblijske teologije radi toga što ih doživljavam pravim misterijem, s jedne strane izuzetno teški u svojem tumačenju, a s druge strane u otvorenosti i skrovitosti srca odišu jednostavnošću. Smatram da je svaki kolegij bitan za sazrijevanje i za daljnje učenje, svaki od njih predstavlja temelj za daljnji studij i priprema nas za uzvišenu ulogu na koju smo pozvani.

Domagoj Brkić

1. Zovem se Domagoj Brkić i dolazim iz Nijemaca, iz župe sv. Katarine, djevice i mučenice. Dolazim iz obitelji s još dvoje djece, starijom sestrom i mlađim bratom. Osnovnu školu pohađao sam u rodnom mjestu, a opću

gimnaziju u Vinkovcima. Imam 22 godine, a Katolički bogoslovni fakultet upisao sam akademске godine 2014./2015. Tijekom studija druge godine ostvario sam uspjeh 5,00 i zbog toga sam, odlukom Fakulteta, bio i nagrađen.

2. Od malena sam htio postati svećenik, a jedan od temeljnih uvjeta svakako je i završiti teološki studij. To me je u konačnici potaknulo da upišem ovaj Fakultet, a onda i motiviralo oko studija.

3. Posebnu metodu učenja nisam nikad imao, ali svakako se uspjeh najviše očitovao redovitim studijem. Druga godina bila je lakša s obzirom na studiranje, nego prva. Prva je još tražila prilagodbu i traženje vlastitoga načina, a u drugoj godini već se moglo na lakši način pristupiti studiju, no ne i manje odgovorno. Ipak, moram priznati da sam ponekad izišao iz radne atmosfere, pa je kasnije trebalo jače zasukati rukave i prionuti na rad. Bilo mi je vrlo važno i odvojiti dovoljno vremena za učenje pojedinoga kolegija kako bi znanje bilo trajnije i sam studij kvalitetniji. Filozofsko-teološki studij nikako nije nešto što samo treba odraditi. On daje bitan temelj za sve ono što dolazi kasnije. No, važno je cijeli naš studij o Bogu prožeti živom vjerom jer puko govorenje i širenje znanja o Bogu donosi malo ploda, ako tu nema iskrenoga uranjanja u Božje otajstvo i produbljivanja osobnoga odnosa s Trojedinim Bogom. Potičem zato sve da probude u sebi strast za Bogom bavljenjem teologijom, strast za samom teologijom.

4. Od kolegija, koje sam dosad slušao, svakako bih istaknuo Ivanovske spise i zbog samoga sadržaja kolegija, i zbog kvalitete predavanja. Slušajući ovaj kolegij mogli smo, kako to primjećuje kardinal Martini, uvidjeti kako je četrto evanđelje poput spirale. U njemu se sv. Ivan stalno vraća na njemu drage teme, ali uvijek u na dublji način. Uz Ivanovske spise, još bih istaknuo Kristologiju i Pavlove poslanice.

Leonnell Radinski

1. Zovem se Leonnell Radinski i dolazim iz župe Svih svetih, Đakovo. Nakon osnovne škole, koju sam pohađao u Gorjanima, upisujem Opću gimnaziju A. G. Matoš u Đakovu. Po završetku srednjega obrazovanja upisujem studij na KBF-u na temelju sveukupnoga vjerskog nauka u obitelji i župi, a primjerom moje majke Dubravke koja je svojim radom i zalaganjem također završila studij teologije.

2. Obitelj mi je velika potpora u studiranju i upravo su oni ti koji mi daju poticaj da uspijem u svom studiju. Sada sam na četvrtoj godini studija i sretan sam i ponosan što mogu biti članom baš ove akademske zajednice. Za moj uspjeh nema posebne »tajne«. Čovjek treba ustrajati u onom što želi i moliti se Bogu da uspije u svojoj želji i nakani.

3. Za uspjeh nema posebne definicije. Ako bi se trebalo uspjeh svesti na definiciju, tada bi ona bila sadržana u poniznosti i upornosti, koja vodi čovjeka prema naprijed. Ona omogućuje čovjeku da sluša druge oko sebe i da stječe nova znanja. Da poštuje druge i da ih uvažava. Zato i jest jedna od temeljnih karakteristika teologa: pomagati i služiti drugima oko sebe i truditi se mijenjati sebe i okolinu u kojoj se nalazi. To bi trebala biti polazna točka svakomu teologu i motivacija u radu, da znanje koje stekne može prenijeti na druge i pravilno im ukazati na temeljne vrijednosti naše vjere.

4. Moji omiljeni kolegiji više su spekulativne naravi: filozofija, moralna, fundamentalna i dogmatska teologija. No, ne smiju se izostaviti ni ostali kolegiji koji nas grade u zdravu osobnost. Zbog toga je svaki kolegij po svojoj prirodi i nauku jednako važan. Bitno je biti duhovan, jer je teologija bez duhovnosti

mrtva. Teško je teologizirati nešto što ne živiš i u što ne vjeruješ, a upravo duhovnost omogućuje da se ta nauka proživi u potpunosti. Duhovnost je ona koja je jača od bilo koje vrste znanosti. Primjeri pokazuju da su mnogi koji su priveli druge na kršćanstvo bili upravo snažne duhovne ličnosti i stvarno živjeli i vjerovali u ono što su ispovijedali.

Ivan Kunčević

1. Hvaljen Isus i Marija! Zovem se Ivan Kunčević. Pripadam Župi svetoga Martina, biskupa, u Privlaci. Bogoslov sam i student pete godine. Drugo sam od petero djece iz obitelji Boška i Ane, obitelji koju jako volim i njome se ponosim.

2. Vjerujem da mi je Bog dao veliki talent za razmišljanje i shvaćanje njegovih istina. Tijekom dosadašnjega života dao sam se zadiviti mudrošću Božjom koju sam prepoznao u živim svjedocima vjere. To me motiviralo da svojim trudom i životom zahvaljujem Bogu na svemu bogatstvu što sam ga primio iz njegove ruke.

3. Shvatimo tko smo i što želimo biti. Nastojmo odrediti cilj koji želimo postići, iako ćemo koji put promijeniti orijentir, naslućujući da postoje važniji ciljevi života. Kada smo načisto s vlastitim identitetom, onda preostaje pronaći odgovarajuću metodu i motivaciju – to mora svatko pojedinačno s Bogom.

4. Ne mogu zaboraviti prof. Marka Tomića i Opći uvod u Sveto pismo. Često mi naviru sjećanja na čovjeka koji sa suzama u očima predaje ne znanje, nego vlastito predanje na korist nama studentima i dar Bogu. Ima još jedan takav profesor na Fakultetu. Osobno me najviše zanima Osnovna moralna teologija i Duhovno bogoslovlje. Teško mi je ukratko objasniti zašto baš to.

Željko Filajdić

1. Zovem se Željko Filajdić, dolazim iz Župe sv. Grgura Velikoga, pape (Kaniža). Na 5. god. studija imao sam prosjek 4,955. Pohađao sam Klasičnu gimnaziju fra Marijana Lanosovića u Slavonskom Brodu.

2. Svugdje se oko nas olako piše o tajnama uspjeha ovoga ili onoga posla, ove ili one stvarnosti. Meni je to uvijek bilo teško locirati u vlastitom životu. Nisam nikada veliko povjerenje polagao u neki točno određeni model učenja ili organizacije koji bi na način *self-help* savjeta u istoimenoj literaturi otkrio »tajnu« uspjeha. To mi zvuči nerealno i zapravo je bijeg od odgovornosti i preuzimanja inicijative, kao da očekujemo neki *deus ex machina* koji će riješiti problem umjesto nas. Svatko je od nas u nečem uspješan, pa prema tomu svatko ima i »tajnu« toga uspjeha. Možda je odgovor upravo u tomu čemu smo posvećeni i u čemu smo uspješni: to nešto u sebi nosi privlačnost za kojom idemo i zbog koje ulažemo manji ili veći napor.

3. Za naše, studentske, prilike parafrazirao bih ignacijansku misao (*scintilla ignatiana*), za koju sam, što je vrijedno spomena, čuo od jednoga našeg profesora i potaknut njegovim promišljanjima, da tako kažem, »uronio« u njezinu dubinu: *Uči tako kao da sve ovisi o Bogu, a moli tako kao da sve ovisi o tebi.*

4. Uf, izbor omiljenog kolegija teško je pitanje. Izdvojio bih filozofske i biblijske kolegije te kolegije s područja dogmatske teologije (netko bi mogao reći: »Pa to je skoro pola studija!«). Razlog je uglavnom materija svakog od kolegija, koja mi je bila zanimljiva i koja je uz to, iako u svakom od područja različita,

međusobno isprepletena i upućena na onu drugu.

Pitanja za studenticu nagrađenu za najbolji diplomski rad

1. *Možete li se ukratko predstaviti čitateljima Teofila?*
2. *Koja je tema Vašega diplomskog rada i o čemu u njemu pišete?*
3. *Što savjetujete ostalim studentima za pisanje diplomskoga rada?*

Anamarija Ćosić

1. Živim u Slavonskom Brodu, u župi Bezgrješnoga Srca Marijina. Nakon završene Opće gimnazije, upisala sam filozofsko-teološki studij na KBF-u u Đakovu, a diplomirala sam 2016. god. Ovo je vrijeme studija za mene bilo, sasvim sigurno, blagoslovljeno vrijeme: prilika za upoznavanje kršćanske vjere, teoloških disciplina, za osobni rast i za sazrijevanje u vjeri i kršćanskoj duhovnosti.

2. Temu diplomskoga rada nije teško odabrati: smatram da to mora biti ono područje, ona tema koja u čovjeku izaziva pozitivan nemir i traži odgovore. Moj diplomski rad nosi naslov *Odnos između međureligijskog dijaloga i navještaja Crkve. Teološko-religijske perspektive u svjetlu misli Nikole Bižace*, napisan pod mentorstvom doc. dr. sc. Davora Vukovića. Cilj je rada promišljanje o suodnosu misijskoga poslanja Crkve i dijaloškoga poslanja u vremenu nakon II. vatikanskog koncila, u dokumentima crkvenoga učiteljstva i u specifičnom doprinosu hrvatskoga teologa Nikole Bižace.

3. U samom pisanju rada važno je čitati, promišljati, raspravljati o toj temi kad se za to ukaže prilika i, svakako, pisati.

NAŠA OSTVARENJA

Stvarati i ostvarivati

Zvona svetoga jutra

Mia Miranda Hancock, I. god.

I u ovo sveto jutro, dok se zrake sunca pokušavaju probiti kroz zatamnjena stakla ljudskosti, u meni gori želja za tobom.

Zdravo, Križu, jedina nado!

Pozdravljam te i saginjem glavu od tvog presvetoga lica.

U daljini vrhovi planina dosežu nebo, a ja zatvaram oči pred tobom, pred savršenstvom, jer nisam dostojna pogleda tvog. Srce moje nemirno je, a ovozemaljsko tijelo drhti od svete prisutnosti tvoje. Pružash svoje grijehom ranjene ruke te mi podižeš glavu da svoj pogled usmjerim prema tebi.

»Otvori srce svoje za silnu ljubav koju ti iz dana u dan dajem, pogledaj moje svete rane kojima spasio sam dušu tvoju, želim da osjetiš mir kojim tvoj nemir probijam«, tiho prošaptavaš neutješnoj duši, koju samo tvoja riječ izbavlja iz ponora ovozemaljskih zabluda.

Gospodine, što mi je učiniti da ispunim tvoju svetu volju, što mi je činiti da utješim srce tvoje?

O, kako silno duša ova želi poletjeti u zagrljaj tvoj, gdje je skrivena od nepravednog svijeta ovog, plaštem savršenstva tvog.

I sada, kad zvono otkucava svete jutarnje sate, sve više vjerujem u to da si ti, Gospodine, živ s nama i ne odustaješ od neutješnih i izgubljenih duša koje tragaju za savršenom ljubavi, za tobom.

Ostani, Isuse, bar još malo, dok ovozemaljske obveze ne pozovu me. I kad odem, pokušat ću ostati u prisutnosti koju si mi darovao sve dok me ponovno zvona svetoga jutra ne pozovu k tebi.

bl. Alojzije Stepinac
Kristijan Posavac, IV. god.

TRIPTIH

Martina Peunić, III. god.

NAMA NA DAR

Gospodarimo svime
jer imamo um.
Loše gospodarimo
jer ne vidimo čaroliju,
divotu kozmosa.

Sve služi samo nama.
Mjesec i zvijezde
rade treću smjenu
zbog nas.

Dan i noć,
buka i tišina,
strka i mir
izmjenjuju se
nama na korist.

Mi, stvorenja,
tako rado gospodarimo,
tako lako zanemarujemo
ili se lako oduševljavamo.
Ma koliko teško bilo nekada,
lako nam je.

Lako je gospodariti,
zanemariti,
oduševiti se,
voljeti...
Netko je sve stvorio zbog nas.

ZA MENE, ZA TEBE...

Tišina...
Ugodna moja tišina.
Ne bih je mijenjala ni za što.

Tišina dragocjena...
U njoj je mašta Božja.

U zoru, u tišini, kao prorocima,
lahorom puni i naše uske grudi.
Tišina... Lijek za boli u...
U njoj je pejzaž koji nadahnjuje.

Zora... Ah, ta ljepotica...
Odjenula ju je Ljubav
u zelenu, žutu, ružičastu,
plavu i lila haljinu.

I ... govori:
smiješi se,
zahvaljuj,
raduj se!
Sve je ovo samo za tebe!

ZAHVALNICA

Ponekad nemam
molitvene nakane.

Ponekad čujem
šum rijeke, pjev ptice,
zov prirode...

To je dovoljno,
sasvim dovoljno.

Shvatim da
ovaj svijet traži malo,
a uvijek se može više.

On mi daje tako puno,
a moje usne trebaju reći
samo riječ *hvala*.

KRONIKA

Znanstvena i društvena

Znanstvena kronika

Znanstveni simpozij »Melankolija između kreativnosti i depresije«. 14. listopada 2016. g. održan je Međunarodni znanstveni simpozij pod nazivom »Melankolija između kreativnosti i depresije«. Simpozij je započeo izlaganjem prof. dr. sc. Pija Colonnellea na temu »Sjeta, nihilizam, kriza razuma«. Drugo predavanje održao je prof. dr. sc. Raffaele Maiolini s temom »Pokušaj teologije melankolije u Romana Guardinija«. Dekan KBF-a u Đakovu, izv. prof. dr. sc. Ivica Raguž, govorio je na temu »Acedia – sedmi smrtni grijeh i melankolija«. Potom su uslijedila predavanja prof. dr. sc. Tatjane Jukić na temu: »Melankolija za modernitet (bilješke o Walteru Benjaminu)«, te izv. prof. dr. sc. Daniela Miščina s temom »Melankolija smrti Drugoga u opusu Jacquesa Derride«. Poslijepodnevni blok predavanja otvorila je prof. dr. sc. Valeria Sorge predavanjem »Melankolija u 'Parva naturalia' Agostina Nife«. Prof. dr. sc. Marina Vicelja Matijašić izlagala je na temu »Melankolija i umjetnost«, a izv. prof. dr. sc. Kristijan Krkač svoje predavanje sažeo je u naslovu »Cinik kao melankolik koji svoju depresiju drži pod nadzorom«. Sljedeće predavanje održao je dr. sc. Josip Bošnjaković s temom »Melankolija u doba narcisoidnosti«. Predavanjem »Strijele se tvoje zabodoše u me (Ps 38,3)« doc. dr. sc. Nike Bilića zaključen je simpozij. Nakon cjelodnevnog predavanja uslijedila je plodonosna rasprava prisutnih profesora, studenata i predavača.

Znanstveni simpozij prigodom 300 godina vinogradarstva i vinarstva u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji. 19. listopada 2016. g. održan je znanstveni simpozij

prigodom 300 godina vinogradarstva i vinarstva u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji. Prvo predavanje održao je vlč. Stjepan Maroslavac na temu »Vinogradarstvo u Đakovštini i na biskupijskom vlastelinstvu«. Sljedeće predavanje održao je nadbiskup u miru, mons. dr. sc. Marin Srakić, pod naslovom »Petar Bakić, biskup i vlastelin«. Posljednje predavanje u prvom bloku održala je dr. sc. Liljana Gašparec-Skočić na temu »Vino u životu i kulturi Hrvata«. Predavanje na temu »Nekoliko crtica o teologiji vina« održao je izv. prof. dr. sc. Ivica Raguž. Sljedeće predavanje održao je izv. prof. dr. sc. Zvonko Pažin s temom »Vino u bogoslužju«. Doc. dr. sc. Šimo Šokčević održao je predavanje na temu »Filozofija pijenja (i slavljenja)«. Predavanje na temu »Vinogorje Đakovo – prošlost, sadašnjost i budućnost« održao je doc. dr. sc. Mato Drenjančević. Sljedeće predavanje pripremio je doc. dr. sc. Vladimir Jukić, uz doprinos doc. dr. sc. Mate Drenjančevića i mag. ing. agr. Tonija Kujundžića. Predavanje je nosilo naslov »Utjecaj nekih ampelotehničkih zahvata na prinos i kakvoću grožđa«. »Nova metoda analize vina« bio je naslov predavanja dr. sc. Ivane Tomac. Doc. dr. sc. Anita Pichler, mag. ing. Ivana Ivić i izv. prof. dr. sc. Mirela Kopjar obradile su i pripremile predavanje »Utjecaj geografskih i klimatskih uvjeta na sadržaj tvari boje i arome u bijelim vinima đakovačkoga vinogorja«. Nakon Simpozija uslijedilo je poslijepodnevno druženje uz čašicu vina i obilazak vinograda Đakovačko-osječke nadbiskupije.

Znanstveni kolokvij prigodom objavljivanja apostolske pobudnice pape Franje

»**Amoris laetitia**«. 9. studenog 2016. g. održan je znanstveni kolokvij prigodom objavljivanja apostolske pobudnice pape Franje »Amoris laetitia«. Predavanje pod naslovom »Sakrament ženidbe: prirodni poredak prožet otkupiteljskom milošću« održao je đakovačko-osječki nadbiskup i metropolit, mons. dr. sc. Đuro Hranić. Sljedeće predavanje održao je doc. dr. sc. Nikola Vranješ na temu »Elementi, etape i perspektive pastoralna braka i obitelji prema apostolskoj pobudnici 'Amoris laetitia'«. Sljedeće predavanje održao je dr. sc. Stanislav Šota na temu »Pastoralno djelovanje s brakovima u neredovitim situacijama, napose rastavljenima i civilno vjenčanim prema 'Amoris laetitia'«. Zadnje predavanje znanstvenoga skupa održala je dipl. teol. Suzana Matošević s temom »Putevima bračne ljubavi«. Skup je moderirala doc. dr. sc. Suzana Vuletić.

Međunarodni znanstveni simpozij »1416. – 1456.: Opservantizam između Rima i srednje Europe«. 10. studenog 2016. g. na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu započeo je međunarodni znanstveni simpozij pod naslov »1416.-1456.: Opservantizam između Rima i srednje Europe«. Simpozij je organiziran u spomen 600. obljetnice ulaska u Red Jakova Markijskoga i Ivana Kapistrana (1416.-1456.) i 560. godine smrti Ivana Kapistrana (Ilok, 23. listopada 1456.). Uvodno predavanje na temu »Đakovo: la sua Diocesi e la sua Università« održao je doc. dr. sc. Grgo Grbešić. Potom su uslijedila predavanja profesora Györgya Galamba na temu »I cristiani di Bosnia nelle fonti provenienti dall Ungheria«, profesora Gergelya Kiss s temom »The Importance, Function and Management of estates in the economy of Mendicant Orders in the Medieval Hungary« i predavanje Antonina Kalousa »Papal policy and legates

of the mid- 1450s«. U prvoj sekciji drugoga dana Simpozija svoja su predavanja održali Marco Bartoli s temom »L'Osservanza francescana in Europa tra missione e crociata«, profesor Daniele Solvi s temom »Giovanni da Capestrano 'martyr desiderio' nelle lettere di Giovanni da Tagliacozzo«. Potom je uslijedilo izlaganje organizatorice skupa, Jadranke Neralić. Naslov njezina izlaganja glasio je »Croatian and Bosnian Franciscan Friars in the first conflicts against the Ottoman Turks«. Predavanje na temu »Giovanni da Capestrano: iconografia di un predicatore osservante dalle origini alla canonizzazione (1456-1690)« održao je Luca Pezzuto. Predavanja u poslijepodnevnom bloku otvorio je Daniel Patafta s temom »14th century Observance with particular stress on the Bosnian type of Observance«. Sljedeće predavanje na temu »Giovanni da Capestrano e suoi Commentari alle Decretali di Gregorio IX.« održao je Andrea Bartocci. Filippo Sedda održao je predavanje s temom »'Sicut luceat lux vestra'. Bernardino predicato da Giovanni da Capestrano in Vienna a un anno dalla canonizzazione«. Pretposljednje predavanje drugoga dana Simpozija održala je Sanja Miljan na temu »The education of Franciscans of the province of Slavonia (Dalmatia) in the second half of the 14th and the first half of the 15th century«. Zaključno predavanje održao je Francesco Nocco na temu »Il Quaresimale di Giacomo della Marca: preparando un 'edizione'«.

Gostujuće predavanje akademika Ivice Kostovića. U utorak, 15. studenog 2016. g. održano je gostujuće predavanje akademika Ivice Kostovića na temu »Socijalni mozak«. Akademik Kostović u svojem predavanju istaknuo je kako za odlučivanje, donošenje odluka, procjenu rizika i ponašanje u kriznim situacijama postoji biološka osnova. Ona je rezultat onoga što

smo naslijedili i onoga što smo tijekom socijalizacije razvili, te kasnije u interakciji s okolinom modificirali. Središnji naglasak stavljen je na skriveni režanj, tzv. inzulu. Akademik Kostović smatra kako je inzula ključna kako bi čovjek mogao predvidjeti situaciju i pravilno reagirati. Empatija nam omogućuje da pretpostavimo što drugi ljudi misle, što žele reći te se u skladu s tim ponašamo. Na koncu Kostović zaključuje kako je rani utjecaj, posebice utjecaj majke, važan ne samo za davanje smjernica socijalnoga ponašanja, već i za izgradnju same strukture mozga.

Gostujuće predavanje dr. sc. Richarda Pavlića. 23. studenog 2016. g. održano je predavanje dr. sc. Richarda Pavlića. Prigodom 120-e godišnjice rođenja poznatoga francuskog isusovca Henrija de Lubaca, Pavlić je iznio njegove temeljne biografske note, ukazao na pojam nadnaravnog u njegovoj teologiji te na koncu iznio ulogu de Lubaca na Koncilu.

Predstavljanje Svetoga pisma u prijevodu Matije Petra Katančića. U utorak 24. siječnja 2017. g., u Dvorani J. J. Strossmayera, održano je predstavljanje ponovljenoga izdanja Svetoga pisma, u prijevodu Matije Petra Katančića. Profesori: Karlo Višaticki, sada pokojni Marko Tomić i Ivan Jurčević, zaslužni su za ovo 1. promijenjeno izdanje Hrvatskoga biblijskog društva. O ovom izdanju govorili su akademik Stjepan Damjanović, izv. prof. dr. sc. Ivan Jurčević i prof. dr. sc. Karlo Višaticki, koji je ujedno zahvalio svima koji su pridonijeli tomu da se ovaj projekt realizira. Predstavljanje je završilo diskusijom prisutnih.

Znanstveni kolokvij o ideji sveučilišta, prigodom 250. obljetnice rođenja Wilhelma von Humboldta. U srijedu 8. ožujka 2017. g., u Dvorani biskupa

J. J. Strossmayera, održan je Znanstveni skup (kolokvij) o ideji sveučilišta, prigodom 250. obljetnice rođenja Wilhelma von Humboldta. Prvo predavanje pod nazivom »Ideja sveučilišta i uloga filozofije« održala je doc. dr. sc. Ivana Zagorac, a nakon nje izv. prof. dr. sc. Ivica Raguž, dekan KBF-a u Đakovu, održao je izlaganje naslovljeno »Uloga teologije na sveučilištu danas«. Dr. sc. Maja Poljak svoje je izlaganje naslovila »Uloga sveučilišta u intelektualnoj i moralnoj formaciji osobe«, dok je doc. dr. sc. Šimo Šokčević zatvorio znanstveni skup predavanjem na temu »Docilitas i obrazovni ideali«.

Slađana Bradarić, III. god.
i Kristijan Japarić, III. god.

Društvena kronika

Dolazak studenata prve godine. 29. rujna 2016. g. održan je susret studenata prve godine s upravom i vodstvom Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu. Uvodne pozdrave i dobrodošlicu novim studentima uputio je izv. prof. dr. sc. Ivica Raguž, dekan KBF-a u Đakovu. Pozivajući se na Poslanicu Efežanima, istaknuo je kako je svrha svakoga kršćanina prvotno ojačati unutarnjeg čovjeka, a potom i upoznati nadspoznatljivu ljubav Kristovu. Nakon što je uputio studente u rad i organizaciju Fakulteta, prof. Raguž prepustio je riječ doc. dr. sc. Suzani Vuletić, prodekanici za nastavu i studente, prodekanu za znanost doc. dr. sc. Šimi Šokčeviću te prodekanu za financije doc. dr. sc. Grgi Grbešiću. Dobrodošlicu studentima izrazili su i tajnik Petar Vidović te mentor prve godine mr. sc. Tadija Crnjak. Na koncu su se prisutnim studentima obratili predstavnici studentskoga Zbora. Poželjeli su svima sretnu i blagoslovljenu novu akademsku godinu. Nakon upoznavanja studenta prve godine s upravom i vodstvom Fakulteta, uslijedio je

zajednički obilazak zgrade Fakulteta, Knjižnice i Studentskoga doma te zajedničko druženje.

Duhovne vježbe za studente laike. 30. rujna 2016. g. na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu održane su trodnevne duhovne vježbe za studente laike. Ovogodišnje duhovne vježbe održao je o. Marijan Steiner, isusovac i profesor dogmatske teologije te liturgije. O. Steiner naglasio je važnost sudjelovanja na duhovnim vježbama, pritom iznijevši temu susreta kao jednu od glavnih misli vodilja ovih duhovnih vježbi. Krist kao središte naše vjere, bića i života bila je tema zadnjega dana, u kojem se o. Steiner osvrnuo ponajviše na Krista koji je govorio jednostavno i zbiljski te je naglašavao čistoću srca. Potom je uslijedilo nedjeljno euharistijsko slavlje u studentskoj kapelici te su tim najuzvišenijim činom završile duhovne vježbe.

Zaziv Duha Svetoga i inauguracija akademске godine. U ponedjeljak 3. listopada 2016. g. održana je sveta misa i zaziv Duha svetoga u samostanskoj crkvi Presvetoga Srca Isusova, povodom inauguracije akademске godine 2016./2017. Misu je predvodio nadbiskup, mons. dr. Đuro Hranić, u zajedništvu s poglavarima Bogoslovnoga sjemeništa i profesorima KBF-a. U svojoj homiliji Nadbiskup se osvrnuo na tekst iz Lukina evanđelja o milosrdnom Samaritancu. Glavnim akterima, koji su pomno odabrani, evanđelist želi predstaviti božansku logiku koja se kosi s onom ljudskom. Nakon svečanoga euharistijskog slavlja u Dvorani biskupa Antuna Mandića, uslijedio je nagovor i pozdrav izv. prof. dr.sc. Ivice Raguža, dekana Katoličkoga bogoslovnog fakulteta. Dekan je poseban pozdrav uputio studentima prve godine, zaželjevši im uspjeh na početku njihova akademskog obrazovanja. Iskazao je zahvalu profesorima koji od ove akademске godine više ne

rade na Fakultetu, umirovljenom mr. sc. Josipu Bernatoviću, mr. sc. Boži Radošu, koji je postao rektor Zavoda sv. Jeronima u Rimu te mr. sc. Mariji Živković. Također i dr. sc. Anđelu Malyju, koji nastavlja svoju znanstveno-nastavnu djelatnost na KBF-u u Zagrebu. Dekan je dobrodošlicu poželio novim suradnicima Fakulteta, dr. sc. s. Finki Tomas, dr. sc. s. Silvani Fužinato i mr. sc. Hrvoju Klemu. Također je uputio pozdrav novom duhovniku Bogoslovnoga sjemeništa, prof. dr. sc. Karlu Višatickom. Na koncu se osvrnuo na učenje Dionizija Areopagita koji svojim mislima akademsku zajednicu potiče na strast spoznaje i oslobođenje od samoga sebe. Trajnom željom za napredovanjem u spoznaji nužno je okrenuti se dijalogu s bližnjim, zaključio je prof. Raguž. Cjelokupno slavlje završilo je uz agape gdje su se studenti, profesori i svi djelatnici okupili u ugodnom druženju.

Dan Fakulteta. 4. studenoga 2016. godine, misnim slavljem u katedrali, koje je predvodio đakovačko-osječki nadbiskup mons. dr. sc. Đuro Hranić, započelo je obilježavanje Dana Katoličkoga bogoslovnog fakulteta. Nadbiskup je u svojoj homiliji prikazao rast i razvoj vjere na primjeru Kristovih učenika. Razočarani u vlastite snage, učenici se u neprilici oslanjaju na Isusa i tako započinju svoj put u vjeri. Oznaka njihove vjere jest očaj, ali u trenutku polaganja vlastite egzistencije u Kristove ruke razvit će se vjera iz pouzdanja. Program obilježavanja dana KBF-a nastavljen je u Svečanoj dvorani biskupa Antuna Mandića. Svečanost je započela nacionalnom himnom u izvedbi mješovitoga zbora KBF-a, a cjelokupni program prožimale su glazbene točke koje je izvodio gudački kvartet *Cadenza* iz Zagreba. Zatim je uslijedila promocija video uratka KBF-a, u kojem su sudjelovali profesori, suradnici i studenti Fakulteta. U ime rektora Sveučilišta

Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, prof. dr. sc. Željka Turkalja, uvodne pozdrave uputio je prof. dr. sc. Tomislav Mrčela, prorektor za financije i poslovne odnose. Potom je i dekan KBF-a, prof. dr. sc. Ivica Raguž, uputio prigodnu riječ. Profesor Raguž predstavio je rad Fakulteta u protekloj akademskoj godini, koji se sastojao od niza znanstvenih skupova, *Erasmus* ugovora, studentskoga putovanja, teološko-pastoralnoga seminara, sudjelovanja studenata na Osječkom ljetu mladih i organizacijom 5. filozofske škole Matice hrvatske. U nastavku programa uslijedilo je prigodno predavanje dr. sc. s. Silvanne Fužinato. Tema njezina izlaganja bila je »Ustani, uzmi svoju postelju i hodi. (Iv 5, 8) Čovjek između vjere i nevjere«. Potom je uslijedio akademski čin promocije diplomiranih teologa i sveučilišnih specijalista Pastoralna kriznih situacija. Također su dodijeljene potvrde o završenom programu cjeloživotnoga učenja. Nakon svečanoga akademskog čina promocije, dekan Raguž zahvalio je za dugogodišnji predani rad prof. dr. sc. Ivanu Zirdumu, mr. sc. Boži Radošu i mr. sc. Josipu Bernatoviću. Zatim je uslijedila i dodjela godišnjih nagrada. Anamarija Čosić, dobitnica je nagrade za najbolji diplomski rad, a nagrađeni su i studenti s najboljim prosjecima ocjena tijekom prošle akademske godine. Nagrade su dobili (u zagradi prosjek ocjena): B. Diklić (5,00), S. Bradarić (5,00), D. Brkić (5,00), L. Radinski (4,89), I. Kunčević (4,9), Ž. Filajdić (4,9). Program je završio svečanim domjenkom za sve uzvanike.

Proslava spomendana sv. Cecilije. 21. studenog 2016. g., u prostorima Bogoslovnoga sjemeništa u Đakovu, održana je Cecilijanska večer – proslava spomendana sv. Cecilije, zaštitnice crkvene glazbe. Tom prigodom održane su *Vespere* u kapelici sjemeništa, koje su pjevali bogoslovi, zajedno s profesorima i članovima mješovitoga studentskog zbora

KBF-a. Potom je uslijedilo čitanje iz poslanice Rimljanima i homilija rektora Sjemeništa mr. sc. Ivana Andrića. Glavna misao u ovoj kratkoj propovijedi bila je izreka sv. Augustina: »Tko pjeva, dvostruko moli«. Profesor je naglasio da je glazba u liturgiji gledana kao polet, zanos koji je sastavni dio bogoslužja jer je i ono samo djelo Božjega Duha. Nakon *Vespera* uslijedila je zajednička večera, a slavlje se nastavilo uz čašicu vina i ugodno druženje u pratnji tamburaša.

Paljenje prve adventske svijeće. U ponedjeljak, 28. studenog 2016. g., održana je molitva i paljenje prve adventske svijeće. Svečanost je popraćena izvedbama fakultetskog okteta »Sursum corda«. Molitvu je predvodio prof. dr. sc. Karlo Višaticki, profesor biblijske teologije. U homiliji je pozvano na obraćenje srca i koraćanje prema Svjetlosti koja nam je dana rođenjem Spasitelja.

Paljenje druge adventske svijeće. U ponedjeljak, 5. prosinca 2016. g., održala se molitva i paljenje druge adventske svijeće. Svečanost je popraćena izvedbama fakultetskoga mješovitog zbora. Molitvu je predvodio dekan KBF-a u Đakovu, izv. prof. dr. sc. Ivica Raguž. Profesor je u kratkoj homiliji istaknuo važnost sakramenta ispovijedi koji je danas često zapostavljen. Još je veća opasnost u zapostavljanju molitve koja je osnova za susret s Kristom. Molitveno iskustvo smjernica je ne samo za vjernika, već i za zalutalog bližnjega, za kojeag se moli, zaključio je profesor Raguž.

Proslava svetoga Nikole. U utorak, 6. prosinca 2016. g., održana je predstava u sklopu obilježavanja svetoga Nikole. Predstavu su osmislili i izveli članovi dramske skupine Fakulteta, koja obuhvaća studente svih godina, s ciljem naglaska na kršćanske vrijednosti koji ne prolaze nezapaženo. Nakon izvedbe predstave upriličena je podjela prigodnih

poklona djeci djelatnika Fakulteta, kao i ostalim studentima.

20. smotra Sveučilišta. 9. i 10. prosinca 2016. g. održana je dvadeseta po redu smotra Sveučilišta, čiji je domaćin bio Građevinski fakultet u Osijeku. Na Sveučilišnoj smotri i ove je godine, uz brojne fakultete, bio predstavljen studijski program Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu. Nakon programa predstavljanja Uprave Sveučilišta, uslijedilo je predstavljanje prednosti studiranja na našem Fakultetu svim zainteresiranim maturantima. Uz studente, koji su susretljivo predstavljali program i plan studiranja, na smotri su bili prisutni i dekan izv. prof. dr. sc. Ivica Raguž, prodekanica doc. dr. sc. Suzana Vuletić, prodekan doc. dr. sc. Grgo Grbešić i tajnik KBF-a Petar Vidović.

Paljenje treće adventske svijeće. U ponedjeljak, 12. prosinca 2016. g., održana je molitva, liturgijsko čitanje i paljenje treće adventske svijeće. Svečanost je popraćena izvedbom fakultetskoga zbora »Ruah«, a molitvu i kratku homiliju predvodio je dekan, izv. prof. dr. sc. Ivica Raguž.

Adventska duhovna obnova. U četvrtak, 15. prosinca 2016. g., održana je adventska duhovna obnova za sve studente u fakultetskoj kapelici, a istu je predvodio prof. dr. sc. Karlo Višaticki. Riječi dobrodošlice svim prisutnim studentima uputio je doc. dr. sc. Grgo Grbešić, duhovnik u Studentskom domu. Nakon meditacija i promišljanja profesora Višatickoga, uslijedilo je zajedničko klanjanje pred Presvetim, uz pratnju zbora »Ruah«.

Večer ususret Božiću. 21. prosinca 2016. god., u Dvorani biskupa Mandića, održana je »Večer ususret Božiću«. Program je započeo izvedbom okteta »Sursum corda« s pjesmom *Rekoše proroci*. Potom je uslijedio

pozdravni govor predsjednice Studentskoga zbora Nikoline Barić, koja je pozdravila mons. dr. Đuru Hranića, dekana izv. prof. dr. sc. Ivicu Raguža, prodekanicu doc. dr. sc. Suzanu Vuletić, prodekane doc. dr. sc. Grgu Grbešića i doc. dr. sc. Šimu Šokčevića te ujedno i sve profesore, studente i zaposlenike Fakulteta. Pozdravnu riječ uputio je i mons. dr. Đuro Hranić, nadbiskup i veliki kancelar koji je istaknuo da za nas nema radosnije vijesti od te da je Bog postao čovjekom. Svoju je riječ uputio i dekan Raguž. U drugom dijelu programa uslijedile su kontemplativne meditacije koje su čitali studenti, uz pratnju instrumenata: Božidar Nađ »Sacrificium Vespertinum« od R. Cupareoa, Antun Nikolić »Božić« od V. Nazora te Luka Ćosić »Sveta noć« od A. Kokića. Potom je dramska skupina KBF-a izvela igrokaz pod nazivom *Razgovor karmelićanki* od G. Bernanosa. Uslijedila je i glazbena točka fakultetskoga zbora »Ruah«, s pjesmama *Raduj se, Marijo, La pastorella* i *Božić dolazi*. Prije dodjela tomboli večer je uljepšala poezija studentice Martine Peunić koja je predstavila svoje tri nove pjesme: *Nama na dar, Za mene, za tebe...* i *Zahvalnica*. Na samom kraju programa uslijedila je tradicionalna tombola koju su vodili Ante Lučić i Josip Petričević. Program je završio izvedbom Okteta »Sursum corda« i pjesmama *Radujmo se i kličimo* te *Kyrie eleison*. Večer je zaokružena zajedničkim druženjem uz pjesmu i čašu kuhanoga vina.

Božićni blagoslov Fakulteta. U ponedjeljak, 9. siječnja 2017. g., na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu održan je blagoslov djelatnika, studenata i prostorija Fakulteta. Obred je predvodio tajnik fakulteta vlč. Petar Vidović.

Slađana Bradarić, III. god.
i Kristijan Japarić, III. god.

Predstavljanje prve godine

	Student	Župa	Mjesto
1.	Dušan Balažević	Marije Majke Crkve	Subotica
2.	Matea Čelik	sv. Antuna Padovanskog	Koprivnica
3.	Klara Čordaš	Rastanka sv. Apostola	Novigrad Podravski
4.	Dajana Došlić	Dobroga Pastira	Đakovo
5.	Luka Erić	sv. Petra i Pavla, ap.	Osijek
6.	Kristina Hovanjec	sv. Euzebija i Poliona	Vinkovci
7.	Nikola Klemen	Svih svetih	Đakovo
8.	Tamara Kovač	sv. Antuna Padovanskog	Podvinje
9.	Matej Kozić	Uzvišenja sv. Križa	Osijek
10.	Brigita Kukuruzović	sv. Antuna Padovanskog	Našice
11.	Helena Kulaš	Rođenja sv. Ivana Krstitelja	Vrpolje
12.	Melani Markutović	sv. Mateja, ap. i ev.	Tovarnik
13.	Mato Slobodan	sv. Ane	Tenja
14.	Josipa Topolovac	sv. Mateja, ap. i ev.	Forkuševci
15.	Antonia Zaoborni	sv. Filipa i Jakova, ap.	Vukovar
16.	Mia Žarko	sv. Josipa	Livno

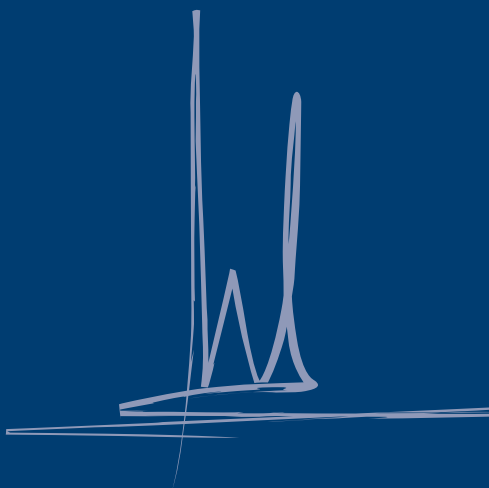
Ovaj broj sufinanciran je od Studentskog zbora
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

STUDENTSKI ZBOR
SVEUČILIŠTA JOSIPA JURJA STROSSMAYERA

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

ISSN 1846-1336